

ČESKÁ REPUBLIKA

od A do Z

OBCE • **PŘÍRODNÍ PAMÁTKY**

TECHNICKÉ PAMÁTKY • **HORY**

HRADY • **ZÁMKY**

ZŘÍČENINY

ČESKÁ REPUBLIKA

od **A** do **Z**

Text: Simona Kidlesová a Jiří Špaček
Obálka a grafická úprava: František Horálek – Grafikon.cz
Fotografie: Simona Kidlesová, Vladimír Černý a Jiří Špaček
Tisk: Tomáš Daňha – PRINTHOUSE, Francouzská 4, Praha 2
Vydala: SW Travel, v.o.s., v roce 2009
E-mail: info@swtravel.cz
Web: www.swtravel.cz
Vydání první

© SW Travel, v.o.s., 2009

ISBN 978-80-254-5156-4

ČESKÁ REPUBLIKA

od A do Z

ÚVODEM

Nová, ojedinělá publikace, kterou jste právě otevřeli, obsahuje více než 5 000 hesel s vlastivědnými a turistickými údaji o lokalitách na celém území našeho státu a představuje tedy jakési Česko podle abecedy.

Byla zpracována na základě informací dostupných v průběhu roku 2009. Pro větší názornost jsou záhlaví jednotlivých hesel podle typu popisované lokality barevně odlišena podle následujícího klíče:

obec

hora

hrad

zámek

zřícenina

přírodní památka

technická památka

U každého hesla je pro snadnější orientaci kromě souřadnic GPS uveden také okres, na jehož území se lokalita nachází, neboť řada popisovaných míst má shodné názvy. Protože v mnoha případech jsou v heslech zmiňovány také jiné blízké lokality odlišného názvu, zejména místní části obcí, vrchy a rozhledny, je na konec publikace připojen abecední index k jejich snadnému vyhledání.

Byl zvolen věcný, heslovitý popis jednotlivých míst, který je běžně používán v průvodcích a na rubových stranách turistických map. Je zaměřen na historický kontext lokality, výběr architektonických památek v daném místě, a to jak památek světských jako hrady, tvrze, zámky, radnice nebo lidové stavby, tak památek církevních jako kostely, kláštery, kaple a poutní místa, s naznačením jejich slohového vývoje. Nechybí ani upozornění na další lokální zajímavosti, muzea všeho druhu včetně soukromých, na památníky nebo pamětní síně významných osobností, skanzeny a na blízké přírodní nebo technické pozoruhodnosti.

Publikace přes svou obsáhlost nemůže ani nechce nahradit podrobné regionální průvodce. Věříme však, že bude užitečná pro získání všeobecného přehledu a potřebných turistických informací o místech známých i opomíjených.

Autoři

Abertamy

K. Vary

50°22'7.33"N; 12°49'6.6"E

Horská obec založena v letech 1525–1529 saskými horníky dolujícími stříbro a cín, status města z r. 1876 obnoven r. 2007. Od 19. stol. výroba krajků, rukavic, umělých květin a nádobí, po r. 1947 těžba uranových rud, nyní zimní i letní rekreační středisko. Kostel Čtrnácti sv. Pomocníků založen r. 1534, barokně přestavěn r. 1736. Východiště na vrch Plešivec – viz samostatné heslo.

Abertamy – rozhledna Plešivec

Adamov

Blansko

49°17'55.21"N; 16°39'23.71"E

Průmyslová obec založena r. 1732 Josefem Adamem z Lichtenštejna, na město povýšena r. 1964, pův. ves Staré Hamry s hutěmi a hamry, nyní velké strojírný. Novogotický kostel sv. Barbory z let 1855–1857 s pozdně gotickým, tzv. Světelským oltářem z kláštera v rakouském Zwettlu, fara z téže doby. Pomníky Bedřicha Smetany z r. 1937 a T. G. Masaryka z r. 1938. Východně nad městem kamenná, 10 m vysoká Alexandrova rozhledna z r. 1887 s vyhlídkovou plošinou ve výši 5 m, výhled omezen.

Adršpach

Náchod

50°37'22.33"N; 16°5'47.43"E

Protáhlá obec složená z Horního a Dolního Adršpachu prvně připomínána r. 1348. V Dolním Adršpachu na místě tvrze z 15. stol. renes. zámek z let 1577–1580, upravený barokně v 17. a 18. stol., v zámecké kapli hodnotné sochy. Kolem rozsáhlý park, barokní dvoupatrová úřednická budova z 18. stol. Dochován hrázdný dům s vysokým štítem. Smírčí kříž. Infocentrum a horolezecké muzeum. V Horním Adršpachu klasicistní kostel sv. Kříže z let 1827–1831. Barokní Hampelův sloup z r. 1743, socha Immaculaty z 18. stol. Památná Adršpašská lípa. Nad obcí na Starozámeckém vrchu zřícenina skalního hradu, založen ve 13. stol. pobořen r. 1477. Zachovány zbytky základů a sklepů, ze zříceniny daleký rozhled. Východiště do Adršpašského skalního města, placený přístup s průvodcovskou službou, okruh s plavbou po jezírku. Ve skalách pramen Metuje. Součást Adršpaško-teplických skal – viz samostatné heslo.

Adršpaško-teplické skály

Náchod

50°36'6.34"N; 16°7'28.76"E

Národní přírodní rezervace o rozloze 1772 ha, území chráněno od r. 1933. Komplex složen ze dvou pískovcových

skalních měst, Adršpašského a Teplického, oddělených hlubokou Vlíčí roklí, pro veřejnost objeven po obrovském lesním požáru r. 1824, kdy byly skály odhaleny. Placené prohlídkové okruhy s průvodcovskou službou, přístup od Adršpachu a Teplíc nad Metují – viz samostatná hesla. Ve skalách zřícenina hradu Střmen – viz samostatné heslo. Horolezecké terény.

Aichelburg

Trutnov

50°40'7.24"N; 15°47'28.04"E

Romantický hrádek postavili lesníci panství Maršov vysoko nad Úpou a Temným Dolem jako památník tragicky zemřelého, osvětleného hraběte Bertholda z Aichelburgu (1823–1861), mecenáše východních Krkonoš. Vybudován v letech 1862–1863 jako napodobenina středověké tvrze s 10 m vysokou věží, pro odlehlost brzy zpusťl a r. 1901 již označován za zříceninu. Po r. 1945 zanikly přístupové chodníky, stavba označována jen Hrádek. Zaslouhou nadšenců v letech 1996–1999 obnoven hrádek i přístupové cesty, od r. 2000 stavba zpřístupněna, věž slouží jako rozhledna. Přístup od informačního centra Veselý výlet v Temném Dole.

Alberk

Most

50°33'48.84"N; 13°30'46.3"E

Na výběžku Černického vrchu zvaném Hausberk stával hrad neznámého jména i historie. Na ostrohu v bukovém lese patrná třídílná dispozice s bergfitem na mapách chyběně označovaná Alberk. Průzkum prokázal, že neznámý hrad byl osídlen jen ve 13. a 14. stol., zatímco skutečný hrádek Alberk založený až r. 1566 stál patrně v dolováním zničené vsi Albrechtice. Zbytky bezejmenného hradu leží západně od Černic mimo značené cesty.

Albeř

Jindř. Hradec

49°1'31.46"N; 15°7'32.57"E

Starobylá ves založena kolem r. 1175, nyní část města Nová Bystřice. R. 1811 založena vysoká pec s hamry a na východním okraji zámek Tereziín, zchátralá patrová budova s mansarovou střechou obnovena v polovině 90. let 20. stol. Novorománská kaple z r. 1870 s hranolovou věží. Severovýchodně od vsi vyhledávaný rekreační rybník Osika (68 ha) s kempem a chatovými osadami, nad ním u silnice obelisk z počátku 19. stol. připomíná založení nejstarší měřické sítě v českých zemích.

Albrechtice

Karviná

49°47'7.19"N; 18°31'29.79"E

Obec prvně doložena r. 1447. Na hřbitově barokní dřevěný kostel sv. Petra a Pavla z r. 1766. Dělnický dům z r. 1908.

Albrechtice

Ústí n. O.

49°55'42.72"N; 16°38'47.68"E

Obec prvně doložena r. 1304 jako majetek zbraslavského kláštera. Na hřbitově kaple sv. Anny z let 1861–1865 na místě dřevěné zvonice. U silnice barokní sousoší Piety z r. 1704 a ojedinělý oboustranný reliéf Panny Marie z r. 1811, restaurován r. 1990. Východně na návrší býv. zájezdní hostinec Laudon, nyní upraven na charitní domov řeholnic.

Albrechtice

Klatovy

49°11'55.82"N; 13°33'55.21"E

Ves prvně doložena již r. 1179 jako majetek bavorského kláštera ve Windbergu, nyní část města Sušice. Na hřbitově v části zvané Albrechtce dominantní raně gotický kostel Panny Marie a sv. Petra a Pavla z doby kolem r. 1235, barokně upraven r. 1779 a restaurován r. 1909, v interiéru dochované fresky ze 14. a 15. stol.

Albrechtice nad Orlicí

Rychnov n. Kn.

50°8'37.49"N; 16°3'38.27"E

Obec prvně připomínána r. 1336, za císaře Karla IV. vystavěn hrádek k ochraně královských lesů, poničen r. 1425, zanikl beze stop koncem 15. stol. Kostel sv. Jana Křtitele z r. 1825 na hřbitově nahradil pův. dřevěnou stavbu.

Albrechtice nad Vltavou

Písek

49°15'13.02"N; 14°18'18.35"E

Obec velmi starého založení připomínána písemně r. 1352. Na hřbitově románský kostel sv. Petra a Pavla z doby po r. 1150, barokně přestavěn v 18. stol., v apsidě románské fresky z 12. stol. Hřbitovní zeď lemují 108 jedinečných kapliček s básnickými texty a figurálními malbami, vyprávějícími o životě nebožtíků, vznikly v letech 1819–1854, malby dílem lidových malířů Františka Mikuly a Františka Peterky, verše skládal místní farář Vít Cíza. Na návsi několik lidových staveb. V okolí obce četná archeologická naleziště, mohyly z doby železné a bronzové.

Albrechtice v Jizerských horách

Jablonec n. N.

50°45'35.12"N; 15°17'6.07"E

Obec prvně zmíněna r. 1674. Barokní kostel sv. Františka z Pauly z let 1779–1784. V okolí lyžařské terény, vychodiště na Tanvaldský Špičák – viz samostatné heslo.

Albrechtický

N. Jičín

49°41'58.44"N; 18°5'49.32"E

Obec založena kolem r. 1350. Na Kostelním kopci novogotický kostel sv. Mikuláše z let 1890–1892, vybudován na místě starší kaple doložené r. 1411 a později rozšířené o loď. Muzeum obce v roubeném domě z r. 1865, rekonstruován v letech 2001–2004.

Alfrédov

Tachov

49°41'5.88"N; 13°1'54.86"E

Prostý, pozdně barokní zámček Alfrédov s hospodářským dvorem nechal postavit kladrubský klášter po r. 1750 na místě zaniklé středověké vsi Všetice, doložené již r. 1239. Po zrušení kláštera majetek koupil r. 1825 kníže Alfréd Windischgrätz, zámček opravil a dal mu své jméno. Nevýrazná stavba zůstala součástí hospodářského dvora, od něhož vede na severozápad k lesu památná alej stará asi 200 let. V sousedství r. 2000 vybudováno rozlehlé golfové hřiště na ploše 55 ha, jeho součástí i koňská farma. Osada nyní částí obce Kostelec.

Amerika

Cheb

50°6'38.24"N; 12°19'16.83"E

Amerika je rozlohou 59 ha největším rybníkem ze soustavy na Slatinném potoce západně od Františkových Lázní. V r. 1990 byla jeho západní část s ostrůvkem prohlášena za přírodní památku jako významné hnízdiště a tahová zastávka vodního ptactva a výskytisté obojživelníků. Východní část je rekreační oblastí, do níž zajíždí minivlček z Františkových Lázní.

Andělka

Liberec

51°0'7.88"N; 14°59'38.19"E

Pův. lužickosrbská osada Engelsberg připomínána r. 1340, současný název od r. 1946, nyní část obce Višňová při polské hranici pod vrchem Větrný (385 m n. m.). Pův. gotický kostel sv. Anny z r. 1464 nahrazen novou jednolodní barokní stavbou z let 1783–1785. Chátrající stavba opravena r. 1992, vybavena r. 1993 elektrickými věžními hodinami a r. 1997 zvonkohrou. Před kostelem kamenný smírčí kříž.

Andělská Hora

Liberec

50°48'0.54"N; 14°57'30.38"E

Ves Engelsberg založena ve 14. stol. jako hornická osada, za husitských válek zničena, obnovena r. 1470, nyní část města Chrastava. V okolí až do konce 18. stol. těžba zlata, stříbra, mědi a olova. Na jižním okraji kostel Panny Marie Sněžné v empírové podobě z r. 1833.

Andělská Hora

K. Vary

50°12'18.02"N; 12°57'53.97"E

Obec prvně připomínána r. 1487 jako podhradí, nad ní starší gotický hrad Engelsberg na vysokém skalnatém vrchu, založen pány z Rýzmburka v polovině 14. stol., v 16. stol. opuštěn a r. 1635 vypálen Švédy, poté ještě opraven, ale po požáru r. 1718 zůstal zříceninou částečně udržovanou pro turistický ruch. Zachován výrazný zbytek věžového paláce, další obytné budovy, dvojice bran a obvodové hradby. R. 1978 tu byl natáčen film režiséra Vladimíra Síse Balada pro banditu. Ze zřícenin daleký rozhled. V obci barokní farní kostel sv. Michaela archanděla na gotických základech z doby po r. 1718, pseudoslohově upraven r. 1890. Cenná barokní hřbitovní kaple Nejsvětější Trojice na trojúhelném půdorysu z let 1696–1712, opravena r. 2005.

Andělská Hora

Bruntál

50°3'35.61"N; 17°23'22.71"E

Horní město založeno kolem r. 1540 při zlatých dolech, historický status města obci vrácen v dubnu 2008, v okolí opuštěné stoly. Barokní kostel Narození Panny Marie z r. 1672 upravován v letech 1719 a 1733, před ním barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1724 a empírový kamenný kříž z r. 1815, na náměstí barokní domy. V budově pošty minimuzeum. Severozápadně od města Anenský vrch (861 m n. m.), na vrcholu telekomunikační věž a hostinec, pod ním barokní poutní kostel sv. Anny z r. 1696, rozšířený r. 1777. Daleký výhled, lyžařské terény s vlekem.

Anenská Studánka

Ústí n. O.

49°50'54.17"N; 16°32'22.37"E

Obec prvně připomínána r. 1292 jako Kunžvald v majetku zbraslavského kláštera. Kostel sv. Vavřince z r. 1907 na místě renes. stavby z r. 1607. U kostela kamenný kříž z r. 1776, proti němu dvůr z r. 1864 v podobě dvojdomu spojeného branou se sochou sv. Floriána v nice. Východně od obce založený před r. 1678 malé lázně, kaplička nad pramenem z r. 1738, býv. lázeňský dům z téže doby nyní upraven na ústav sociální péče. Západně v býv. osadě Královec kaple Panny Marie Pomocné z poloviny 19. stol.

Angerbach

Plzeň-sever

49°59'57.28"N; 13°33'36.29"E

Zbytky hradu Angerbach z poloviny 13. stol. leží na ostrohu nad potokem Javornicí. Lovecký a strážní hrádek na týřovském panství zanikl asi po 100 letech. Zachovány zbytky dvou obytných budov, příkopy a valy. Jako hrad přechodného typu má význam pro poznání vývoje české královské hradní architektury.

Annín

Klatovy

49°10'25.03"N; 13°30'48.67"E

Osada v údolí Otavy založena kolem sklárny koncem 18. stol., nyní část obce Dlouhá Ves. První výroba růžového skla v Rakousku-Uhersku, první tavnice skla elektrickým proudem z r. 1934. Nad vsí kostel sv. Mouřence (Maurencia), pův. pozdně románský z 13. stol., goticky a barokně upraven, na přilehlém hřbitově kostnice z 18. stol. Jižně od vsi novogotická hrobní kaple rodiny Schmiedovy z r. 1886. Při řece kemp, nejstarší u nás.

Archlebov

Hodonín

49°2'37.13"N; 17°0'14.72"E

Obec prvně doložena r. 1349. Na místě středověké tvrze ze 14. stol. vybudován r. 1639 raně barokní kostel, z něho dochována věž nynějšího kostela sv. Rocha a Šebestiána z let 1729–1731. U kostela kříž se sochami Panny Marie a Jana Evangelisty z počátku 19. stol. Na návsi barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 18. stol. Barokní kříž z r. 1757.

Arnoltice

Liberec

50°57'42.98"N; 15°5'42.45"E

Zemědělská ves poprvé zmíněna r. 1346, název podle mužského jména Arnold, nyní část obce Bulovka. Poškozený barokní kostel sv. Máří Magdalény z let 1738–1739 na místě starší stavby. V dolní části vsi zachován starý mlýn, tradiční hnízdiště čápa bílého.

Arnoltice

Děčín

50°50'7.64"N; 14°15'55.45"E

Obec připomínána r. 1352. Pozdně barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1756–1758, opraven po požáru r. 1910. Hřbitovní zeď s křížovou cestou z 2. poloviny 18. stol. Secesně upravená fara barokního původu z r. 1774 s barokní branou. Dochovány lidové stavby s roubenými i hrázděnými patry. Na severním okraji býv. větrný mlýn z r. 1830, nyní rekreační objekt.

Arnultovice

Ústí n. L.

50°42'46.05"N; 14°2'44.97"E

Ves prvně doložena r. 1352, nyní část obce Velké Chvojno. Pozdně gotický kostel Všech Svatých přestavěn barokně r. 1798, pod ním památná lípa stará přes 500 let. Ve hřbitovni zdi dva smírcí kříže.

Aš

Cheb

50°13'17.49"N; 12°11'24.37"E

Nejzápadnější české město prvně doloženo r. 1270, k české koruně připojeno r. 1331, od 14. stol. trvale protestantské panství Zedtwitzů. Novogotický kostel sv. Mikuláše z let 1867–1871 s věží 48 m vysokou na místě pozdně barokní stavby z r. 1780. V barokním záměcku od r. 1892 Městské muzeum, v nároží ohradní zdi reliéf Salva Guardia z r. 1724, doklad osvobození města od povinnosti ubytovávat vojsko. Barokní radnice z r. 1733 po požáru obnovená v letech 1815–1816. Velký evangelický kostel pro 2500 osob z let 1747–1749 vyhořel při opravě r. 1960, r. 2003 jeho základy upraveny jako pietní místo. Goethův pomník z r. 1932 a pomník náboženského reformátora Martina Luthera z r. 1883, jediný na českém území, poblíž starý kamenný most z r. 1724. Na západním okraji při státní hranici Benešův palouček, památník na místě, kudy budoucí čs. prezident přchal r. 1915 do emigrace. Severně vrch Háj – viz samostatné heslo.

Aueršperk

Žďár n. S.

49°32'17.84"N; 16°18'21.85"E

Hrad na hřebenu nad říčkou Bystříčkou založen koncem 13. stol. patrně rozvětveným rodem Pernštejnů, již r. 1403 doložen jako pustý, stal se patrně nepotřebným v důsledku centralizace panství. Zachováno torzo válcové věže a příkopy se zříceným zdívkem. Přístup ke zřícenině po značené cestě ze vsi Pivonice nebo Dvořiště.

Babice

Hradec Kr.

50°11'32.32"N; 15°35'5.74"E

Obec prvně připomínána v letech 1363–1375 jako vladycké sídlo. Středověká tvrz patrně ze 14. stol. zanikla za husitských válek, severozápadně od obce dochován pahorek tvrziště obklopený kruhovou terénní vlnou na místě vodního příkopu. Na návsi v obci novorománský kostel sv. Petra a Pavla z let 1873–1874 na místě starší stavby.

Babice

Uh. Hradiště

49°7'22.94"N; 17°28'50.82"E

Obec nad řekou Moravou prvně doložena r. 1220. Na místě staré zvonice kostel sv. Cyrila a Metoděje z let 1898–1900, před ním kříž z r. 1904. Sochy Panny Marie z r. 1869 a sv. Josefa z r. 1879. Významný konzervářský průmysl.

Babice

Třebíč

49°7'19.83"N; 15°46'11.04"E

Obec prvně uváděna r. 1349. Dominantní klasicistní kostel Nejsvětější Trojice z počátku 19. stol. Západně kaple sv. Veroniky z r. 1847. V místní škole r. 1951 při provokační akci zavraždění tři funkcionáři obce, tzv. babický případ rozpoutal kruté represe proti odpůrcům kolektivizace zemědělství a proti církvi.

Babice nad Svitavou

Brno-venkov

49°17'1.89"N; 16°41'50.43"E

Obec prvně připomínána r. 1365. Kostel sv. Jana Křtitele gotického původu z r. 1448 přestavěn barokně v letech 1764–1766. V okolí stopy po těžbě železné rudy od 16. stol. Západně na ostrohu stopy gotického hradu Ronov ze 14. stol., zanikl patrně v husitských válkách, dochovány zbytky základových zdí a soustavy valů.

Babice u Rosic

Brno-venkov

49°10'22.09"N; 16°21'32.29"E

Obec poprvé doložena r. 1228, od konce 18. stol. do závěru 20. stol. v okolí těžba černého uhlí. Na návsi kaple sv. Antonína Paduánského z r. 1863, věž obnovena r. 1925. Severozápadně býv. uhelný důl Ferdinand z doby kolem r. 1840 se zachovanou těžní věží, šachtou, obytnými budovami, haldami a odvaly, technická památka.

Babiččino údolí

Náchod

50°25'29.26"N; 16°2'56.75"E

Název Babiččino údolí nese lučinaté údolí Úpy mezi Havlovicemi a Českou Skalicí, počátkem 19. stol. parkově upraveno kněžnou Zaháňskou, od r. 1952 přírodní památka, velmi navštěvované místo proslavené nejznámější českou knihou, Babičkou Boženy Němcové, která tu prožila dětství. Naučná stezka prochází místy spojenými s románovými postavami. Roubená chalupa Staré bělidlo z r. 1797, sousední zděná prádelna přistavěna až v polovině 19. stol., nad nimi Viktorčín splav. Ruderův mlýn z r. 1773, v sousedství mariánská socha z r. 1796 a vodní mandl, poblíž též Panský hostinec. Pomník Babička s vnoučaty, kubistické dílo Otto Gutfreunda z r. 1922. Pojmenování údolí zavedl r. 1878 smiřický lékař Otakar Jedlička. Viz též hesla Ratibořice a Rýzmburk.

Babiččino údolí – Staré bělidlo

Babylon

Domažlice

49°23'53.38"N; 12°51'45.46"E

Pův. dřevařská osada připomínána r. 1587, nyní obec s vyhledávaným rekreačním střediskem u stejnojmenného rybníka o rozloze 13 ha. Již na počátku 20. stol. zřízeny písečné pláže, nyní u rybníka hotely, penziony, restaurace, chatové osady a kemp.

Bakov

Kladno

50°15'59.31"N; 14°5'47.22"E

Ves poprvé zmíněna r. 1267, nyní část obce Beřovice. V hospodářském dvoře renes. tvrz ze 16. stol. se zbytky sgrafit, později upravena na sýpku.

Bakov nad Jizerou

Ml. Boleslav

50°28'30.93"N; 14°56'18.42"E

Obec prvně doložena r. 1345, na město povýšena r. 1961, poznamenána zhoubnými požáry v letech 1733 a 1865. Na náměstí pozdně gotický kostel sv. Bartoloměje upraven r. 1614 a barokně v letech 1654 a 1690. Pozdně barokní fara z r. 1774, u ní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1731. Pozdně gotický hřbitovní kostel sv. Barbory z počátku 16. stol. barokně přestavěn v letech 1701–1702, na hřbitově renes. brána z r. 1588. Sloup Nejsvětější Trojice z let 1727–1729. Rodiště a celoživotní působiště hudebního skladatele Jiřího Ignáce Linka (1725–1791). Východiště ke zřícenině hradu Zvířetice – viz samostatné heslo.

Banín

Svitavy

49°39'55.09"N; 16°27'44.22"E

Obec prvně zmiňována r. 1291. Na vyvýšeném místě kostel sv. Barbory gotického původu ze 14. stol. obehnaný zdí, jediný případ opevněného kostela v okolí, přestavěn pozdně goticky r. 1488, pětipatrová věž z r. 1559 má nejvyšší patro dřevěné. Zvonice z 18. stol. s dřevěným patrem slouží též jako brána na hřbitov. Pod kostelem socha Immaculaty z r. 1721. Dochováno několik roubených lidových chalup.

Bánov

Uh. Hradiště

48°59'22.18"N; 17°43'12.76"E

Obec pod Bílými Karpaty prvně zmíněna r. 1061. Hrad z 11. stol. na kopci nad kostelem zanikl v 15. stol. za česko-uherských válek, zřícenina zničena lomem, na předhradí nyní hřbitov. Dominantní barokní kostel sv. Martina z let 1692–1699 na místě středověké stavby. Socha sv. Jana Nepomuckého z 2. poloviny 18. stol. Zachovány lidové stavby a empírová sýpka z počátku 19. stol. Východně pramen tzv. Bánovské kyselky. Obec rodištěm Josefa Bublíka (1920–1942), vlastním jménem Josef Sedláček, účastníka atentátu na Heydricha, pamětní deska. Na rodném domku sochaře Štěpána Zálešáka (1874–1945) jeho busta.

Barchov

Hradec Kr.

50°11'55.89"N; 15°34'3.56"E

Obec doložena na počátku 15. stol. Barokní patrový zámek se středním dvoupatrovým rizalitem z r. 1737 v cenném dendrologickém parku, po restituci zdevastován. Barokní sochy sv. Josefa, Jana Nepomuckého a Františka Xaverského. Kaplička se zvonem z r. 1777.

Bartošovice

N. Jičín

49°40'12.02"N; 18°3'14.26"E

Obec v údolí Odry prvně připomínána r. 1383. Mohutný čtyřkřídlý zámek vystavěn barokně v 2. polovině 18. stol., značně přestavěn r. 1877. Kostel sv. Ondřeje, Petra a Pavla renes. původu z r. 1589 zcela přestavěn v letech 1905–1906. Kaple sv. Antonína Paduánského z r. 1722. Býv. fara z r. 1737 součástí stanice pro záchranu dravců. U kostela romantic-

ká hrobka rodiny Meinertů z r. 1834. Vodní mlýn u Odry pův. z konce 15. stol., nyní v podobě z r. 1929 s jezem, stavi-dly a náhonem technickou památkou.

Bartošovice v Orlických horách Rychnov n. Kn.

50°9'49.63"N; 16°32'54.31"E

Pohraniční obec v údolí Divoké Orlice prvně připomínána r. 1557. Barokní kostel sv. Máří Magdalény z let 1731–1746 s cennou hřbitovní branou z r. 1740, u kostela Kalvárie z r. 1793. Barokní kamenný most se sochou sv. Jana Nepo-muckého z poloviny 18. stol. Pod Předním vrchem chráně-né rašeliniště.

Baška

Frýdek-Místek

49°38'35.21"N; 18°22'22.96"E

Obec v podhůří Beskyd prvně připomínána r. 1434. Kostel sv. Václava z r. 1933. Husův dům z r. 1929. V místní části Hodoňovice kaple Panny Marie z r. 1875. Poblíž rekreační vodní nádrž Baška – viz samostatné heslo.

Batelov

Jihlava

49°18'47.8"N; 15°23'46.84"E

Obec prvně doložena r. 1279, historický status městyse z r. 1325 obnoven r. 2008, v 15. stol. v okolí těžba stříbra. Na místě novější ze dvou tvrzí vybudován kolem r. 1586 renes. zámek, barokně přestavěn r. 1681 a v letech 1739–1740 zvýšen o patro, v 19. stol. upraven klasicistně. V sousedství renes. budova tzv. Starého zámku, patrně na místě starší tvr-ze. Na náměstí kašna z r. 1685 a kostel sv. Petra a Pavla go-tického původu, nově postaven barokně v letech 1755–1761, rozšířen r. 1836. Raně barokní fara z let 1635–1636. Hřbi-tovní kostel sv. Barbory z konce 13. stol. upravován r. 1670 a v 19. stol. Jako pozůstatek židovského ghetta zachována barokní synagoga z r. 1794, západně od městyse židovský hřbitov z r. 1540.

Batův kanál

Zlín

49°8'13.41"N; 17°30'9.85"E

Batův plavební kanál, 52 km dlouhá vodní cesta se 13 zdy-madly z let 1936–1938 spojující Otrokovice s Rohatcem, po-lovina délky vede korytem Moravy, zbytek uměle prokopán. Od řeky se odděluje ve Spytihněvi, určen jako plavební cesta pro zásobování otrokovické elektrárny lignitem z Hodonín-ska a k zavlažování luk. Kanál o hloubce 1,5 m a šířce 15 m těžce poškozen při přechodu fronty r. 1945, omezený pro-voz obnoven v letech 1949–1960, poté jako neekonomický zastaven. Technická památka upravena od r. 1996 jako turis-tická vodní cesta a slouží rekreaci.

Bavorov

Strakonice

49°7'19.56"N; 14°4'39.05"E

Město na říčce Blanici prvně připomínáno r. 1228, založeno Bavyry ze Strakoníc, jejich hrad na jižním okraji nedocho-ván. Monumentální gotický kostel Nanebevzetí Panny Ma-rie z let 1370–1385, jedna z předních jihočeských gotických církevních staveb, regotizován v letech 1905–1906, zbytky fresek ze 14.–16. stol. Před kostelem býv. špitál z r. 1365 s go-tickým portálem. Gotické děkanství z konce 14. stol. Na ná-městí raně barokní býv. panský dům a kašna z r. 1742. Měst-ský mlýn a elektrárna s unikátním zařízením firmy Křižík

z r. 1912. Rodiště básníka Josefa Krasoslava Chmelenského (1800–1839).

Bavyry

Břeclav

48°50'6.68"N; 16°37'26.89"E

Obec prvně připomínána r. 1322. Barokní kostel sv. Kate-řiny z let 1741–1742 na místě gotické stavby, věž z r. 1791. Boží muka z r. 1832. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 2. poloviny 18. stol. Dochovány lidové usedlosti, za obcí vinné sklepy. Jihovýchodně přírodní památky Kočičí skála a Kočičí kámen, vápencové skalní útvary se stepní květe-nou.

Bečov

Most

50°26'57.08"N; 13°43'4.21"E

Obec prvně doložena r. 1327. Barokní kostel sv. Jiljí ze 16. stol. s gotickou Madonou na oltáři, přestavěn r. 1767. Barokní sochy sv. Floriána a Krista Trpítele (Ecce homo) z 18. stol. Na Písečném vrchu jižně od obce významné ar-cheologické naleziště, při uhelné těžbě nalezeny předměty staré až 100 000 let.

Bečov nad Teplou

K. Vary

50°4'56.24"N; 12°50'19.87"E

Obec připomínána r. 1314, na město povýšena r. 1399. Do-minantní komplex gotického hradu a renes. zámku. Hrad-ní jádro tvoří dvě palácové stavby věžového typu spojené r. 1524 třetím palácem, v čele zbytky válcové věže. Renes. zá-mek tvoří obdélný palác doplněný mohutnou osmibokou nárožní věží. Pod podlahou gotické hradní kaple r. 1985 kriminalisty nalezen ukrytý relikviiář sv. Maura, vzácná ro-mánská skříňka o rozměrech 138×42×64 cm, vyrobená ze zlata a stříbra a vykládaná více než 300 drahokamy. Po restaurování od r. 2002 vystaven v zámku, kde jsou přístup-né i prostory kaple a knihovny. Na náměstí barokní radni-ce z doby po r. 1760, mariánský sloup z r. 1680 a několik empírových domů. Dominantní barokní kostel sv. Jiří z let 1763–1767 s věží z r. 1885. Obnovované arboretum. Muze-um historických motocyklů a hraček. Na Šibeničním vrchu jižně od města objeveny zbytky popraviště.

Bečváry

Kolín

49°57'17.96"N; 15°4'50.08"E

Obec prvně zmíněna r. 1265, v letech 1763–1776 v majetku známého rakouského generála Laudona. V parku ve středu obce hodnotný pozdně barokní zámek z let 1745–1763, v letech 1766–1774 rozšířen o zahradní průčelí a zámeckou kapli, čtyřkřídlá patrová budova s arkádovým nádvořím, nyní soukromý nepřístupný objekt. U zámku hospodářský dvůr s pozdně barokní branou z r. 1766.

Bedřichov

Blansko

49°27'41.2"N; 16°27'56.92"E

Obec prvně připomínána r. 1392. Kostel sv. Mikuláše go-tického původu zbořen r. 1785 a nově postaven barokně, při opravě r. 1850 zvýšena věž.

Bedřichov

Jablonec n. N.

50°47'32.57"N; 15°8'30.37"E

Obec založena r. 1558, nazvána Friedrichswald podle majitele panství Friedricha z Redernu. Travnatý pahrbek pod Lesní chatou pozůstatkem Wanderovy sklářské huti z let 1598–1807. Filiální kostel sv. Antonína z r. 1930. Obec významným centrem letní i zimní rekreace, v okolí lyžařské běžecké i sjezdové tratě. Nad ní na nejvyšším místě hřebenu (859 m n. m.) kamenná, 24 m vysoká rozhledna Královka z r. 1907, u ní horská chata z r. 1936. Severně na Blatném potoce samota Nová Louka, v letech 1756–1817 sklářská huť, její pozůstatek tzv. Panský dům přestavěn r. 1844 na lovecký zámek, nyní penzion s restaurací. Bedřichovská přehrada na Černé Nise postavena v letech 1902–1905, její hráz dlouhá 340 m a přes 15 m vysoká vytváří vodní plochu o rozloze 42 ha, voda vedena podzemním tunelem do elektrárny z r. 1928 v Rudolfově (nyní část Liberce). Součástí obce také neobyvaná samota Kristiánov, nazvaná po majiteli panství hraběti Kristiánu Filipu Clam-Gallasovi, v letech 1775–1882 vyhlášená sklárna, cenný Panský dům s kaplí zničen požárem r. 1938, zachován jen hřbitov z r. 1780. V býv. sklářské hospodě zvané Liščí bouda, přenesené r. 1838 ze zrušené sklárny na Nové Louce, od r. 1964 muzejní expozice sklářství a přírody.

Bedřichov – Nová Louka

Bedřichův Světec

Most

50°27'8.38"N; 13°45'5.35"E

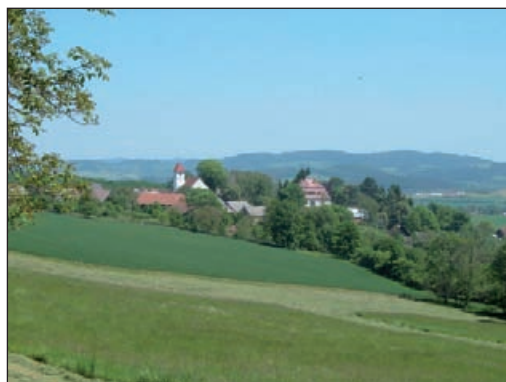
Ves poprvé uváděna r. 1238, nyní část obce Bělušice. Pův. románský kostel sv. Jakuba pův. součástí šlechtického dvorce, později několikrát upravován goticky, renesančně i barokně. V interiéru odkryty gotické fresky.

Běhařov

Klatovy

49°20'40.34"N; 13°9'39.62"E

Obec poprvé doložena r. 1352. Na místě staré tvrze v 16. stol. vystavěn renes. zámek, později barokně upraven, v letech 1923–1927 majetek malíře Aloise Kalvody, který zde provozoval malířskou školu, objekt obklopen terasovitým parčíkem s řadou barokních soch i děl novodobých autorů. Raně gotický kostel sv. Prokopa několikrát vyhořel, novodobě upraven r. 1912. Výhledy na Šumavu a do údolí Úhlavy.

Běhařov

Běhařovice

Znojmo

49°0'13.38"N; 16°4'43.92"E

Obec prvně zmíněna r. 1046, historický status městyse ze 16. stol. obnoven r. 2009. Goticko-renes. kostel Nejsvětější Trojice z r. 1596 s nástěnnými malbami z přelomu 17. a 18. stol. Empírová fara z r. 1826. Barokní kaple sv. Václava z r. 1630.

Běchary

Jičín

50°18'51.9"N; 15°17'32.23"E

Obec prvně doložena r. 1290. Na hřbitově kostel sv. Vojtěcha gotického původu ze 14. stol., po požáru r. 1692 nově postaven barokně r. 1708, rozšířen r. 1792. V obci sochy sv. Františka Serafinského z r. 1775 a sv. Václava z r. 1883.

Bechlín

Litoměřice

50°25'4.72"N; 14°20'23.9"E

Obec prvně doložena r. 1295. Pův. gotický kostel sv. Václava vyhořel r. 1697, obnoven pozdně barokně r. 1786, u něj zvonice s dřevěným patrem. Novorenes. vila švýcarského typu s hrázděným patrem z r. 1875, u manželů Fričových tu pobýval Jan Neruda (1834–1891) a psal Písně kosmické, pamětní deska.

Bechlín – kostel

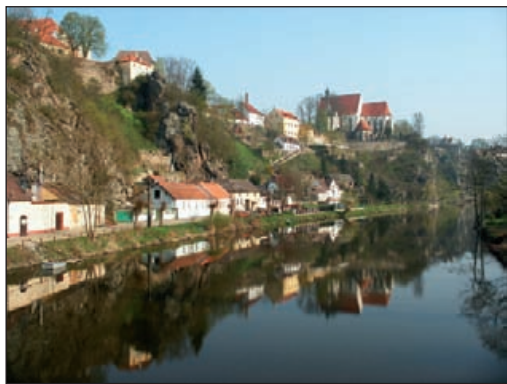
Bechyně

Tábor

49°17'52.05"N; 14°28'8.7"E

Osada u hradu v malebné poloze nad Lužnicí povýšena na město již r. 1323, památková zóna. Nad soutokem Lužnice

a Smutné zámek, pův. hrad z 12. stol., obnoven r. 1268, na zámek přestavěn renesančně v letech 1579–1592, zachoval si však pův. čtyřkřídlou dispozici s hranolovou věží v čele, při něm renes. bašta Kohoutek. Po restituci zámek od r. 1998 otevřen pro veřejnost. V zámecké sýpce renes. původu a novogoticky upravené r. 1864 nyní Muzeum Vladimíra Preclicka s expozicí jeho sochařského díla. V býv. pivováře ze 16. stol. expozice keramiky Jihočeské Alšovy galerie, jízďárna z r. 1776 upravena na divadelní a koncertní sál. Gotický klášter františkánů s klenutými ambity a dvouložním kostelem Nanebevzetí Panny Marie z let 1281–1284 zničen za husitských válek, obnoven r. 1491. Na náměstí pozdně gotický děkanský kostel sv. Matěje z počátku 16. stol. na místě starší stavby, renes. věž z r. 1613, současná podoba z r. 1740, před kostelem socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1737. Hřbitovní barokní kostel sv. Michaela archanděla z let 1667–1670, poblíž starý židovský hřbitov z 2. poloviny 17. stol. V býv. synagoze zřízeno r. 2006 muzeum turistiky, na náměstí od r. 2001 hasičské muzeum. Údolí Lužnice překonává 50 m vysoký železobetonový most z let 1926–1928, zvaný Duha, po mostovce vede silnice i železniční elektrická trať, krásný výhled na město i řeku. Ve městě dlouholetá keramická a lázeňská tradice. Lázně doloženy již r. 1730, obnoveny r. 1886, nové lázeňské budovy z let 1903 a 1924, při léčbě nemocí pohybového ústrojí a revmatismu využívána slatina. Rodiště hudebního skladatele a houslisty Václava Pichla (1741–1805), busta na rodném domku na náměstí. Na protějším břehu v části Zářečí založena r. 1875 první keramická továrna, keramická škola ve městě z r. 1884. Jižně od města přírodní památka Židova strouha, divoké kaňonovitě údolí se stejnojmenným potokem. Severně u říčky Smutné Poušť sv. Marka, kaple z r. 1549 s někdejší poustevnou, nyní v oploceném areálu.

Bechyně

Bělá

Opava

49°58'21.55"N; 18°8'47.43"E

Příhraniční obec připomínána r. 1349. Novodobý kostel sv. Jana Křtitele z r. 1934 přestavěn v letech 1996–2003. Od r. 2004 volně přístupné bazénky pro léčbu končetin Priessnitzovou metodou. Severovýchodně od obce veřejnosti přístupná pstruží farma.

Bělá

Rychnov n. Kn.

50°11'9.24"N; 16°22'51.04"E

Ves prvně připomínána r. 1406, nyní část obce Liberk. Barokní kostel sv. Jana Nepomuckého z let 1734–1736, u něj

drobná dřevěná zvonice patrně z počátku 19. stol. Prostá kaple sv. Anny z konce 19. stol. Sochy Panny Marie z r. 1792 a sv. Jana Nepomuckého z r. 1853. Četné roubené chalupy.

Bělá nad Radbuzou

Domažlice

49°35'30.21"N; 12°43'1.58"E

Obec zmiňovaná již Kosmovou kronikou k r. 1121, pův. privilegovaná ves přimdských Chodů, od 13. stol. poněmčena na Weissensulz, r. 1876 povýšena na městys a r. 1964 na město. V areálu statku renes. patrový zámeček z počátku 17. stol., později barokně upraven. Na náměstí barokní kostel Panny Marie Sedmibolestné z let 1826–1846 na místě vyhořelé kaple z let 1696–1697. Nejproslulejší památkou je barokní kamenný most na osmi obloucích se šesti sochami, stavba trvala 20 let (1703–1723). Slabé minerální prameny.

Bělá nad Svitavou

Svitavy

49°38'21.59"N; 16°29'3.5"E

Obec prvně uváděna r. 1293. Kostel Všech svatých z r. 1437 pobořen za třicetileté války, nově postaven barokně v letech 1751–1756, dvouvěžové průčelí dokončeno r. 1767. Před ním kamenný kříž z doby kolem r. 1840, za ním barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1768. Prostý barokní zámeček z poloviny 18. stol. vyhořel r. 1952 a zanikl beze stopy.

Bělá pod Bezdězem

Ml. Boleslav

50°30'13.95"N; 14°48'0.01"E

Osada pod Bezdězem přenesena r. 1304, město na jejím místě založeno r. 1337, počátkem 16. stol. středisko českých bratří s tiskárnou. Z městského opevnění zachována Česká brána s předhradím z 1. poloviny 14. stol. Renes. radnice z r. 1613 upravena a zvýšena v polovině 19. stol. Na místě tvrze z 15. stol. renes. zámek z let 1582–1615, barokně přestavěn po r. 1689, nyní sídlo městského muzea. Ve zdi nádvoří barokní kaple sv. Josefa z r. 1629. Děkanský kostel Povýšení sv. Kříže gotického původu přestavěn barokně v letech 1650–1655, pozdně barokní děkanství z r. 1807. Býv. augustiniánský klášter z r. 1340 po vypálení husity obnoven, nyní v barokní podobě z let 1650–1697 s kostelem sv. Václava z let 1708–1712. Na náměstí mariánský sloup z r. 1681 a pomník padlým zvaný Na stráž z r. 1927. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1672, při silnici kaple Nejsvětější Trojice z 2. poloviny 18. stol. Pomník Karla Hynka Máchy z r. 1936 pův. na Jarmilině skále ve Starých Splavech, na počátku 2. světové války Němci svržen do vody, po válce instalován u hřbitova na jižním okraji města na návrší Hůrka. U východního okraje barokní zámeček Páterov z počátku 18. stol., změněn na hospodářský dvůr.

Bělá pod Pradědem

Jeseník

50°10'12.53"N; 17°11'43.72"E

Obec vzniklá sloučením několika vsí v údolí říčky Bělé jižně od města Jeseník. V části Dolní Domašov barokní kostel sv. Tomáše apoštola z let 1726–1730, u něj barokní fara s dochovanou chlebovou pecí v interiéru. V části Horní Domašov klasicistní kostel sv. Jana Křtitele z konce 18. stol. Za 2. světové války na území obce několik zajateckých táborů. Údolí často postihováno ničivými povodněmi.

Bělčice

Strakonice

49°30'9.34"N; 13°52'50.64"E

Obec prvně doložena r. 1243, v minulosti od r. 1898 též městem. Farní kostel sv. Petra a Pavla románského původu z r. 1240 upraven pozdně goticky, loď zaklenuta unikátní sklípkovou klenbou. Při kostele novogotická zvonice. Barokní sochy sv. Barbory a Jana Nepomuckého, kašna připomínána již r. 1545. Rodiště spisovatele a malíře Ladislava Stehlíka (1908–1987), pamětní síň. Západně nad rybníkem Hrádek tvrziště, pozůstatek tvrze Slepíčí hora z 13. stol.

Běleč

Kladno

50°3'24.76"N; 13°59'31.05"E

Obec na okraji křivoklátských lesů připomínána r. 1352. Na návsi na podsklepeném pahorku pův. gotický kostel sv. Mikuláše s novou lodí z r. 1903, u něj dřevěná zvonice z r. 1717. Poblíž kostela pův. klasicistní, nově přestavěný zámček. Mezi rodáky patří spisovatel Bedřich Svatoš (1908–1991) a malíř Vilém Trsek (1862–1937). Jižně od obce přírodní památka Vuznice a zřícenina hradu Jenčov – viz samostatné heslo.

Běloutín

Přerov

49°35'16.53"N; 17°47'55.54"E

Obec prvně uváděna r. 1201. Barokní kostel sv. Jiří z r. 1754 s renes. věží ze starší stavby. Novogotická kaple sv. Antonína a kaple sv. Anny z r. 1969. Řada hodnotných kamenných křížů.

Běloves

Náchod

50°25'13.86"N; 16°11'17.81"E

Pohraniční osada prvně připomínána r. 1392, nyní část města Náchod. Léčivé prameny známy již od 17. stol., lázně založeny r. 1818, z téže doby empírová lázeňská budova, prameny Ida, Ivan a Hedva. Léčily se nemoci srdeční a cévní, nyní lázně dlouhodobě mimo provoz. U silnice pomníček Josefa Součka, prvního vojáka padlého v prusko-rakouské válce r. 1866, u Metuje kemp. Ve stráni pěchotní srub Březinka z období před 2. světovou válkou, objekt s dobovým vybavením přístupný veřejnosti, od něj daleký výhled.

Běloves – srub Březinka

Benátky nad Jizerou

Ml. Boleslav

50°17'10.88"N; 14°49'43.79"E

Město nad údolím Jizery doloženo r. 1343, jeho část Obodř již r. 1052, památková zóna. V dominantní poloze zámek, pův. renes. stavba z let 1526–1572 v místech kláštera zničeného husity, v letech 1599–1600 působí astronom Tycho Brahe, bohatá sgrafitová výzdoba. Nový zámek z let 1647–1652 spojen v 18. stol. do jednoho celku s pův. stavbou. V letech 1844–1847 na zámku působil Bedřich Smetana jako domácí učitel hudby, pamětní deska nad vchodem a pomník v parku. V zámku nyní městský úřad, regionální muzeum a soukromé muzeum hraček. Zámecký, pův. klášterní gotický kostel Narození Panny Marie s věží z r. 1702. Pozdně gotický kostel sv. Máří Magdalény z r. 1590, upraven r. 1644. Na náměstí barokní kaple sv. Rodiny z doby kolem r. 1720, u ní raně barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1693. V části Staré Benátky pod návrším barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z r. 1764 s kostnicí a hřbitovem. Rodiště barokních hudebních skladatelů, bratří Františka (1709–1786) a Jiřího Antonína (1722–1795) Bendových a historika a spisovatele Zdeňka Kalisty (1900–1982), pamětní desky.

Benátky n. Jiz. – nádvoří zámku

Benecko

Semily

50°40'4.14"N; 15°33'4.96"E

Horská obec poprvé doložena r. 1628, obyvatelstvo se živilo tkalcovstvím a pastevectvím. Dochovány roubené chalupy. Významné rekreační a lyžařské středisko. Rodiště Bohumila Hanče (1886–1913), předního českého lyžaře, který tragicky zahynul během závodu na Zlatém návrší. Na vyhlídkové Jindrově skále pamětní deska Josefa Šíra (1859–1920), spisovatele a štěpanického učitele. Jihozápadně od obce nad levým břehem říčky Jizerky Rychlovský hrádek, stopy po dřevěném strážním hrádku s valem a příkopem, založen ve 2. polovině 13. stol. k ochraně nalezišť drahých kovů, zanikl ve 14. stol.

Benešov

Blansko

49°30'33.99"N; 16°46'15.18"E

Obec prvně zmiňována r. 1362, sklárna doložená r. 1634 zanikla kolem r. 1715. Farní kostel Povýšení sv. Kříže z let 1786–1787 později upravován, u něj litinový kříž z r. 1871.

Benešov

Benešov

49°47'6.23"N; 14°41'5.21"E

Historické město vzniklo v 11. stol. u opevněného dvorce k ochraně obchodní stezky. Minoritský klášter z 1. poloviny 13. stol. zničen husity r. 1420, dochováno torzo presbytáře klášterního kostela s mohutnými gotickými oblouky, u něj zděná zvonice v novogotické podobě. V sousedství na Karlově děkanský kostel sv. Mikuláše raně gotického původu z 13. stol., vypálen r. 1420 a znovu r. 1648, obnoven barokně r. 1696, u něj hranolová zděná zvonice a barokní sochy sv. Floriána a Jana Nepomuckého. Centrum města znehodnoceno v 70. letech 20. stol. zbořením řady historických domů, na náměstí zachováno jen několik novobarokních a secesních domů a barokní kostel sv. Anny z let 1703–1717 při býv. piaristické koleji. Na Malém náměstí Muzeum umění a designu a Muzeum Podblanicka. Husův pomník z r. 1932. Synagoga z poloviny 19. stol. zbořena r. 1975, v parku zachována část židovského hřbitova ze 17. stol. Pamětní deska na úmrtním domě hudebního skladatele Josefa Suka (1874–1935). Ve městě se narodili spisovatelé František Sokol-Tůma (1855–1925) a Karel Nový (1890–1980), básník Jan Noha (1908–1966), antropolog Jindřich Matiegka (1862–1941) a herec František Vnouček (1903–1960). Východně místní část Okrouhlice s kostelem sv. Martina gotického původu, barokně přestavěným kolem r. 1740, u něj barokní zděná zvonice z r. 1751. Západně od města romantický zámek Konopiště – viz samostatné heslo.

Benešov nad Černou

Č. Krumlov

48°43'47.04"N; 14°37'38.99"E

Obec prvně doložena r. 1332, založena pod tvrzí z 13. stol. zaniklou po r. 1397, do r. 1945 Německý Benešov, centrum od r. 1995 památkovou zónou. Na náměstí renes. radnice z r. 1594 později empírově upravená, v zadním traktu býv. renes. pivovar z let 1567–1570 založený Jakubem Krčínem z Jelčan. Pův. gotický kostel sv. Jakuba z 13. stol. přestavěn renesančně a r. 1780 barokně. Barokní sousoší sv. Jana Nepomuckého z r. 1726 a kamenná barokní kašna. Fara renes. původu a několik historicky cenných domů. Na západním okraji malé zbytky tvrziště z 13. stol.

Benešov nad Černou

Benešov nad Ploučnicí

Děčín

50°44'28.39"N; 14°18'15.73"E

Obec nad soutokem Bystré a Ploučnice vznikla ve 13. stol., na město povýšena r. 1392, od 19. stol. počátky textilní výroby. Nejvýznamnější památkou tvoří dvojice renes. zámků.

Horní zámek vznikl přestavbou tvrze v letech 1522–1524, složitý soubor budov v sobě nezapře gotický původ, má tři věže a nádvoří uzavřené zdí s renes. portálem. Dolní zámek vystavěn rovněž ve stylu saské renesance v letech 1540–1544, soubor tří budov doplňuje věž na nádvoří. Při zámku cenné renes. domy. Pozdně gotický kostel Narození Panny Marie z let 1483–1557, později několikrát upravovaný. Proti němu barokní kaple Panny Marie Bolestné z r. 1749. Na náměstí barokní mariánský sloup z let 1740–1745. Nad nádražím Ploučnická vyhlídka, 10 m vysoký patrový kamenný altán z r. 1902, opraven r. 1994.

Benešov u Semil

Semily

50°36'4.24"N; 15°21'58.92"E

Obec prvně uváděna r. 1411. Kaple sv. Václava s lidovými sochami z 2. poloviny 19. stol., kamenný kříž z r. 1788. Dochovány roubené domy z 19. stol.

Benetice

Třebíč

49°17'51.4"N; 15°52'1.65"E

Obec prvně zmiňována r. 1409. Pův. románský kostel sv. Marka z 1. poloviny 13. stol. vyhořel r. 1774, po nouzové opravě v sousedství vystavěn nový v letech 1853–1854. Barokní fara z r. 1760. Stará škola z r. 1820.

Beňov

Přerov

49°25'2.97"N; 17°30'7.02"E

Obec prvně zmiňována r. 1365. Kostel sv. Františka z Assisi z r. 1855, fara z r. 1864. Rodiště olomouckého arcibiskupa a moravského politika Antonína Cyrila Stojana (1851–1923), na faře od r. 1993 jeho muzeum.

Berchembogen

Cheb

49°54'45.17"N; 12°41'27.99"E

Lovecký zámek Berchembogen nechal postavit hrabě Jan Arnošt Berchem-Haimhausen jako dvoupatrovou pseudo-gotickou stavbu s ozdobným balkonem. Byla dokončena r. 1876, po r. 1945 ji využívala lesní správa, v současné době nepřístupná.

Bernartice

Tachov

49°37'36.96"N; 12°48'2.74"E

Ves poprvé doložena r. 1158, nyní část městyse Stráž. Pův. gotická tvrz přestavěna v 16. stol. na čtyřkrídlý renes. zámek, nyní zanikající v hospodářském dvoře s chovem koní. Na návrší kostel sv. Petra a Pavla z r. 1384, zbořen r. 1737 a nově vystavěn v letech 1741–1750. Sloup sv. Jana Nepomuckého z 18. stol. Východně od vsi rozhledna Březinka, telekomunikační věž z r. 2003, vyhlídka ve výši 33,5 m, v sezóně volně přístupná.

Bernartice

Písek

49°21'58.84"N; 14°23'3.88"E

Velká obec připomínána r. 1251, v 19. stol. výroba špiček dýmek, deštníků a holí z kostí a rohů skotu. Gotický kostel sv. Martina ze 14. stol. s románskou věží barokně přestavěn r. 1717. Barokní fara, pův. jezuitská rezidence z počátku 18. stol., kašna z hradu Dobronice a socha Osvobození z r. 1933. Pomník na návrší Na Posvátném připomíná oběti

heydrichiády z r. 1942 a prudkých srážek místních obyvatel s ustupujícími jednotkami SS 8. května 1945.

Bernartice

Trutnov

50°38'45.09"N; 15°57'53.02"E

Podkrkonošská obec prvně zmiňována r. 1297. Barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1677–1678 přestavěn r. 1733, v 19. stol. přistavěna věž. Mariánský sloup z r. 1828. Před kostelem Pieta z r. 1736, na mostě socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1767. Východiště do Vraních hor.

Bernartice

Jeseník

50°23'21.72"N; 17°4'44.99"E

Příhraniční obec na tzv. slezské Hané doložena r. 1291. Dominantní, pův. raně gotický kostel sv. Petra a Pavla s kaplí sv. Hedviky, charakteristická stavba slezské gotiky, později několikrát upravovaná. Koncem 19. stol. zaznamenáno silné zemětřesení, které zničilo nádražní budovu.

Bernartice nad Odrou

N. Jičín

49°36'42.14"N; 17°56'51.8"E

Obec prvně připomínána r. 1397. Kostel Navštívení Panny Marie z r. 1837, fara z r. 1799. Sloup se sochou Immaculaty z r. 1840. Na Odře dochován Lesní mlýn s jezem, náhonem, mlýnským kolem a mlecím zařízením z přelomu 19. a 20. stol., technická památka.

Beroun

Beroun

49°57'52.4"N; 14°3'47.29"E

Historické město na soutoku Berounky s Litavkou prvně doloženo r. 1088 jako osady Brod a Podolí, trhová ves od r. 1295 královským městem. Zachována velká část městských hradeb s dvěma branami, Dolní neboli Pražskou a Horní čili Plzeňskou z počátku 14. stol. Na náměstí historické domy, z nich nejcnnější tzv. Jenštejský dům, sídlo Muzea Českého krasu, od r. 2003 jeho součástí expozice pod širým nebem na muzejním dvoře zvaná Geopark Barandien, expozice též v Horní bráně. Novorenes. Duslovský palác z r. 1890, nyní sídlo městské galerie. Pův. gotický farní kostel sv. Jakuba Většího založen s městem koncem 13. stol., obnoven po požáru r. 1599, barokně přestavěn v letech 1677–1683 a doplněn o novou věž, za ním barokní děkanství. Honosná novobarokní radnice z r. 1903. Na předměstí pozdně gotický hřbitovní kostel Zvěstování Panny Marie z r. 1525, barokně upraven v letech 1738–1744, věž přistavěna v letech 1875–1876. Nový hřbitov s novobarokní kaplí sv. Václava založen r. 1904. Ve svahu vrchu Drábova novogotická kaple Panny Marie Bolestné z let 1894–1895. Pomník Mistra Jana Husa z r. 1908. Nad městem výrazná Městská hora (290 m n. m.), na vrcholu nad vodojemem 14 m vysoká železobetonová rozhledna z r. 1936 s vyhlídkovou plošinou ve výši 11 m, obnovena r. 1999, ve svahu r. 2000 zřízeno medvěďárium. Vzhled města poznamenán procházející dálnicí, dálniční most z let 1979–1983 svou délkou 721 m nejdelším dálničním mostem v Čechách. Město rodištěm zakladatele českého těsnopisu Aloise Herouta (1860–1943) a básníka Františka Branislava (1900–1967). Na hřbitově hrob dirigenta Václava Talicha (1883–1961), jeho pamětní síň v muzeu.

Běrunice

Nymburk

50°11'10.38"N; 15°19'52.23"E

Obec prvně zmíněna r. 1354. Barokní kostel Narození Panny Marie z let 1716–1719, věž přistavěna r. 1770. U hřbitova kamenný kříž z r. 1812. Při polní cestě k Dlouhopolsku tvrziště z poloviny 15. stol.

Besedice

Jablonec n. N.

50°37'40.72"N; 15°12'36.62"E

Ves prvně připomínána r. 1454, nyní část obce Koberovy. Zachovány roubené chalupy, mariánská kaple z r. 1832. Východiště do Besedických skal na pískovcovém vrchu Sokol (562 m n. m.), v nich r. 1935 zřízena okružní značená stezka dlouhá 4,5 km a nazvaná po prezidentu Dr. Edvardu Benešovi. Spojuje skalní bludiště Kalich a Chléviště s řadou skalních vyhlídek, z nichž úchvatný výhled poskytují zejména Hořákova a Husníkova.

Besednice

Č. Krumlov

48°47'24.76"N; 14°33'15.19"E

Obec na návrší prvně zmíněna r. 1378, status městyse z r. 1910 obnoven r. 2006. Dominantní barokní kostel sv. Prokopa z r. 1738 přestavován v letech 1742–1745 a 1875. Na náměstí ucelená fronta štítových statků a pseudobarokní kaplička sv. Jana Nepomuckého z 19. stol. Na hřbitově pomník 18 místních dělníků zahynulých r. 1928 při zřícení stavby obchodního domu v Praze. Západně na vrchu Slabošovka rozhledna na 36 m vysoké telekomunikační věži z r. 2002, vyhlídkový ochoz ve výši 24 m, na úbočí slovenské mohyly. V býv. cihelně naleziště vltavínů.

Běsno

Louny

50°10'46.18"N; 13°30'37.78"E

Chmelařská ves prvně zmíněna r. 1342, nyní část města Kryry. Archeologicky prozkoumané sídliště kmene Lučanů z 5.–6. stol. Gotický kostel sv. Vojtěcha z doby kolem r. 1300 barokně přestavěn r. 1701 a upraven r. 1788. Špýchar z r. 1740 při silnici na Soběchleby prohlášen národní kulturní památkou.

Běstovice

Ústí n. O.

50°0'46.89"N; 16°12'53.16"E

Údolní obec nad Tichou Orlicí prvně připomínána r. 1292. Kostel Všech svatých raně gotického původu rozšířen barokně v letech 1782–1784, na hřbitově novogotická márnice s barokním oltářem. Barokní kontribučenská sýpka z 1. poloviny 18. stol. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1811. Na protějším břehu Orlice zalesněná terasa táhnoucí se k Chocni, na její hraně rozlehlé hradiště lužického lidu z pozdní doby hradištní, zvané Darebnice, se zbytky příkopu a mohutného valu, jihovýchodně na strmém ostrohu stopy tvrziště s podkovovitým valem, označováno jako hrádek Hlavačov.

Běstvína

Chrudim

49°50'12.62"N; 15°35'45.82"E

Obec poprvé zmíněna r. 1137. Čtyřkřídlý patrový barokní zámek ze 17. stol. na místě tvrze přestavěn v 1. polovině 18. stol. Kolem park se vzácnými stromy z počátku 19. stol. Kostel sv. Jana Křtitele gotického původu přestavěn r. 1726 podle návrhu Jana Blažeje Santiniho. Santiniho dí-

lem též šestiboká kaple sv. Jana Nepomuckého z r. 1720 ve stylu barokní gotiky. Přízemní fara z 18. stol.

Bešiny

Klatovy

49°18'0.71"N; 13°18'49.53"E

Obec prvně doložena r. 1379. Stará tvrz přestavěna v 17. stol. na barokní zámek, trojkřídový komplex s kaplí, jedno z křídel strženo po r. 1850 při úpravě na lihovar. Zámecská kaple z r. 1654 přestavěna v 18. stol. na kostel Navštívení Panny Marie, upraven po požáru r. 1781. Zachováno několik lidových staveb. Jihovýchodně velký kemp Eurocamp. Východně od obce na vysokém návrší (689 m n. m.) zbytky pův. gotického kostela sv. Bartoloměje z r. 1370, zrušen r. 1788, od 19. stol. ve zříceninách. Jihozápadně pod kopcem v osadě Podolí westernový koňský ranč z r. 2004.

Běštín

Beroun

49°48'26.62"N; 14°1'16.15"E

Podbrdská obec prvně zmíněna r. 1380, v 19. stol. rozšířeno cvočkařství, v budově býv. školy, nyní obecního úřadu, pamětní síň výroby cvočků. Dochována roubená chalupa z r. 1761. Rodiště spisovatele Franty Župana (1858–1929), vlastním jménem František Procházka, pamětní deska na rodném domě, a malíře Bartoloměje Hlavína (1846–1904). Severovýchodně židovský hřbitov z 19. stol.

Bezdědice

Beroun

49°49'58.63"N; 14°1'48.28"E

Starobylá ves prvně připomínána již ve 12. stol., nyní část města Hostomice. Kostel Nanebevzetí Panny Marie gotického původu přestavěn barokně v letech 1742–1744, po požáru r. 1772 upraven do pozdně barokní podoby r. 1776. Na zrušeném hřbitově barokní márnice. Dochována roubená stavení.

Bezdědice

Ml. Boleslav

50°28'55.44"N; 14°41'48.38"E

Ves prvně doložena ve 14. stol., nyní část města Bělá pod Bezdězem, celá zástavba zničena požárem r. 1859. Zdaleka viditelný novorománský kostel sv. Václava z let 1867–1870. Na návsi domy z doby po r. 1859, z téže doby i novogotická fara.

Bezděkov

Klatovy

49°22'49.17"N; 13°13'39.15"E

Obec nad Úhlavou připomínána r. 1331. V místech tvrze s vodním opevněním vystavěn kolem r. 1585 renes. zámek, přestavěn pseudorenesančně r. 1855. Na návsi pseudorománský kostel sv. Václava z r. 1900. Na návrší Římek barokní kaple sv. Anny z r. 1693.

Bezděkov nad Metují

Náchod

50°30'30.75"N; 16°13'42.94"E

Zemědělská obec založená kolem r. 1220 prvně doložena r. 1358. Na hřbitově osmiboký barokní kostel sv. Prokopa z let 1724–1727 podle projektu K. I. Dienzenhofera se dvěma věžemi. Sochy Ukřižování, Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 19. stol.

Bezděz

Č. Lípa

50°32'19.37"N; 14°43'14.05"E

Gotický hrad na vyšším vrcholu osamělého dvojvrší Velkého a Malého Bezdězu založil král Přemysl Otakar II. r. 1260. Byl chráněn třemi branami a u hradeb 20 m vysokou okrouhlou věží, nyní zvanou Čertova. Horní hrad tvořil královský palác s kaplí, purkrabský palác a mohutná, 30 m vysoká věž. Od r. 1279 sloužil jako vězení nezletilého krále Václava II. a jeho matky, nedobyt zůstal i za válek husitských. Odprodán z královského majetku r. 1558 a opuštěn, po třicetileté válce upraven na klášter španělských benediktinů z Montserratu a vyhlášené poutní místo, po zrušení kláštera r. 1785 opuštěn. Od 19. stol. romantická zřícenina udržována jako vyhledávaný turistický cíl. Placená prohlídka možná během turistické sezóny, z hradní věže daleký rozhled. Přístup po značené cestě ze stejnojmenné podhradní vsi.

Bezděz

Č. Lípa

50°32'3.96"N; 14°43'12.57"E

Ves na úpatí Velkého Bezdězu založena na přelomu 12. a 13. stol., po r. 1250 povýšena na město, jeho další rozvoj znemožnil nedostatek vody, městská práva na počátku 14. stol. převedena do Bělé pod Bezdězem. Pův. románský kostel sv. Jiljí z konce 12. stol., v letech 1764–1769 barokně přestavěn a doplněn o věž. Pozdně barokní fara z téže doby. Vychodíště ke zřícenině hradu Bezděz na vrcholu Velkého Bezdězu (604 m n. m.) – viz samostatné heslo. Na sousedním Malém Bezdězu (577 m n. m.) přírodní rezervace s prostorem pralesního charakteru.

Bezdrev

Č. Budějovice

49°2'5.81"N; 14°24'15.05"E

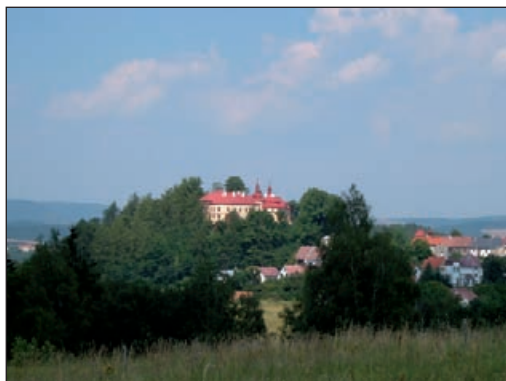
Druhý největší rybník v Čechách (420 ha) vybudován na Netolickém potoce před r. 1490 zásluhou Viléma z Pernštejna. Má hráz dlouhou 400 m a dosahuje hloubky až 7 m. Pro písčité dno a lesnaté okolí vyhledávané centrum rekreace a vodních sportů s kempem. Renes. bašta ze 16. stol.

Bezdužice

Tachov

49°54'21.43"N; 12°58'19.29"E

Obec připomínána r. 1227, status města z 19. stol. obnoven r. 2006. Na skále zámek složitého půdorysu, pův. hrad ze 14. stol., z něho zachovány hradby a spodní část věže. Po vypálení Švédy vybudován v letech 1771–1776 barokní zámek, od r. 2004 v něm muzeum českého uměleckého sklářství, v kapli originální skleněný betlém. Na náměstí pův. gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokně přestavěn v letech 1710–1711 a empírově upraven po požáru r. 1838. Sloup sv. Floriána z r. 1732. V Úterské ulici dvojice empírových domů. Při silnici kaple Nejsvětější Trojice obnovená r. 2007.

Bezdružice

Bezemín

Tachov

49°50'33.11"N; 12°59'48.22"E

Malá osada, nyní část obce Cebiv. Severovýchodně od ní nad soutokem Hadovky s Úterským potokem slovanské hradiště, zvané též Švédské šance. Mohutné valy ze 7.–9. stol., v lese před hradištěm slovanské mohyly.

Bezno

Ml. Boleslav

50°22'1.05"N; 14°47'46.97"E

Zemědělská obec prvně připomínána r. 1050, status městyse z r. 1881 obnoven r. 2008. Na místě středověké tvrze vybudován r. 1750 pozdně barokní zámek, empírově přestavěn po r. 1817, v zámeckém parku cenné barokní sochy. Pozdně renes. špýchar z r. 1605. Rokokový kostel sv. Petra a Pavla z let 1750–1755, věž z r. 1763. Rokoková fara z r. 1765. V obci množství hodnotných barokních soch světců z 18. stol.

Bílá

Frýdek-Místek

49°26'26.63"N; 18°26'52.5"E

Rozptýlená rekreační ves prvně zmíněna r. 1817, samostatná obec od r. 1951. Dřevěný kostel sv. Bedřicha z let 1873–1874 podle skandinávského vzoru, poblíž arcibiskupský lovecký zámeček z r. 1906. Významné lyžařské středisko. Jižně od obce přírodní památka prales Salajka, chráněn již od r. 1937.

Bílá Lhota

Olomouc

49°42'33.29"N; 16°58'26.23"E

Obec prvně připomínána r. 1356. Na místě tvrze z 15. stol. vystavěn renes. zámek, přestavěn barokně po r. 1740 a klasicistně počátkem 19. stol., jednoduchý patrový čtyřkřídlý objekt nyní využíván obcí. Při zámku anglický park z počátku 19. stol., v letech 1926–1945 změněn na významné arboretum s exotickými dřevinami. V obci barokní sochy Ukřižování, sv. Jana Nepomuckého a Floriána z r. 1726.

Bílá Třemešná

Trutnov

50°26'42.99"N; 15°44'30.19"E

Obec pod Zvičinou, nyní převážně rekreační, připomínána r. 1370. Pův. gotický kostel sv. Jakuba zpustl za husitských válek, barokně obnoven v letech 1680–1682. Dochovány roubené chalupy a empírová fara. Pobyt J. A. Komenského v letech 1625–1626 připomíná pomník z r. 1958 a památník v sousedství zámečku zbořeného r. 1866. Rodiště hu-

debního skladatele a dirigenta Vlastislava Antonína Viplera (1903–1971).

Bílá Voda

Jeseník

50°26'28.55"N; 16°54'28.9"E

Obec pod Rychlebskými horami, nejsevernější v českém Slezsku, prvně zmíněna r. 1532. Pův. barokní zámek Lichtenštejnů z doby kolem r. 1690 slouží od r. 1954 jako psychiatrická léčebna, v zámeckém parku barokní sochy sv. Floriána a Vendelína z 18. stol. Z památek vyniká barokní komplex kláštera a klášterního kostela Navštívení Panny Marie, v pův. piaristické koleji z let 1714–1733 Církevní muzeum. Na návsi sochy sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého z 18. stol. Klášterní objekt pro svou odlehlost využit po r. 1950 k odsunu řádových sester ze zrušených klášterů.

Bílý kameny

Liberec

50°48'3.75"N; 14°51'29.95"E

Skupina výrazných skalek Bílé kameny o výšce až 20 m severně od Jitavy (viz samostatné heslo) na úpatí vrchu Vysoká (545 m n. m.), tvořeny křemitými kvádrovými pís-kovci vynikajícími bělostí a oblymi tvary, připomínají hrběty odpočívajících slonů, proto dříve též zvány Sloní skály. Přírodní památka dobře viditelná ze silnice I/13 severním směrem.

Bílý Podolí

K. Hora

49°57'22.82"N; 15°29'29.73"E

Obec prvně doložena r. 1307, historický status městyse z r. 1554 obnoven r. 2007. Kostel sv. Václava postaven r. 1821 s využitím zdíva starší stavby ze 16. stol.

Bílý Poličany

Trutnov

50°23'25.56"N; 15°44'6.34"E

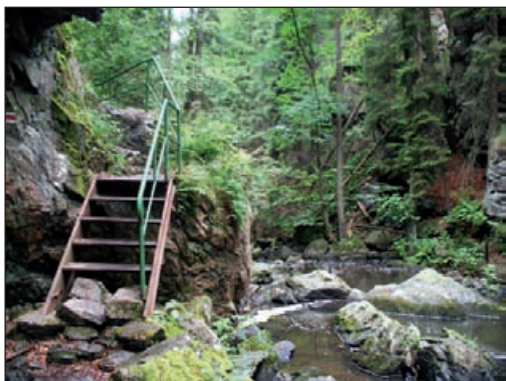
Obec v údolí Trotinky prvně připomínána r. 1271. Z pův. dvojice tvrzí dolní zanikla v objektech Červeného dvora, jediného pozůstatku býv. vsi Červené Poličany. Horní tvrz, renes. stavba z r. 1580 přestavěna r. 1725 na barokní zámek a v 19. stol. upravena. Zámek nyní slouží jako hotel. Kolem anglický park, v něm kaple Povýšení sv. Kříže z 19. stol. V hospodářských budovách zřízeno malé divadlo.

Bílek

Havl. Brod

49°42'9"N; 15°44'4.87"E

Ves s tímto názvem uváděna až r. 1787, nyní část města Chotěboř. Zvonička z r. 1858 a železniční vodárenská věž z r. 1893. Vychodiště do kaňonovitého údolí Doubravy, přírodní rezervace, nad jižním okrajem vyhlídkový skalní útvar Čertův stolek. Nad protějším břehem na strmých skálách stopy hradu Sokolov ze 14. stol., zvaného též Sokolovec nebo Sokolohrady, jako sídlo loupeživých rytířů zničen r. 1407, dochovány jen zbytky dvou přikopů, na hradní skále upravená vyhlídka.

Bílek – údolí Doubravy

Bílence

Chomutov

50°25'23.57"N; 13°30'17.8"E

Obec prvně zmíněna r. 1355. Gotická tvrz začleněna v 17. stol. do barokního hospodářského dvora, v něm koncem 18. stol. vystavěn malý zámček jako sídlo správy. Pův. pohřební kaple majitelů panství přestavěna r. 1734 barokně na kostel sv. Bartoloměje. Býv. synagoga z r. 1826 upravena r. 1923 na chudobinec.

Bílina

Teplice

50°32'57.39"N; 13°46'20.33"E

Město na stejnojmenné řece, pův. přemyslovské hradiště doložené r. 1041, od 19. stol. rozvoj průmyslu, těžby uhlí a lázeňství. Na místě hradu mohutný čtyřkřídový barokní zámek Lobkowiczů z let 1675–1682. Na náměstí secesní radnice z r. 1911, barokní kašna se sochou sv. Floriána z r. 1682 a kostel sv. Petra a Pavla gotického původu přestavěný renesančně v letech 1573–1575. Zbytky hradeb a tzv. Husitská bašta z r. 1470. Na protějším břehu řeky novorenes. soubor lázeňských budov lázní Kyselka z let 1885–1900, které proslavil od středověku známý léčivý pramen, po r. 1989 lázně mimo provoz. Pomník zakladatele lázní Franze Ambrose Reusse (1761–1830) z r. 1898. V parku Lesní kavárna zvaná Kafáč, pův. dřevěný výstavní objekt z r. 1891. Východiště na dominantní vrch Bořeň – viz samostatné heslo.

Bílina – lázně Kyselka

Bílkov

Jindř. Hradec

49°57.75"N; 15°28'39.7"E

Ves prvně uváděna r. 1253, nyní část města Dačice. Hrad z počátku 13. stol. na ostrohu nad soutokem Dobrohoštského potoka s Vápkou zničen při nočním přepadu r. 1444, dochovány zbytky zdí mezi vesnickou zástavbou. Gotický kostel sv. Jana Křtitele s románsko-gotickou sakristií z doby stavby hradu, dřevěná věž nahrazena kamennou až r. 1803. U kostela dům s empírovým štítem z poloviny 19. stol.

Bílou

N. Jičín

49°44'1.38"N; 18°0'6.67"E

Obec prvně uváděna r. 1329. Barokní kostel sv. Vavřince z let 1709–1731. Morový sloup z r. 1549. Východně na vrchu Kanihůra na 62 m vysokém telekomunikačním stožáru z r. 2006 ochoz rozhledny ve výši 26 m.

Bílovec

N. Jičín

49°45'26.16"N; 18°1'10.04"E

Pův. osada na svazích Oderských vrchů doložena r. 1276, městem od r. 1323, centrum značně poškozeno koncem 2. světové války, památková zóna. Na místě gotického hradu vystavěn ve 2. polovině 16. stol. renes. zámek s okrouhlými nárožními věžemi, barokně přestavěn v letech 1736 a 1755, obnoven po požáru z dubna 1945. Zachovány zbytky hradeb ze 14. stol. Na náměstí renes. radnice z let 1592–1593 s polygonální věží a v jádře renes. domy. Renes. kostel sv. Mikuláše z doby kolem r. 1500, barokní věž přistavěna r. 1615, u kostela barokní socha sv. Jana Nepomuckého. Gotická kaple sv. Barbory přestavěna barokně r. 1726. Památník osvobození z r. 1952. Městské muzeum.

Bílovice

Uh. Hradiště

49°5'55.57"N; 17°33'14.77"E

Obec na říčce Březnici prvně uváděna r. 1256. Pozdně gotická tvrz doložená r. 1512 přestavěna koncem 16. stol. na renes. zámek s arkádami, později barokně upraven, nyní účelově využit. V jádře gotický farní kostel sv. Jana Křtitele barokně přestavěn kolem r. 1680 a doplněn o dvě kaple, věž přistavěna v 1. polovině 18. stol., úpravy v 19. stol. Na hřbitově hodnotná křížová cesta z r. 1920.

Bílovice nad Svitavou

Brno-venkov

49°14'53.84"N; 16°40'29.29"E

Obec prvně doložena r. 1343, v okolí těžba mramoru. Romantizující novogotický kostel sv. Cyrila a Metoděje z let 1908–1913. Pobytá básníka Stanislava Kostky Neumanna v letech 1907–1915 připomíná pomník, spisovatele Rudolfa Těsnohlídka a bratry Čapkovy pamětní desky. Jihovýchodně Liduščin památník v Těsnohlídkově údolí připomíná nález odloženého dítěte r. 1919, podnět k zavedení vánočních stromů republiky. Východiště ke zřícenině hradu Obřany – viz samostatné heslo.

Bílovice-Lutotín

Prostějov

49°30'42.08"N; 17°2'14.26"E

Obec spojující dvě sousední vsi prvně doložena r. 1349. V Lutotíně starobylý kostelík sv. Jana Křtitele z r. 1336, nyní v podobě z let 1911–1929. V Bílovicích kaple sv. Floriána

z r. 1782 a vzácně dochovaný hanácký statek se žudrem z 18. stol. Na východním okraji obce minizoo.

Bílsko

Olomouc

49°38'38.44"N; 17°1'20.11"E

Obec prvně uváděna r. 1349. Kostel Božského Srdce Páně z r. 1903. U božích muk z počátku 19. stol. starý smírčí kříž z 15.–16. stol. Empírový kříž z r. 1827.

Bílsko

Strakonice

49°9'30.14"N; 14°3'43"E

Obec prvně doložena r. 1352. Kostel sv. Jakuba Většího gotického původu z doby kolem r. 1350, barokně přestavěn r. 1630. Dochovány stavby lidového baroka.

Bílý Kostel nad Nisou

Liberec

50°49'21.99"N; 14°55'26.78"E

Pův. ves založena ve 13. stol. německými kolonisty pod názvem Heinrichsdorf na počest majitele panství Jindřicha z Donína, po postavení kostela doloženého r. 1352 vznikl podle jeho zdaleka viditelné bílé omítky latinský název Alba Ecclesia, z něhož odvozeno německé pojmenování Weisskirchen an der Neisse. Pův. hornická osada s hutí na tavení stříbra, v 19. stol. po vybudování železnice textilní továrny a papírna. Pův. gotický kostel sv. Mikuláše v letech 1679–1691 nahrazen novou barokní stavbou, přestavěnou a rozšířenou v 18. stol. Proti němu za řekou zachován někdejší cechovní dům z r. 1590, později hostinec s hrázděným patrem, na pravém břehu řeky patrový dvoukřídlý pozdně barokní dvůr z r. 1793 a na jižním okraji obce býv. Panský mlýn.

Bílý Kůň

Chrudim

49°52'55.39"N; 16°4'4.36"E

Malá osada založena koncem 18. stol. kolem zájezdního hostince téhož jména, nyní část obce Střemošice. Severně od ní v polích Žižkův stůl, umělá kruhová vyvýšenina neznámého původu obehnaná příkopem se zbytky valu. Podle pověsti pahorek navrhli Žižkovci bojovníci, aby svému vojevůdci vytvořili místo k odpočinku, považován za tvrzíště, pozůstatek po tvrzi vybudované blízkým podlažickým klášteřem.

Bílý Potok

Jeseník

50°24'37.98"N; 16°59'29.81"E

Pohraniční ves poprvé připomínána r. 1290, nyní část města Javorník. Pův. kostel sv. Vavřince z r. 1893 zbořen a na jeho místě postavena nová pseudoslohová stavba. Východně od vsi osada Kohout, v níž měl od r. 1841 statek zakladatel jesenických lázní Vincenz Priessnitz (1799–1851).

Bílý Potok

Liberec

50°52'24.53"N; 15°13'25.26"E

Obec v horní části údolí Smědě založena r. 1594 pro osadníky z Lužice, pojmenována Weissbach podle místního potoka. Jednoduchý pseudorománský kostel Nejsvětější Trojice postaven ze sbírky obyvatel v letech 1888–1890 náhradou za starou dřevěnou kapli z r. 1775. Od r. 1900 konečná stanice lokální železniční trati do Raspenavy. Za chatou Krakonoš minerální pramen. Východiště do severní části Jizerských hor, především na skalní vrcholy Paličnick (994 m n. m.), Frýdlantské cimbuří a Polední kameny (1006 m n. m.),

v okolí horolezecké terény. Vychází odtud také jediná motoristům přístupná silnice, která přes Smědavu (viz samostatné heslo) protíná Jizerské hory severojižním směrem, v zimním období uzavírána.

Bílý Újezd

Rychnov n. Kn.

50°14'17.94"N; 16°13'31.42"E

Obec prvně připomínána r. 1369. Raně gotický kostel Proměnění Páně z poloviny 13. stol. novorománský upraven r. 1896. U něj vstupní hranolová renes. zvonice ze 16. stol. s bedněným patrem a sekyrkou zařatou v šindelové špiči.

Biskupice

Svitavy

49°38'46.78"N; 16°45'29.53"E

Obec poprvé uváděna r. 1262 jako majetek olomouckého biskupství. Na místě středověké tvrze vybudován prostý trojkřídlý barokní zámek z r. 1713, opraven r. 1966, účelově využit. Kolem neudržívaný park se vzácnými dřevinami. Kostel sv. Petra a Pavla gotického původu přestavěn pozdně barokně r. 1775. Barokní sochy sv. Floriána z r. 1726 a Jana Nepomuckého z r. 1767. Osada Flintour vznikla jako dělnická kolonie po r. 1830.

Biskupice

Třebíč

49°2'18.35"N; 16°0'36.62"E

Ves prvně doložena r. 1141 jako léno olomouckého biskupství, nyní část obce Biskupice-Pulkov. Západně nad řekou Rokytou na vrchu Hradiště stopy po tvrzi zničené za husitských válek, zachovány příkopy a valy. Na jihozápadním okraji vznikla počátkem 17. stol. tvrz, později upravená na zámek novogoticky přestavěný r. 1831, zbořen r. 1972. Gotický kostel sv. Martina ze 14. stol. barokně přestavěn ve 2. polovině 17. stol. Barokní fara z 18. stol. Na hřbitově zajímavý pomníček ve tvaru piniové šišky označující cholera. Nad vsí barokní kaplička z 18. stol. zvaná Jáneček.

Biskupská kupa

Jeseník

50°15'35.2"N; 17°25'38.11"E

Výrazná hora (890 m n. m.) na česko-polské hranici a zároveň historické hranici mezi biskupstvím olomouckým a krakovským. Na vrcholu od r. 1889 dřevěná vyhlídková věž, v letech 1895–1898 nahrazena zděnou stavbou o výšce 19 m, nejstarší rozhlednou v Jeseníkách. Po 2. světové válce rozhledna uzavřena, po opravě r. 1965 sloužila jako televizní vysílač. Po rekonstrukci v letech 1996–1998 opět zpřístupněna, když pro vysílač postaven samostatný stožár. Přístup k rozhledně z města Zlaté Hory.

Bítov

Znojmo

48°56'37.46"N; 15°42'1.35"E

Pohraniční hrad nad soutokem Dyje a Želetavky založen v 11. stol. v místě velkomoravského hradiště, písemně doložen r. 1185. V této době patrně vznikla nejstarší dochovaná část, velká britová, zčásti pobořená věž. Počátkem 14. stol. došlo zásluhou rodu Lichtenburků k raně gotické přestavbě, další přestavbou a zdokonalením opevnění na přelomu 15. a 16. stol. vznikl jeden z nejbezpečnějších moravských hradů. Při modernizaci v 17. stol. vybudováno kromě nových hradních budov rozsáhlé hospodářské křídlo s pivovarem. Od r. 1811 probíhala poslední velká přestavba

nejprve v klasicistním a pak v romantickém novogotickém slohu, okolní krajina upravena na romantický lesopark a v hradním kostele zřízena rodová hrobka. Hrad obýván až do r. 1945, poslední majitel založil zoologickou zahradu a vytvořil největší evropskou sbírku vycpaných psů. Státní hrad po 2. světové válce zpřístupněn v sezóně veřejnosti. Pův. podhradní městečko Bítovec zatopeno vodami Vranovské nádrže, obec Bítov nově postavena východně od hradu. Pod ní u přehradní zátoky rekreační oblast, v obci soukromé Veteran muzeum Tatra se sbírkou historických automobilů. Severozápadně od hradu na ostrohu nad Želetavkou tzv. Palliardiho hradisko, hradiště z doby kamenné až slovanské chráněné skalisky a dosud patrnými příkopy, nazváno po archeologovi Jaroslavu Palliardim (1861–1922).

Blanice – kostel

Bítovany

Chrudim

49°53'50.98"N; 15°51'37.61"E

Obec prvně doložena r. 1347. Kostel sv. Bartoloměje gotického původu z doby před r. 1349 regotizován v letech 1881–1883, v interiéru hornický oltář.

Bítozeves

Louny

50°22'29.31"N; 13°38'34.07"E

Obec na Chomutovce připomínána r. 1318. Na návrší nad potokem mohutná tvrz zpuslá za třicetileté války, r. 1691 přestavěna na sýpku. Kostel sv. Michaela archanděla ze 14. stol. s věží pevnostního charakteru.

Bláhova Lhota

Příbram

49°36'36.54"N; 14°20'26.93"E

Starobylá osada, nyní část obce Vysoký Chlumeč. V dolní části vsi na potoku Svrchnice roubený, tzv. Křížkův mlýn z r. 1798 s gotickými portálky z r. 1507 a se zachovaným dřevěným zařízením mlýnice, nejstarší roubený mlýn v Čechách, udržovaný soukromý objekt. Dlouhý náhon lemován památnými duby.

Blanice

Strakonice

49°6'2.36"N; 14°4'24.7"E

Ves velmi starého založení, nyní část města Bavorov. Pův. románský kostel sv. Jiljí z 2. poloviny 12. stol., dochována tribuna z doby kolem r. 1280, goticky rozšířen v letech 1375–1390. K pův. baroknímu mlýnu přistavěna ve 30. letech 20. stol. elektrárna.

Blanice

Tábor

49°30'27.96"N; 14°47'48.57"E

Ves prvně připomínána r. 1318, nyní část města Mladá Vožice. Pozoruhodný pozdně gotický kostel Panny Marie a sv. Václava z konce 15. stol. s dřevěnou věžkou, při opravě r. 1906 objevena sgrafitová výzdoba i gotické malby, rekonstrukce provedena r. 1992.

Blaník

Benešov

49°38'31.25"N; 14°52'25.48"E

Označení dvou skalnatých vrcholů Vlašimské pahorkatiny ve stejnojmenné chráněné krajinné oblasti vyhlášené r. 1981. Bájný vrch Velký Blaník (632 m n. m.) opředen pověstmi o ukrytém vojsku knížete Václava, na vrcholu 30 m vysoká dřevěná rozhledna ve tvaru husitské hlásky z let 1939–1941 s vyhlídkovou plošinou ve výši 24 m na místě starší dřevěné stavby z r. 1895, zřícené r. 1936. Mohutné kamenné valy ve vrcholové bučině pozůstatkem keltského oppida ze 6.–5. stol. př. n. l. Přes vrchol vede naučná stezka rekonstruovaná r. 2007. Na Malém Blaníku, dříve zvaném Holý vrch (580 m n. m.), zřícenina barokní poutní kaple sv. Máří Magdalény z r. 1753 zrušené Josefem II., v jejím středu mohutný smrk zvaný Mnich. V jižním svahu r. 1961 objeveny stopy středověkého hradu asi z 15. stol.

Blanský

Blansko

49°22'17.31"N; 16°43'18.43"E

Hrad zvaný též Blansko založen ve 13. stol. olomouckým biskupem Brunem, přestál r. 1424 dobývání Prokopem Holým, zanikl zřejmě požárem v polovině 15. stol., správa panství pak přenesena na tvrz v dnešním městě Blansku. Rozlehlá zřícenina s předhradím leží na skále proti výtoku Punkvy z podzemí, značený přístup z osady Nové Dvory.

Blansko

Č. Krumlov

48°44'25.31"N; 14°31'0.77"E

Ves prvně připomínána r. 1360, nyní část města Kaplice. Kostel sv. Jiří gotického původu doložen r. 1359, barokně upraven r. 1735. U něj socha sv. Jana Nepomuckého z konce 18. stol. a fara s patrovými stájeji. Od kaple Nejsvětější Trojice z r. 1798 nad vsí daleké výhledy do údolí Malše, ke Kleti, na Novohradské hory a při dobré viditelnosti až na Alpy.

Blansko

Blansko

49°21'41.94"N; 16°38'51.04"E

Pův. osada na pravém břehu Svitavy doložena r. 1141, další na protějším břehu založena r. 1277, na město povýšena r. 1905, od středověku rozvoj železářství a strojírenství. Na místě pův. tvrze vystavěn po r. 1574 renes. zámek, při barokní přestavbě r. 1695 doplněn o věž, upraven empírově a nakonec novorenesančně r. 1873, nyní sídlo městského muzea. Barokní kostel sv. Martina z let 1672–1691 na místě

románské stavby, upravován v letech 1707–1708. Dřevěný kostel sv. Paraskivy z r. 1601, pův. z Podkarpatské Rusi, přenesen do města z výstavy v Brně r. 1936, nyní slouží církvi čs. husitské. Radnice z r. 1885, v současné podobě od r. 1904. Klamova huť z r. 1855, poslední z dochovaných historických hutí z 19. stol. Historická správní budova strojřena v novogotickém slohu z let 1910–1911. Východiště ke zřícenině Čertova hrádka – viz samostatné heslo. Městská část Hořice rodištěm atleta a olympijského vítěze Ludvíka Daňka (1937–1998).

Blansko

Ústí n. L.

50°41'51.09"N; 14°5'56.94"E

Hrad nyní nazývaný Blansko založen koncem 14. stol. na mohutném čedičovém suku (545 m n. m.), prvně doložen r. 1401 jako Blankenstein, sídlo Vartemberků a od r. 1527 pánů z Bünau, od konce 16. stol. vězení. Po třicetileté válce opuštěn a zchátral. Dochovány zbytky paláce, věže a bašt, z vyhlídkové plošiny daleký rozhled. Přístup ke zřícenině po značené cestě ze stejnojmenné podhradní vsi.

Blatenský vodní příkop

K. Vary

50°24'52.16"N; 12°53'40.43"E

Středověké dílo z let 1540–1544, které k Horní Blatné přivádělo vodu potřebnou pro praní rud a pohon důlních strojů. Příkop široký 2 m a dlouhý 12 km vychází z potoka Černá západně od Božího Daru a ústí do Blatenského potoka. V letech 1995–2001 rekonstruován pro odvod kyselých vod z rašeliníšť. Při něm naučná stezka.

Blatenský vrch

K. Vary

50°23'59.53"N; 12°46'54.8"E

Výrazná krušnohorská hora (1043 m n. m.), dříve Plattenberg, na jejím vrcholu postaven r. 1913 horský hotel s 21 m vysokou rozhlednou, nazvanou Zita podle tehdejší rakouské velkovévodkyně, později císařovny. Hotel zdevastován a zbořen po 2. světové válce, rozhledna v sezóně přístupná. Na jižním úbočí vrchu přírodní památka Vlčí jámy, propadlina po středověkém dolování cínu hluboké až 25 m, v níž se do léta drží sníh a led. Naučná stezka.

Blatenský vrch – rozhledna

Blatná

Strakonice

49°25'38.27"N; 13°53'8.16"E

Obec založená v močálovitě krajině u vodního hradu prvně připomínána r. 1235, na město povýšena r. 1601. Na ostrově v rybníce při říčce Lomnici zámek, pův. románský hrad z poloviny 13. stol., goticky rozšířen počátkem 15. stol., goticko-renes. přestavba provedena v letech 1520–1530, po r. 1550 přistavěno renes. křídlo, novogotické úpravy v letech 1850–1856, v čele stavby charakteristická vstupní věž s rozšířeným horním patrem. Uvnitř přístupné sbírky rodu Hilbrandtů, kterému byl objekt v restituci vrácen. Za Zámecským rybníkem velký anglický park s barokním pavilónem a stádem daňků. Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie pův. z 13. stol., nyní v podobě z 15. a 16. stol., za ním kaple sv. Michaela archanděla se sklípkovou klenbou z r. 1515, nyní kaple Božího hrobu. Barokní zvonice z r. 1723 novogoticky upravena v letech 1835–1836. Pozdně gotické, později barokně upravené děkanství. Na náměstí empírové domy a mariánský sloup z r. 1726 se čtyřmi světci. Ve městě barokní sochy sv. Prokopa, Václava a Floriána z 18. stol. Rodiště operního pěvce Karla Strakatého (1804–1868), prvního interpreta písně Kde domov můj. Město proslulo pěstováním růží a chovem ryb.

Blatnice pod Svatým Antonínkem

Hodonín

48°56'45.01"N; 17°27'46.02"E

Vinařská obec poprvé připomínána r. 1052. Dominantní barokní kostel sv. Ondřeje z r. 1717. Od r. 1995 památková rezervace vinných sklepů, unikátní soubor vinařské architektury, jednu ze zdejších vinic vlastnil v 17. stol. J. A. Komenský. Nad obcí vrch Svatý Antoníněk s dalekým rozhledem a barokní poutní kaplí sv. Antonína z r. 1668, zrušena Josefem II. a obnovena po r. 1815, v okolí křížová cesta, studánka a socha sv. Antonína.

Blatnička

Hodonín

48°56'8.58"N; 17°31'47.44"E

Vinařská obec pod Bílými Karpaty doložena r. 1362. Novodobý kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1935–1938 opraven r. 1998. Kaplička na Zákaplíči z 2. poloviny 19. stol. Socha Panny Marie z r. 1906. Kamenný Sedlářův kříž z r. 1913.

Blatno

Louny

50°5'49.84"N; 13°23'25.05"E

Obec prvně zmíněna r. 1253. Na návsi barokní kostel sv. Michaela archanděla z 2. poloviny 18. stol. Západně přírodní rezervace Blatenský svah, stráň s porostem smíšeného lesa.

Blatno

Chomutov

50°30'40.69"N; 13°21'35.46"E

Obec doložena r. 1344. Pův. řádová komenda německých rytířů ze 14. stol. přestavěna kolem r. 1560 na zámek, upraven barokně i koncem 19. stol., nyní účelově využit. V okolí zbytky hradních příkopů a stopy zdíva. Barokní kostel sv. Michala z r. 1782, před ním dvě památné lípy. Hrázděná krušnohorská lidová architektura.

Blazice

Kroměříž

49°26'33.56"N; 17°38'43.61"E

Obec prvně zmiňována r. 1358. Pozdně barokní kostel Povýšení sv. Kříže z r. 1788 opravován v letech 1885 a 2000.

Blažejov

Jindř. Hradec

49°8'27.38"N; 15°5'45.94"E

Obec prvně připomínána r. 1255. Pův. raně gotický kostel sv. Alžběty doložen r. 1359, přestavěn novorománsky v letech 1863–1864, portál přízemí věže již z doby kolem r. 1300. Severně v lese zříceniny hradu Vítkův hrádek – viz samostatné heslo.

Blažim

Louny

50°24'26.32"N; 13°37'43.38"E

Zemědělská obec doložena r. 1183 jako majetek řádu johanitů. Z gotické tvrze z r. 1390 zachována jen část zdi. Na návsi pozdně barokní kostel sv. Prokopa z let 1778–1781 s farou. Barokní hospodářský dvůr z r. 1712.

Blažkov

Žďár n. S.

49°28'18.85"N; 16°11'11.27"E

Obec prvně zmíněna r. 1348. Evangelický kostel z r. 1926 a katolická kaplička Panny Marie. Dochovány památky lidového stavitelství. Dvě památné lípy. Východiště k westernovému městečku Šiklův mlýn – viz heslo Zvole.

Blažovice

Brno-venkov

49°9'54.22"N; 16°47'13.09"E

Obec prvně zmíněna r. 1141. Funkcionalistický kostel Nejsvětějšího Srdce Páně z r. 1934. Věžovitá kaplička se zvonicí z r. 1832. Funkční kovárna z přelomu 19. a 20. stol. nahradila nedalekou malou obecní kovárnu.

Blešno

Litoměřice

50°28'51.51"N; 13°54'25.78"E

Hrádek Blešno označován podle polohy na Blešenském vrchu (520 m n. m.), jinak neznámého jména i historie. Trojdílný hrad na západním ostrohu podle nálezů obýván patrně v 15. stol., dochovány příkopy a val. Zřícenina leží mimo značené cesty.

Blížejov

Domažlice

49°30'1.63"N; 12°59'26.96"E

Obec prvně připomínána r. 1324. Gotický kostel sv. Martina ze 14. stol. upraven renesančně a barokně přestavěn kolem r. 1700. Barokní zámček z 18. stol. sloužil jako správní budova hospodářského dvora a vznikl patrně na místě starší tvrze.

Blíževdly

Č. Lípa

50°36'30.17"N; 14°23'53.09"E

Obec doložena r. 1290, kdy byla povýšena na městečko. Barokní kostel sv. Václava na místě starší stavby, z níž zachována gotická klenba presbytáře. Barokní sloup Nejsvětější Trojice z r. 1714. Roubené a hrázděné lidové domy z doby po r. 1830. Východiště ke zříceninám hradů Hřídělík a Ronov – viz samostatná hesla.

Blížkovice

Znojmo

48°59'57.93"N; 15°50'22.94"E

Obec prvně uváděna r. 1349, status městyse z r. 1498 obnoven r. 2007. Barokní kostel sv. Bartoloměje gotického původu, socha sv. Jana Nepomuckého. Dochovány hodnotné lidové stavby a zájezdni hostinec.

Blovice

Plzeň-jih

49°34'48.26"N; 13°32'8.24"E

Obec připomínána r. 1284, městem od 18. stol. Pův. gotický opevněný kostel sv. Jana Evangelisty barokně přestavěn v letech 1760–1767, na hlavním průčelí sochy českých patronů z r. 1845, u něj empírová pohřební kaple sv. Kříže. Na náměstí empírová radnice z r. 1825 a městské domy v témže slohu. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1702. Pamětní deska a hroby ve městě působících básníků Františka Jaroslava Vacka-Kamenického (1806–1869) a Vojtěcha Mikuláše Vejskraba-Bělohrobského (1839–1869). V místní části Hradiště pův. barokní zámek vzniklý přestavbou starší tvrze r. 1704, novogoticky přestavěn r. 1873, v interiéru vyniká zdobená zámecká kaple sv. Ondřeje z r. 1853 s kazetovým stropem. Kolem cenný anglický park z r. 1775 s novogotickou branou a kašnou. Do zámku r. 2000 přeneseno z Raušarova domu na náměstí muzeum jižního Plzeňska, založeno ze sbírek Františka Raušara (1857–1941).

Blašany

Louny

50°12'57.83"N; 13°28'8.55"E

Chmelařská obec prvně zmíněna r. 1238, status města z r. 1843 obnoven r. 2006, v 90. letech 20. stol. proslavena jako nejmenší místo v Evropě, kde se hrála vrcholná fotbalová soutěž. Pův. gotický kostel sv. Michaela archanděla barokně přestavěn v letech 1716–1717, barokní fara z r. 1734. Židovský hřbitov z r. 1863. Severně od města osamocená

kaple sv. Václava, pozůstatek františkánského kláštera zrušeného r. 1785.

Blučina

Brno-venkov

49°3'17.57"N; 16°38'52.5"E

Obec prvně připomínána r. 1240. V jádře pozdně románský kostel Nanebevzetí Panny Marie z 2. poloviny 13. stol. upravený v letech 1596, 1804 a novogoticky ještě po r. 1888. Na návsi renes. radnice z r. 1602 a morový sloup z r. 1720. Výhodně při silnici barokní trojboká boží muka z doby kolem r. 1736. Jihozápadně nad obcí areál hradiště Cezavy z doby kolem let 1500–1000 př. n. l.

Bludov

Šumperk

49°56'29.1"N; 16°55'39.09"E

Obec na úpatí Hrubého Jeseníku prvně zmíněna r. 1200. Severně na úbočí Chocholíku zřícenina hradu z 13. stol., zničen v uherských válkách r. 1468, zachovaný příkopy, valy a zbytky základového zdiva. Pův. tvrz z 2. poloviny 16. stol. přestavěna počátkem 17. stol. na pozdně renes. zámek, barokně upraven r. 1708, zčásti vydán v restituci, využíván obcí. U něj anglický park se staletými stromy a socha sv. Jana Nepomuckého z počátku 19. stol. Dochovány památky lidové architektury, statky a roubená chalupa z 19. stol. Pův. gotický kostel sv. Jiří ze 14. stol. v současné podobě od r. 1838, při něm rodová hrobka Žerotínů a sousoší Nejsvětější Trojice z konce 18. stol. U silnice kaple Nejsvětější Trojice z konce 18. stol. Rodiště malíře a ilustrátora Adolfa Kašpara (1877–1934), pomník. Západně u Moravy radioaktivní sírné prameny, od r. 1929 u nich v provozu lázně pro léčbu nemocí ledvin, revmatismu a dětské obezity. Severně od obce poutní místo Boží Tělo, v areálu boží muka z r. 1683, pozdně barokní kostelík a kaple Panny Marie Lurdské z 2. poloviny 18. stol. nad pramenem, lipové stro-mořadí a křížová cesta z 2. poloviny 17. stol.

Bobrová

Žďár n. S.

49°28'34.95"N; 16°7'5.34"E

Obec na říčce Bobrůvce prvně připomínána r. 1252, pův. rozdělena na Horní a Dolní, obě části sloučeny r. 1950, historický status městyse ze 14. stol. obnoven r. 2006. V Horní Bobrově pův. raně gotický kostel sv. Petra a Pavla z poloviny 13. stol. se třemi věžemi, v letech 1714–1722 při přestavbě podle návrhu Jana Blažeje Santiniho vystavěna nová barokní loď a zachována pův. hranolová věž. Klasicistní fara z r. 1770. Na vrcholu Strážného kopce čili Kalvárie žulový kříž z r. 1820, při cestě k němu kapličky křížové cesty. V Dolní Bobrově gotický kostel sv. Markěty ze 14. stol. Nad vsí vrch Valy (565 m n. m.) se stopami hrádku z 13. stol., ve 14. stol. již opuštěn.

Bobrůvka

Žďár n. S.

49°26'54.45"N; 16°5'46.58"E

Obec poprvé zmiňována r. 1252. Gotický kostel sv. Bartoloměje ze 13. stol. vypálen za třicetileté války r. 1625, obnoven barokně v letech 1696–1704, opraven r. 1930, věž s dřevěným patrem. Boží muka z r. 1780. U silnice tzv. Sykorův kříž nad hromadným hrobem padlých ve třicetileté válce.

Boč

K. Vary

50°21'44.34"N; 13°4'58.93"E

Osada na břehu Ohře pův. zvaná Hvozď, prvně zmíněna r. 1292, nyní část obce Stráž nad Ohří. Na návrší se hřbitovem novorománský kostel sv. Václava z let 1874–1875, pozdně barokní fara z poloviny 18. stol. Jihozápadně od osady přírodní památka Čedičová žíla Boč, vypreparovaná žíla s patrnou sloupcovou odlučností čediče vzácného vějířovitého uspořádání.

Boharyně

Hradec Kr.

50°12'13.53"N; 15°37'59.52"E

Obec prvně doložena r. 1355. Dominantní kostel sv. Bartoloměje gotického původu ze 14. stol., obnoven po třicetileté válce r. 1650, přestaven v pozdním baroku r. 1783 a pseudo-slohově r. 1865. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1808. Patrový roubený mlýn z r. 1874 se zachovalým náhonem, jezem a sušárnou čekanky a obilí.

Bohdalice

Vyškov

49°12'53.41"N; 17°1'49.79"E

Ves prvně zmíněna r. 1337, nyní část obce Bohdalice-Pavlovice. Barokní zámek vznikl přestavbou renes. tvrze, upraven v 19. stol. Empírový kostel Nanebevzetí Panny Marie ze let 1807–1814, u něj památná lípa a kříž z r. 1845. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z počátku 18. stol. Smírčí kříž z r. 1807.

Bohdalov

Žďár n. S.

49°28'46.91"N; 15°52'34.97"E

Obec prvně připomínána r. 1349, historický status městyse ze 14. stol. obnoven r. 2007. Jižně na poloostrově v Bohdalovském rybníku pozůstatky tvrze z konce 14. stol., dochovány pouze terénní stopy budov a hradeb s příkopem. Dominantní kostel sv. Vavřince gotického původu ze 14. stol. zcela přestavěn barokně v letech 1736–1759, věž z r. 1895, před ním barokní socha sv. Jana Nepomuckého. Barokní fara z r. 1736. Smírčí kámen z r. 1605. Městys se soustavou rybníků centrem Přírodního parku Bohdalovsko vyhlášeného r. 1990.

Bohdaneč

K. Hora

49°46'41.7"N; 15°13'21.06"E

Obec prvně zmíněna r. 1233. Uprostřed gotický kostel Zvěstování Panny Marie, uvnitř renes. náhrobník z r. 1588. Severně výklenková kaplička z 18. stol.

Bohdanovice

Opava

49°53'58.8"N; 17°38'21.9"E

Ves uváděna r. 1265 jako majetek velehradského kláštera, nyní část obce Jakartovice. Dominantní barokní kostel sv. Michala z r. 1770 opravený po požáru r. 1854. Dochovány lidové statky s empírovými štíty z poloviny 19. stol.

Bohdíkov

Šumperk

50°0'39.24"N; 16°54'8.8"E

Obec v údolí řeky Moravy prvně připomínána r. 1351 jako Martinova Ves. Monumentální barokní kostel sv. Petra a Pavla z r. 1725. Pův. renes. tvrz ze 16. stol. opuštěna po r. 1592 a upravena na hostinec. V katastru obce dva býv. vá-

pencové lomy, k většimu z nich vede štola Mařka vybudovaná německými válečnými zajatci v letech 1941–1944, zimoviště vzácných druhů netopýrů. Památná lípa stará 300 let.

Bohostice

Příbram

49°36'6.86"N; 14°8'25.49"E

Obec prvně zmíněna r. 1386. Empirový zámek a domy z let 1954–1956 pro obyvatele vsí zatopených Orlickou přehradou. Pod obcí romantické zalesněné Bohostické údolí.

Bohosudov

Teplice

50°40'50.35"N; 13°52'37.84"E

Osada kolem zaniklé tvrže Šejnov nebo Šajn, německy Scheune, od r. 1511 působiště jezuitů, od r. 1610 mariánské poutní místo a od r. 1679 sídlo jezuitského gymnázia. V letech 1701–1706 vybudován areál barokního poutního kostela Panny Marie Sedmiboletné s ambity, šesti kaplemi a jezuitskou kolejí a nazván Mariaschein. Objekt kláštera od r. 1952 užíván čs. a později sovětskou armádou, nyní včetně gymnázia obnoven. Český název Bohosudov vznikl až po r. 1848 omylem Františka Palackého, který na místo vztáhl pův. název Novosedlic, nyní část města Krupka. Na okraji dolní stanice lanovky na Komářův hůrku – viz samostatné heslo.

Bohosudov – poutní kostel

Bohumilice

Prachatice

49°5'43.2"N; 13°49'0.57"E

Obec prvně zmíněna r. 1353. Gotický kostel Nejsvětější Trojice z konce 13. stol., barokně upraven r. 1663 a znovu po požárech v 19. stol., při něm zděná zvonice z r. 1862. Na místě renes. tvrže prostý klasicistní patrový zámek Skalce z přelomu 19. a 20. stol. U obce r. 1829 nalezeny části meteoritu o celkové váze 45,5 kg. Východně chráněná lipová alej.

Bohumín

Karviná

49°54'8.29"N; 18°21'15.08"E

Průmyslové město vzniklo r. 1973 spojením Starého Bohumína (viz samostatné heslo) a Nového Bohumína, pův. vsi zvané Šunychl, od r. 1924 název Nový Bohumín a povýšení na město. Cihlový katolický kostel Nejsvětějšího srdce Páně z r. 1896 a evangelický kostel z r. 1901. Historická budova nádraží z r. 1860, přestavěna v letech 1902–1904. Železárny a drátovny, železniční přechod do Polska. U města řada betonových pevnůstek, unikátní dvoudílný bunkr U trati z r. 1936 se spojovací podzemní chodbou v těsné blízkosti železniční trati a dálnice od r. 2003 zpřístupněn jako muzeum pohraničního opevnění.

Bohuňov

Svitavy

49°35'47.97"N; 16°28'3.17"E

Obec prvně zmíněna r. 1382. Kostel sv. Jiljí gotického původu ze 14. stol. nově vystavěn empirově v letech 1820–1821, před ním kamenný kříž z r. 1790. Severně při silnici smířčí kámen. Západně nad říčkou Křetínkou přírodní památka Bohuňovské skály.

Bohuňovice

Olomouc

49°39'49.12"N; 17°17'19.93"E

Velká obec prvně zmíněná r. 1078. Barokní kostel sv. Jana Křtitele z r. 1750. Pomník Mistra Jana Husa z r. 1921.

Bohuslavice

Prostějov

49°37'14.33"N; 16°57'29.66"E

Obec prvně připomínána r. 1288. Barokní kostel sv. Bartoloměje z r. 1714 na místě gotické stavby, věž přistavěna r. 1768.

Bohuslavice

Hodonín

49°3'3.47"N; 17°7'22.88"E

Ves prvně připomínána r. 1371, nyní část města Kyjov. Hrad z r. 1408 nahradil starší tvrz, zničen ve 2. polovině 15. stol. za války s Uhry, dochovány zřetelné terénní stopy s příkopem na jižním okraji nad kostelem. Kostel sv. Filipa a Jakuba ze 14. stol. přestavěn a doplněn věží v letech 1697–1700, rekonstruován v letech 1948–1949, v interiéru dochovány gotické fresky ze 14. stol. Rodiště Bohumila Sekly (1901–1987), zakladatele české lékařské genetiky.

Bohuslavice

Opava

49°56'31.48"N; 18°7'56.87"E

Obec doložena r. 1288. Hodnotný monumentální barokní kostel Nejsvětější Trojice z let 1740–1747 se zvonem z r. 1492, u něj novogotická kaple z konce 19. stol.

Bohuslavice

Náchod

50°18'45.08"N; 16°5'24.12"E

Obec nad Metují při křižovatce několika silnic prvně připomínána r. 1361. Kostel sv. Mikuláše gotického původu z poloviny 14. stol. rozšířen barokně r. 1687, přestavován v letech 1828 a 1893. V sousedství pozdně renes. věžovitá zvonice, třípatrová hranolová stavba z let 1605–1613 s hodinami v mladším krovu. Barokní kostnice z r. 1777. Pseudogotic-

ký evangelický kostel z r. 1898. Barokní sochy Panny Marie Ochranitelky z r. 1746 a sv. Jana Nepomuckého z r. 1756.

Bohušov

Bruntál

50°14'36.27"N; 17°42'53.03"E

Obec pod hradem Fulštejn (viz samostatné heslo) doložena r. 1255, pův. zvaná Gottfriedsdorf, od r. 1570 do konce 2. světové války název podle hradu Fulštejn, současný dostala po vysídlení německého obyvatelstva, kdy se zde usídlila početná komunita volyňských Čechů a Řeků. Gotický kostel sv. Martina z 1. poloviny 14. stol. upravován koncem 15. stol., dnešní podoba z doby po požáru r. 1800. V obci hodnotné sochy Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého. Od r. 1996 v provozu informační středisko, poblíž kostela geologické muzeum. Obcí od r. 1898 prochází úzkokolejná železniční trať z Třemešné do Osoblahy. Jihozápadně rekreační areál s rybníkem, chatovou osadou a kempem.

Bohušovice nad Ohří

Litoměřice

50°29'35.39"N; 14°8'57.68"E

Obec na místě prehistorického osídlení doložena r. 1057, díky průmyslu r. 1920 povýšena na město. Barokní kostel sv. Prokopa a Mikuláše z r. 1716 vznikl přestavbou starší svatyně. Secesní pomník Mistra Jana Husa z r. 1911. Jihovýchodně kamenný obloukový most z r. 1848.

Bohutice

Znojmo

48°59'23.95"N; 16°21'31.11"E

Obec prvně doložena r. 1253. Tvrz z 15. stol. přestavěna koncem 16. stol. na dvoupatrový renes. zámek s arkádami, jezuity v 18. stol. přistavěno barokní křídlo, nyní v majetku obce, uvnitř též muzejní expozice s 54 sochami z let 1930–1937 pro křížovou cestu plánovaného poutního místa. Novobarokní farní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1867–1870. Barokní hřbitovní kaple sv. Michaela archanděla z 1. poloviny 18. stol. s empírovou předsiní z r. 1820 a barokní kamennou Madonou, pod kaplí r. 1928 vystavěna tzv. Lurdská jeskyně s poutním areálem. Na návrší Kamenišťe sloup se sochou sv. Michaela archanděla z poloviny 18. stol., u silnice kříž z r. 1787. Severně dvě linie čs. pohraničního opevnění z r. 1938.

Bohutín

Příbram

49°39'18.46"N; 13°56'31.71"E

Obec na horní Litavce prvně zmíněna r. 1379, v minulosti těžba olovené a stříbrné rudy, u osady Havírna dvojice Bohutínských šachet. Na návrší novogotický kostel sv. Máří Magdalény z r. 1892, do pův. podoby restaurován po požáru r. 1950. Z pův. čtyř mlýnů na Litavce dochovány Achačův a Kleinertův-Dubských.

Bohy

Plzeň-sever

49°56'15.52"N; 13°34'33.44"E

Obec pův. zvaná Zbohy prvně doložena r. 1228 jako zboží svatojiřského kláštera na Hradčanech, nynější název od r. 1924. Na návsi čtyřboká kaple, dochovány stavby lidové architektury, dva roubené sroubky přeneseny z okolí. Severně od obce barokní klášterní dvůr Rohy z r. 1735, poblíž 300 let starý Rožský dub. Východně při Berounce chráněný Podkrašovský mlýn – viz samostatné heslo. Při cestě socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1743.

Bochoř

Přerov

49°25'25.08"N; 17°25'33.64"E

Obec prvně zmiňována r. 1294. Kostel sv. Floriána z let 1873–1876, fara z r. 1882. U pramene v provozu lázně, známý již od r. 1580. Západně od obce vojenské letiště.

Bochov

K. Vary

50°9'2.31"N; 13°2'45.74"E

Obec založena pány z Rýzmburka r. 1325, status města z r. 1482 obnoven r. 2006. Na jeho ochranu na Hladovém vrchu vybudován hrad Hungerberg, zničen r. 1469 vojskem Jiřího z Poděbrad. Zachovány zbytky příkopů a valů. Na náměstí radnice z r. 1818, mariánský sloup z r. 1685, barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 18. stol., barokní kašna z 18. stol., věžovitá kamenná studna z r. 1720. Barokní kostel sv. Michaela archanděla z r. 1666 s gotickými a renes. prvky starší stavby, u něj barokní fara. Na Hladovém vrchu barokní kaple Nejsvětější Trojice z r. 1693. Při silnici mariánská kaple ze 17. stol. Západně kostel sv. Jakuba v barokní podobě z doby kolem r. 1750. Východiště ke zřícenině hradu Hartenštejn – viz samostatné heslo.

Bojanov

Chrudim

49°50'27.48"N; 15°42'17.94"E

Obec na Chrudimce připomínána již r. 1126, historický status městyse z r. 1564 obnoven r. 2006. Barokní kostel sv. Víta z r. 1730 na místě starší stavby, při něm polygonální barokní zvonice s bedněným patrem patrně na základech obranné bašty. Barokní fara z 2. poloviny 18. stol. V údolí potoka Dehetník opuštěné lomy na vápenec a zbytky staré vápenky.

Bojkovice

Uh. Hradiště

49°2'19.32"N; 17°48'45.76"E

Obec nad údolím Olšavy prvně připomínána r. 1362, na město povýšena r. 1965. Na hřbitově mohutný barokní kostel sv. Vavřince z let 1651–1656 na místě starší stavby, empírová hraběcí hrobka z r. 1835 a šestiboké kaple Tetaurky z 2. poloviny 16. stol. Na protilehlém návrší zámek Nový Světlov, pův. pozdně gotický hrad z doby kolem r. 1480, renesančně upraven r. 1555, odolal obléhání Uhrů, Švédů i Turků, v letech 1846–1856 romanticky přestavěn ve stylu tudorovské gotiky, po restituci upraven na neúspěšný hotel, v jednom křídle sídlí Muzeum Bojkovska založené r. 1931, zbytek chátrá, kolem neudržovaný park. Ve městě barokní sloup Panny Marie z r. 1716, sochy sv. Jana Nepomuckého z r. 1750 a Floriána z r. 1777, klášter dominikánek z 20. stol. Továrna na výbušniny založena r. 1936. Severovýchodně na potoce Kolelač vodní nádrž – viz samostatné heslo.

Bolatice

Opava

49°57'8.92"N; 18°4'52.37"E

Velká obec prvně připomínána r. 1250. Barokní patrový zámek z let 1724–1748 se zbytkem parku, po opravě nyní sídlo obecního úřadu. Dominantní trojlodní barokní kostel sv. Stanislava z r. 1703, dnešní podoba z r. 1912. Barokní kaple Panny Marie a sv. Jana Nepomuckého z počátku 18. stol. Na hřbitově památník osvobozovacích bojů r. 1945. Roubený špychar z r. 1849, skanzen lidových tradic a řemesel z r. 2002.

Boleboř

Chomutov

50°32'16.07"N; 13°24'56.1"E

Krušnohorská obec doložena r. 1352. Pův. gotický kostel sv. Mikuláše z r. 1374 vyhořel před r. 1725 a nahrazen r. 1729 barokní stavbou, po požáru z r. 1947 již neobnoven. V poslední době postavena novodobá kaple sv. Mikuláše vysvěcená r. 1993. Barokní socha sv. Donáta z r. 1744. Lidová hrázdná architektura.

Bolechovice

Příbram

49°36'41.83"N; 14°30'3.12"E

Ves prvně připomínána r. 1381, nyní část města Sedlec-Prčice. Na místě středověké tvrze patrový rokokový zámek z r. 1775 se středním rizalitem, na okraji zámecké zahrady pozdně barokní kaple z téže doby.

Boleradice

Břeclav

48°57'59.67"N; 16°48'41.81"E

Obec prvně zmíněna r. 1141, historický status městyse z r. 1512 obnoven r. 2006. Na kopci Paseky při jižním okraji příkopy a valy nevelkého hradu, doložen r. 1373, pustý r. 1536, zdívno rozebráno na stavby. Starobylý kostel sv. Jana Křtitele románského původu z počátku 13. stol., upraven v 16. stol. a r. 1847. Novobarokní kaple sv. Rocha z r. 1888. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1832. Budova školy z r. 1884. Udržovány folklorní tradice.

Boletice

Č. Krumlov

48°49'27.07"N; 14°13'1.47"E

Býv. starobylá ves doložena r. 1263, od r. 1950 na území vojenského újezdu téhož názvu. Mimořádně cenný kostel sv. Mikuláše románského původu z 12. stol. goticky upraven v 15. stol., těžce poškozen sovětskou armádou, nyní zahájeny záchranné práce. Východně zbytky hradiště Raziberk osídleného od doby bronzové až do doby slovanské.

Bolevce

Plzeň-město

49°46'35.05"N; 13°22'37.56"E

Pův. samostatná ves, nyní součást městského obvodu Plzeň 1, obklíčena sídlištní zástavbou. Na dochované návsí statky plzeňského typu z 19. stol., sýpka z konce 18. stol. a z okolí přenesená boží muka ze 17. stol. Po r. 1460 založena soustava 11 rybníků, z nichž Velký o rozloze 40 ha je vyhledávaným rekreačním místem. Severně poblíž Kamenného rybníka arboretum Sofronka s jednou z největších evropských sbírek borovic a dehtářská či kolomazná pec, technická památka z 18. stol.

Bon Repos

Nymburk

50°14'31.68"N; 14°47'35.96"E

Barokní zámček nyní zvaný Bon Repos založen hrabětem Šporkem po r. 1718 na návrší nad osadou Čihadla, arcibiskup Příchovský po r. 1770 objekt opravil, rozšířil a nazval La Maison de Bon Repos, tedy Dům dobrého oddechu. Komplex zahrnuje celkem čtyři barokní stavby uprostřed 80 ha lesa: Starý zámek, pův. stavbu Šporkovu, Nový zámek, Čínský pavilón a kapli Nejsvětější Trojice. Po 2. světové válce objekty užívány armádou a znehodnoceny. Od r. 2004 nový majitel komplex restauruje na společenské, ubytovací a konferenční centrum, oplocený areál jen příležitostně přístupný.

Na začátku přístupové aleje u silnice zdevastovaná kaplička sv. Jeronýma z let 1716–1717, na dvou přilehlých soklech bývaly mohutné kamenné lebky. Jižně od zámku v obci Stará Lysá na návsí tisíciletá lípa.

Bor

Tachov

49°42'39.52"N; 12°46'39.39"E

Město prvně připomínáno r. 1263, památková zóna. Na východním okraji raně gotický vodní hrad, na přelomu 15. a 16. stol. přestavěn na pozdně gotický zámek, v 19. stol. upraven do pseudogotické podoby. Z pův. jádra zachován palác s válcovou věží s vysokou helmicí, od r. 2002 zpřístupněna jako vyhlídka. V sousedství barokní loretánská kaple z r. 1688, mariánské poutě obnoveny r. 1991. Náměstí dominuje barokní kostel sv. Mikuláše z let 1737–1749 s pozdně gotickou věží z r. 1526, barokní radnice zvýšena po požáru r. 1841, zachováno několik historických domů a zbytky hradeb. Gotická býv. špitální kaple sv. Jana Křtitele z 15. stol.

Bor

K. Vary

50°15'55.42"N; 12°56'20.51"E

Ves připomínána r. 1352, nyní část obce Sadov. Na hřbitově pův. gotický kostel sv. Máří Magdalény z 13. stol. s čtvercovým presbytářem, barokně upraven r. 1770. Smírčí kříž ze 17. stol.

Boreč

Litoměřice

50°30'31.95"N; 13°59'20"E

Ves doložena ve 13. stol. v majetku jiřského kláštera na Hradčanech, nyní část obce Velemín. Na místě gotické tvrze postaven koncem 18. stol. trojkřídlý barokní zámek, v zámeckém dvoře kaple z r. 1910. Dřevěný kříž z r. 1741. Nad vsí přírodní památka Borečský vrch (446 m n. m.), označovaný jako kouřící kopec, protože v zimě vystupuje na vrcholu ze skalních puklin, zvaných ventaroly, teplý vzduch, který tu udržuje stálý život rostlin a hmyzu. Pro tento neobvyklý přírodní jev vyhledávaný turistický cíl, od r. 1982 zřízena naučná stezka z Režného Újezda, na ní pod vrcholem odpočívadlo s výhledem.

Borek

K. Vary

50°3'19.25"N; 13°8'36.77"E

Osada u rozlehlého Boreckého rybníka prvně zmíněna r. 1360, nyní část obce Pšov. Na návsí empírová kaple sv. Martina z počátku 19. stol. Severně na ostrohu nad Mlýnským rybníkem zřícenina Štědrého hrádku – viz samostatné heslo.

Borek u Tachova

Tachov

49°38'8.19"N; 12°46'42.79"E

Ves doložena r. 1379, nyní část městyse Stráž. Starý panský dvůr zhořen po požáru r. 1953. Západně od vsi uprostřed borových lesů vyhledávaná rekreační oblast Sycherák kolem rybníka Chobot o rozloze 16 ha, v místě chatový tábor, kemp, penzion a restaurace.

Borkovany

Břeclav

49°1'42.87"N; 16°48'38.6"E

Obec prvně připomínána r. 1210. Barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z r. 1746 upraven v letech 1821–1822. Evangelická hřbitovní brána se zvonící z r. 1857. V okolí vinice. Tradiční výroba kraslic, informace o muzeu kraslic v turistických materiálech však neodpovídá pravdě. Rodiště malíře Jaroslava Bedřicha (1927–1987).

Borkovice

Tábor

49°12'30.74"N; 14°38'40.1"E

Obec na Soběslavských blatech prvně připomínána r. 1354. Na návsi kaple z r. 1814. Dochovány stavby lidové architektury blatského typu. Severně od obce přírodní památka Borkovická blata, od r. 1949 rezervace k ochraně rašeliniště s typickou flórou, v minulosti domácká i průmyslová těžba rašeliny. Přístup po naučné stezce od hájovny Jitra.

Borkovice – Borkovická blata

Borohrádek

Rychnov n. Kn.

50°5'47.36"N; 16°5'31.53"E

Obec v údolí Tiché Orlice, pův. zvaná Bor, připomínána r. 1342, na město povýšena r. 1971. Na místě vyhořelé tvrze vystavěn r. 1816 empírový zámek, upravený v letech 1957–1958. Klasicistní radnice z let 1851–1852. Raně barokní kostel sv. Michaela archanděla z let 1669–1673, u něj dřevěná hranolová zvonice. Na náměstí socha Immaculaty z r. 1761, pod kostelem sousoší Nejsvětější Trojice z r. 1764. Východně v místní části Šachov dominantní, raně barokní kostel Nejsvětější Trojice z let 1692–1693.

Borotice

Příbram

49°44'4.48"N; 14°16'49.45"E

Obec prvně připomínána r. 1207. Pův. gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie barokně přestavěn v 17. stol., věž přistavěna r. 1897. Pozdně barokní fara. Severovýchodně na vrchu Rohatec stopy po dolování zlata.

Borotín

Tábor

49°30'15.77"N; 14°36'56.82"E

Obec poprvé doložena r. 1356, historický status městyse ze 14. stol. obnoven r. 2006. Gotický kostel Nanebevstoupení Páně ze 14. stol. s věží přistavěnou v 18. stol. obnoven po požáru r. 1863. Na návsi barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1766. Dochovány usedlosti s barokními štíty. Pa-

mětní busta hudebního skladatele Jana Evangelisty Kypty (1813–1868) na jeho rodném domě. Jihovýchodně nad rybníkem zřícenina stejnojmenného gotického vodního hradu, zvaného též Starý zámek, doložen ve 14. stol., vypálen za třicetileté války a ponechán osudu. Hrad chráněný rybníkem navštívil r. 1829 Karel Hynek Mácha, pamětní deska. Zachován zbytek válcové věže a přilehlého gotického paláce, z vnitřního opevnění především torzo vysunutě hranolové věže. Přístupná zřícenina nyní soukromým majetkem. Jižně od městyse místní část Nový Kostelec s osamělým kostelem Narození Panny Marie na návrší, dominantní stavba románského původu z 12. stol. rozšířena ve 14. stol. goticky a opravována v 19. a 20. stol. Západně místní část Kamenná Lhota s barokním zámečkem z 1. poloviny 18. stol., památným pobytem hudebního skladatele Oskara Nedbala (1874–1930), soukromý majetek.

Borotín

Blansko

49°34'53.53"N; 16°40'22.83"E

Obec prvně připomínána r. 1365. Středověká tvrz přestavěna v letech 1753–1774 na dvoupatrový barokní zámek se střešní věžičkou, zámecká kaple vybudována r. 1774, objekt účelově využit. Zámecký park změněn ve 20. stol. na přístupné arboretum s cennými dřevinami. Pozdně barokní kostel Povýšení sv. Kříže z let 1786–1788. Na návsi barokní socha sv. Jana Nepomuckého z poloviny 18. stol.

Borová

Svitavy

49°44'6.63"N; 16°10'0.77"E

Obec prvně doložena r. 1349. Kostel sv. Markéty gotického původu ze 14. stol. přestavěn na přelomu 16. a 17. stol. a upraven v 19. stol., věž opatřená štírlami má patro s dřevěným posebitím na krakorcích. Evangelická modlitebna z r. 1783. V obci zachován soubor lidových usedlostí poličského typu. Autokemp s lesním koupalištěm. Rodiště sochaře a medailéra Josefa Kadlece (1894–1959).

Borová Lada

Prachatice

48°59'26.74"N; 13°39'38.85"E

Horská obec při Teplé Vltavě založena po r. 1750 jako osada dřevařů, dříve zvaná Ferchenhaid, nynější název od r. 1948. Dochována dřevěná lidová architektura. Kaple sv. Anny s křížovou cestou z r. 1860 pustla od r. 1944 a r. 1956 zbořena, vše obnoveno v letech 2001–2006. Severně zpřístupněná Chalupská slat s jezírkem a vyhlídkovou plošinou. Jihozápadně pod vrchem Vyhlička dřevěná rozhledna z r. 1997.

Borová Lada – Chalupská slat

Borovany

Písek

49°20'36.29"N; 14°23'36.73"E

Obec prvně zmíněna již r. 1219. Ve 14. stol. doložena trojice tvrzí, poslední z nich nad rybníkem zbořena r. 1867, přitom nalezena kostra dívky zazděné z pověry kvůli větší pevnosti tvrže. Z dalších dvou tvrzí zachováno příkopem obehnané tvrzíště nad samotou Hrádecký a tvrzíště Na Hrádku na ostrohu opevněném dvojicí příkopů. Severně poutní barokní kaple sv. Rosalie z r. 1682, pův. u morového hřbitova z r. 1680, pod ní skalní studánka s údajně léčivou vodou.

Borovany

Č. Budějovice

48°53'55.36"N; 14°38'28.08"E

Obec nad řekou Stropnicí poprvé připomínána r. 1186, na město povýšena r. 1973, tradiční keramický průmysl a výroba prefabrikátů. Pův. gotický klášter augustiniánů založen r. 1455, zrušen r. 1785 a upraven na faru. Pozdně barokní prelatura z let 1760–1770 změněna na barokní zámek, nyní klášterní muzeum. Klášterní kostel Navštívení Panny Marie z let 1455–1466 barokně upraven v 18. stol., věž z r. 1729. Barokní radnice z konce 17. stol., při ní historický pranýř z r. 1656. Na náměstí socha sv. Jana Nepomuckého z let 1730–1740 a pomník Jana Žižky z r. 1892. Na mostě socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1735. Několik staveb ve stylu lidového baroka. Při jižním okraji soukromý pohraniční skanzen, vybudován v letech 1992–2003, dokumentuje službu na státní hranici v letech 1950–1990. Jihovýchodně v místní části Dvorec od r. 2007 zoopark exotických zvířat.

Borovnice

Žďár n. S.

49°39'59.04"N; 16°12'16.18"E

Obec prvně připomínána r. 1483. Evangelický kostel z r. 1886 pův. s dřevěnou věží, zděná věž přistavěna r. 1913. Katolická kaple sv. Anny z r. 1900. V obci řada památek lidové architektury z 18. a 19. stol. Novogotický dům z r. 1861.

Borovnice

Trutnov

50°30'31.9"N; 15°37'23.45"E

Obec prvně doložena r. 1382. Na hřbitově barokní kostel sv. Víta z let 1720–1722. Hranolová boží muka z r. 1712. Sochy Immaculaty a sv. Jana Nepomuckého z 18. stol. Dochována roubená stavení z přelomu 18. a 19. stol. V minulosti jižně na návrší Haklův větrný mlýn z konce 18. stol., jediný v Podkrkonoší, zchátral v 50. letech 20. stol., rozebrán a uložen v kourimském skanzenu, nově se uvažuje o jeho vrácení a obnově.

Borovnička

Trutnov

50°30'3.22"N; 15°39'53.95"E

Obec prvně připomínána r. 1423. Pseudogotický kostel Božského srdce Páně z r. 1929. Dochován Linhartův mlýn z r. 1691 s mlýnicí z r. 1735.

Borovsko

Benešov

49°41'49.42"N; 15°6'51.06"E

Ves založena ve 13. stol. jako podhradí, obnovena po zničení Švédy r. 1639, nyní část obce Bernartice. Raně barokní kostel sv. Petra a Pavla z doby kolem r. 1700, při něm zděná zvonice barokního původu upravená novorománsky. Barokní budova hospodářského dvora ze 17. stol. přestavěna empí-

rově v 19. stol. Stopy gotického hradu a tvrže renes. původu zatopeny vodní nádrží Želivka-Švihov.

Boršengrýn

Cheb

50°1'37.41"N; 12°33'39.01"E

Hrad Boršengrýn, pův. Borschengrün, byl vybudován v letech 1374–1380 Borešem z Rýzmburka a po něm pojmenován. Rozbořen byl Chebskými r. 1452 za sporů se saským majitelem. Zachovány jen příkopy, valy a drobné zbytky zdiva paláce, zdivo z velké části v 19. stol. rozebráno na stavební materiál. Zřícenina leží při silnici mezi Dolním Žandovem a Úbočím.

Boršice

Uh. Hradiště

49°3'40.55"N; 17°21'1.19"E

Obec prvně připomínána r. 1220. Barokní kostel sv. Václava z let 1670–1680 na místě starší stavby, podstatně přestavěn r. 1791. Fara z r. 1836. Na návsi socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1798, další barokní socha téhož světce z r. 1747. Tradiční pěstování vína.

Boršice u Blatnice

Uh. Hradiště

48°56'1.71"N; 17°34'22.9"E

Vinařská obec prvně doložena r. 1283. Zdejší tvrz ze 14. stol. zanikla beze stop za husitských válek. Pozdně barokní kostel sv. Kateřiny z let 1781–1788 upravený počátkem 20. stol. Boží muka téhož zasvěcení z 18. stol.

Boršov

Svitavy

49°44'40.24"N; 16°38'12.88"E

Ves prvně uváděna r. 1280, nazvána po zakladateli Boršovi z Rýzmburka, nyní část města Moravská Třebová. Raně gotický kostel sv. Anny z 1. poloviny 13. stol. později barokně rozšířen. Na přístupovém schodišti pozdně gotické sousoší Olivetské hory z počátku 16. stol., pod schody socha sv. Jana Nepomuckého z poloviny 18. stol. Při silnici barokní sloup se sochou Immaculaty z 1. poloviny 18. stol.

Boršov nad Vltavou

Č. Budějovice

48°55'24.41"N; 14°26'4.01"E

Obec prvně doložena r. 1261. Jižně od ní zbytek valového opevnění z 13. stol. Cenný gotický kostel sv. Jakuba Většího z konce 13. stol., nyní v pozdně gotické podobě z let 1493–1496, obnoven r. 1809. Severně v části Poříčí barokní trojkřídový zámek ze 17. stol. na místě starší tvrže, účelově využit, u něj neudržovaný park s cennými dřevinami. Kaple sv. Jana Nepomuckého z počátku 18. stol. se sochou světce. Vila z r. 1898 zvaná Dračí zámček.

Borůvková hora

Jeseník

50°23'26.11"N; 16°54'5.67"E

Borůvková hora (899 m n. m.), mohutný hraniční vrchol Rychlebských hor. Od 70. let 19. stol. tu stály dřevěné rozhledny sloužící návštěvníkům pruských lázní Landeck (nyní polský Łądek Zdrój), v pořadí třetí z nich se pro zchátralost zřítily r. 1922. Turistická chata z r. 1930 zanikla po 2. světové válce. V 80. letech 20. stol. místo setkávání českých a polských disidentů. V r. 2006 postavena nová, 25 m vysoká rozhledna, kovová konstrukce obložená dřevem, v sousedství kamenný přístřešek pro turisty. Kruhový rozhled.

Bory

Žďár n. S.

49°25'35.95"N; 16°1'29.35"E

Obec vznikla r. 1972 sloučením Horních a Dolních Borů, Horní Bory doloženy již r. 1317. V Horních Borech kostel sv. Martina gotického původu z 13. stol., přestavěn v 17. stol. a rozšířen r. 1863, před ním památné lípy. Fara z r. 1786. V Dolních Borech kostel sv. Jiljí románského původu goticky rozšířený, do současné podoby upraven po požáru r. 1863. Jihovýchodně od obce přírodní památka Šebeň, chráněná lesní lokalita s největším výskytem lesních mravenců u nás, naučná stezka z r. 2006.

Bořejov

Č. Lípa

50°30'33.85"N; 14°37'9.34"E

Ves doložena ve 14. stol. při zemanském sídle, nyní část obce Žďrec. Nad vsí kostel sv. Jakuba gotického původu ze 14. stol., nově vystavěn barokně r. 1703, věž přistavěna r. 1825. V řadě dochovaných roubených staveb vyniká fara z let 1725–1727.

Bořeň

Teplice

50°31'38.24"N; 13°45'51.1"E

Osamělý skalnatý vrch (539 m n. m.) považován za největší znělcové těleso střední Evropy, tvoří dominantu kraje nad řekou Blinou tvarem připomínající sedícího lva. Od r. 1977 přírodní památka s chráněnými rostlinami alpského typu, skalními jehlami, věžemi a suťovými poli. Z holého vrcholu kruhový rozhled. Na severozápadním úbočí výletní restaurace z r. 1928.

Bořenovice

Kroměříž

49°21'42.63"N; 17°33'53.44"E

Obec prvně zmiňována r. 1371. Pozdně barokní kaple Panny Marie z počátku 19. stol. Zvonice na návsi z poloviny 19. stol. Větrný mlýn z r. 1795 pův. na východním okraji obce přenesen r. 1977 do skanzenu Rymice.

Bořetice

Břeclav

48°54'46.98"N; 16°51'19.21"E

Vinařská obec prvně připomínána r. 1222. Dominantní barokní kostel sv. Anny z doby kolem r. 1680, tradiční cíl Anenských poutí, u něj smírčí kámen z r. 1777, barokní hřbitovní zeď s bránou z 18. stol. Kapličky sv. Floriána a Jana Nepomuckého z poloviny 19. stol. Severně na Kraví hoře mezi vinicemi čtyřpatrová dřevěná, 15 m vysoká rozhledna z r. 2006 s vyhlídkovou plošinou ve výši 12 m, u ní boží muka sv. Huberta z téže doby, pod návrším soubor vinných sklípků.

Bořislav

Teplice

50°34'50"N; 13°55'49.85"E

Obec pod Milešovkou prvně zmíněna r. 1169. Zdaleka viditelný barokní kostel sv. Kateřiny pochází z r. 1717, fara z r. 1733, sloup s Pietou z r. 1720 a Kalvárie z r. 1801. V obci jeden z nejstarších horských vodovodů v kraji z doby kolem r. 1850.

Bořitov

Blansko

49°25'26.14"N; 16°35'23.99"E

Obec založená v místech pravěkého osídlení prvně zmíněna r. 1172. Dominantní románský kostel sv. Jiří z přelomu 12. a 13. stol. s trojdielným románským oknem ve věži, ke kostelu r. 1480 přistavěna kaple sv. Anny, cenné barokní vnitřní vybavení. Rodiště nadaného sochaře-samouka Stanislava Rolínka (1902–1931), jeho dílem postavy z jeskyně blanických rytířů v Rudce u Kunštátu i sousoší Jana Žižky, Jana Husa a Prokopa Holého v pískovcové stěně na severním svahu vrchu Velký Chlum nad Bořitovem. Severně od Velkého Chlumu na vrchu Malý Chlum (489 m n. m.) dřevěná, 9 m vysoká rozhledna z r. 2005 s plošinou ve výši 7 m.

Bosenň

Ml. Boleslav

50°30'12.33"N; 15°1'27.77"E

Obec na západní hranici Českého ráje prvně připomínána r. 1057. Barokní kostel sv. Václava z r. 1729, na přilehlém hřbitově empírový náhrobek s vázou z r. 1816 a náhrobek vojínů padlých v prusko-rakouské válce r. 1866. Před kostelem figurální pomník padlým z let 1914–1918. Za obcí na valečovském podhradí bosenšská lípa o stáří asi 300 let. Památná lípa stará asi 150 let též u kapličky v části Zásadka. Místní část tvoří i ves Mužský se stejnojmenným vrchem – viz samostatné heslo. Východiště ke zřícenině hradu Valečov – viz samostatné heslo.

Boskovice

Blansko

49°29'20.44"N; 16°39'40.41"E

Historické město založeno ve 13. stol. jako podhradí. Jižně na návrší hrad z 13. stol., po poškození za bojů mezi moravskými markrabaty koncem 14. stol. na jeho místě vybudován jen předsunutý strážní bod zvaný Bašta, vlastní hrad nově postaven východněji na bezpečnějším místě, po výstavbě tzv. rezidence v podhradí r. 1729 opuštěn a rozebírán na stavební materiál. Z přístupné zříceniny s vysokými zbytky všech částí včetně předsunuté bašty daleký rozhled. V letech 1819–1826 přestavěn zrušený klášter dominikánek z let 1682–1694 na čtyřkřídlý empírový zámek, při něm empírový skleník s prosklenými arkádami a novogotická jízdárna. V rezidenci nyní Muzeum Boskovicka. Na náměstí gotickorenes. radnice z r. 1567 v podobě z r. 1859 s charakteristickou maurskou věží se zkosenými nárožími. Dominantní gotický kostel sv. Jakuba Většího ze 14. stol. přestavěn pozdně goticky kolem r. 1500 a novogoticky v letech 1845–1847. Gotický hřbitovní kostelík Všech svatých z 15. stol. Někdejší početnou židovskou obec připomíná několik domů zachovalého ghetta s naučnou stezkou, největším židovským hřbitovem na Moravě s náhrobky od 17. stol. a synagogou ze 16. stol., nyní upravenou na muzeum židovského města. Evangelický kostel z r. 1941 s vysokou věží. Starý Lasákův mlýn z r. 1888 upraven na hotel. Východně westernové městečko Wild west city a na říčce Bělé vodní nádrž – viz samostatné heslo. Ve městě se narodili přírodovědec Karel Absolon (1877–1960), malíř Otakar Kubín (1883–1969), paleontolog Josef Augusta (1903–1968), vynikající teolog-orientalista Tomáš kardinál Špidlík (1919) nebo zpěvák Daniel Nekonečný (1966).

Boskovštejn

Znojmo

48°58'52.83"N; 15°55'56.86"E

Obec v údolí Jevišovky prvně připomínána r. 1586. Pozoruhodná gotickorenes. tvrz, jedna z nejlépe dochovaných na

Moravě, vystavěna počátkem 16. stol. a renesančně upravena kolem r. 1600, volně stojící budova s nárožními věžemi. V obci dochovány hodnotné lidové stavby. Východně u lesa památný dub a pomník americkým letcům.

Bošilec

Č. Budějovice

49°8'54.5"N; 14°38'49.66"E

Obec prvně doložena r. 1318, památková zóna. Na návrší v dominantní poloze pův. gotický kostel sv. Martina ze 14. stol. s věží z r. 1836, barokní bránou a farou. Několik statků z 19. stol. ve stylu tzv. selského baroka. Jižně od obce Bošilecký rybník (189 ha) z doby Karla IV., jeden z nejstarších v Čechách, od r. 1520 začleněn do rybníční soustavy napájené Zlatou stokou.

Bošín

Nymburk

50°16'49.52"N; 15°6'49.28"E

Ves prvně zmiňována ve 14. stol., nyní část městyse Křinec, od r. 1995 památková zóna. Cenná lidová architektura, roubené a poloroubené stavby s lomenicemi. Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie ze 14. stol. upraven barokně v 18. stol. Barokní elipsovitá márnice z 2. poloviny 18. stol., na hřbitovní zdi sochy sv. Floriána a Jana Nepomuckého z konce 18. stol. Novorománský evangelický kostel z r. 1887 na místě pův. stavby z r. 1787.

Bošovice

Vyškov

49°3'11.4"N; 16°50'19.61"E

Obec poprvé připomínána r. 1141. V dominantní poloze na místě dřevěné tvrže pozdně gotická kamenná tvrz z 1. poloviny 15. stol., dvojkřídlá stavba s hranolovou věží upravená renesančně kolem r. 1560, nyní zchátralá v důsledku majetkových sporů. Na sousedním návrší farní kostel sv. Stanislava gotického původu, přestavěn barokně v 18. stol., věž z r. 1851. Na hřbitově evangelická zvonice z r. 1857.

Boubín

Prachatice

48°59'29.25"N; 13°49'3.13"E

Významná šumavská hora (1362 m n. m.), na úbočí od r. 1858 přírodní rezervace Boubínský prales, torzo tzv. Krále smrků, kmen 440 let starý a 58 m vysoký padl při víchřici r. 1970, od r. 1979 naučná stezka. Na vrcholu žulový obelisk na paměť návštěvy arcibiskupa Bedřicha Schwarzenberga r. 1867 a 21 m vysoká dřevěná rozhledna z r. 2005, výhled na Šumavu až k Alpám. Na jižním svahu Boubínské jezírko, vybudováno v letech 1833–1836 k plavení dříví. Přístup od Idiny Pily nebo Kubovy Hutě.

Boudy

Písek

49°26'57.33"N; 14°2'10.08"E

Obec založena po r. 1640 sedláky postiženými třicetiletou válkou. Na jižním okraji Budský dvůr z r. 1712, z něj pocházela Marina Kailová, manželka malíře Mikoláše Alše. Na návsi kaple z let 1804–1807, druhá kaple postavena v letech 1941–1942. Severozápadně vrch Hrad (574 m n. m.), na něm příkopy a dvojité kamenné valy halštatsko-laténského a později slovanského hradiště. Na jižní straně sousedního vrchu Malý Kosatín viklan o rozměrech 3 × 2 m.

Bouřňák

Teplice

50°41'9.21"N; 13°42'24.79"E

Výrazný vrchol (869 m n. m.) východního Krušnohoří. Ve vrcholové části chráněna jako přírodní památka stará bučina deformovaná vlivem drsných přírodních podmínek. Z podnětu duchcovského učitele Karla Líma v letech 1928–1930 vybudována turistická chata dostupná silnicí z Nového Města, od ní daleký rozhled. Na svazích významné lyžařské terény s vleky.

Boušín

Náchod

50°27'24.6"N; 16°3'23.48"E

Osada pův. zvaná Bohušín založena ve 12. stol. kladským kastelánem Bohušem Bradatým, nyní část obce Slatina nad Úpou. Dřevěný kostel Navštívení Panny Marie doložen r. 1350, po zničení ve třicetileté válce postaven v letech 1682–1692 nynější kamenný kostel. Fara přistavěná v letech 1728–1730 působitěm faráře Josefa Myslimíra Ludvíka (1796–1856), prvního kronikáře Náchodska. Pověsti opeřené Boušinská kaple z let 1728–1730 u pramene ve stráni nad Úpou. Od kostela rozhled.

Bouzov

Olomouc

49°42'15.73"N; 16°53'39.59"E

Obec vznikla jako podhradí hradu Bouzov (viz samostatné heslo), prvně doložena r. 1317. Pův. goticko-renesanční, později barokně přestavěný kostel sv. Gotharda a gotický hřbitovní kostel sv. Máří Magdalény z 13. stol. Součástí Galerie v podhradí tvoří sklářská minihut z r. 2002. Ve vybudovaném historickém areálu expozice dobových válečných strojů a střelných zbraní z doby husitské, již dominuje Trojský kůň, největší dřevěná stavba koně na světě, jeho hlava ve výši 15 m slouží zároveň jako rozhledna.

Bouzov

Olomouc

49°42'7.19"N; 16°53'19.29"E

Hrad na ostrohu nad potokem Javoříčkou, zvaným též Špraněk, vybudoval v letech 1317–1339 pan Búz a jeho jméno zůstalo sídlu natrvalo. Po řadě majitelů ho r. 1696 získal Řád německých rytířů, v jehož majetku zůstal až do r. 1939. Velmistr řádu Evžen Habsburský ho v letech 1895–1912 nechal přestavět na starobyle vyhlížející letní sídlo s mohutnou věží podle německých vzorů a bohatě vyzdobit a vybavit. Po zrušení řádu r. 1939 hrad obsadily oddíly SS, po 2. světové válce se stal vyhledávaným státním hradem.

Bozkov

Semily

50°38'25.55"N; 15°20'12.58"E

Obec nad údolím Kamenice a Vošmendy prvně uváděna r. 1352. Raně barokní kostel Navštívení Panny Marie z let 1690–1693, obnoven v letech 1893–1895, cenná výzdoba. Severně od obce Bozkovské jeskyně, od r. 1968 celoročně zpřístupněné jeskyně v dolomitickém vápenci s krápníkovou výzdobou, v Jezerním dómu největší podzemní jezero u nás.

Božanov

Náchod

50°31'33.81"N; 16°21'48.32"E

Obec prvně zmiňována r. 1256. Dochovány usedlosti broumovského typu z poloviny 19. stol. Barokní kostel sv. Máří

Magdalény z let 1735–1743 pravděpodobně podle návrhu K. I. Dienzenhofera na místě starší gotické stavby. Pozdně gotická hřbitovní brána ze 16. stol. Socha Immaculaty z r. 1781 a Kalvárie z r. 1796. Východně mariánská studánka s poutní kaplí Nanebevzetí Panny Marie z r. 1890. Jihozápadně u lomu v Broumovských stěnách zbytky valů a příkopů hrádku Raubschloss ze 14. stol.

Božanovský Špičák

Náchod

50°30'51.55"N; 16°18'53.7"E

Nejvyšší vrchol (773 m n. m.) Broumovských stěn, asi 10 km dlouhého, turisticky atraktivního skalnatého hřbetu mezi Policí nad Metují a Broumovskou kotlinou. Z vrcholu daleký rozhled, zejména východními směry, v okolí malé skalní bludiště. Přístup po značených stezkách od Božanova nebo Machova.

Božejov

Pelhřimov

49°21'39.24"N; 15°9'30.18"E

Obec prvně doložena r. 1352, historický status městyse ze 14. stol. obnoven r. 2006. Hrádek z 15. stol. renesančně přestavěn v 16. stol. a v 17. stol. upraven na čtyřkřídlý patrový barokní zámek, nyní účelově využit. Pův. gotický kostel sv. Jiří z r. 1359 barokně upraven v letech 1634–1657. Na západním okraji barokní hřbitovní kaple sv. Anny z r. 1686. Barokní hostinec z 18. stol. Boží muka z r. 1662, kamenný sloup z r. 1670 se sochou Piety a pamětní kámen selské vzpoury z r. 1579, zvaný Adámek. Západně lyžařské terény s vlekem.

Boží Dar

K. Vary

50°24'34.44"N; 12°55'22.47"E

Krušnohorské pohraniční město, německy zvané Gottesgab, nejvýše položené město ve střední Evropě (1028 m n. m.) založeno r. 1533 jako hornická ves při stříbrných a cínových dolech, od r. 1556 definitivně připojeno k Čechám, status města z r. 1546 obnoven r. 2006. Barokní kostel sv. Anny z r. 1771, empírová radnice, vlastivědné muzeum z r. 2000, infocentrum, každoroční tradice Ježíškovy pošty. Významné turistické a rekreační středisko, východně lyžařský areál Neklid, frekventovaný hraniční přechod do Saska. Rodišť a hrob německého lidového písničkáře Antona Günthera (1876–1937), v letech 1929–1932 prožil v osadě Myslivny tři roky proslulý řecký spisovatel Nikos Kazantzakis (1883–1957). Západně Božídarské rašeliniště – viz samostatné heslo.

Božice

Znojmo

48°50'12.43"N; 16°17'19.44"E

Obec nad Jevišovkou prvně připomínána r. 1225. Na návsi barokní zvonice z 18. stol. a socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1741. V části zvané České Křídlovice v jádře románský farní kostel sv. Petra a Pavla z r. 1225, věž gotického původu, barokní loď z 18. stol. Barokní sloup Nejsvětější Trojice z r. 1747. Dominantní objekt býv. dívčího penzionátu z let 1905–1906, nyní účelově využit. Severně při Jevišovce lovecký zámek Samota z počátku 19. stol. ve švýcarském stylu, pův. zvaný Allein, se štíty a dřevěnými vyřezávanými pavlačemi, účelově využíván.

Božídarské rašeliniště

K. Vary

50°24'9.39"N; 12°54'44.77"E

Božídarské rašeliniště, rozlohou 930 ha největší v Krušných horách, tvořeno souborem rašelinišť a horských lešů, do 2. světové války těžba rašeliny, od r. 1965 přírodní rezervace. Od r. 1977 zpřístupněno naučnou stezkou, do r. 2011 uzavřeno pro rekonstrukci povalových chodníků. Uvnitř rezervace Božídarský Špičák (1115 m n. m.), nejvyšší vyvřelá čedičová kupa ve střední Evropě, vzhledem k poloze nepřístupný.

Brada

Jičín

50°28'9.8"N; 15°19'50"E

Osada prvně připomínána r. 1258, nyní část obce Brada-Rybníček. Na skalnatém bloku nad ní zbytky hradu Brada z počátku 13. stol., zpusťl po r. 1482, zachovány drobné zlomky zdíva. Na hradišti dřevěný kříž a sochy sv. Petra a sv. Pavla připomínající rakousko-pruskou bitvu r. 1866 a postavení rakouské dělostřelecké baterie. V osadě raně gotický kostel sv. Bartoloměje z doby kolem r. 1300, prvně doložen r. 1371, upravován v letech 1622 a 1814. U něj drobná hranolová dřevěná zvonice. Barokní kaple sv. Isidora z r. 1727. Západně nad osadou vrch Přivýšina (464 m n. m.), na vrcholu upravená skalní vyhlídka Václava Čtvrtka, pod ním Rumcajsova jeskyně.

Brada – kostel

Bradlec

Semily

50°29'20.74"N; 15°24'50.05"E

Hrad na dvou mohutných čedičových skalách na vrcholu kopce Bradlec (557 m n. m.) založen rodem Markvarticů počátkem 14. stol., na jednom vrcholu vybudována strážní věž, na druhém palác, spojeny hradební zdí. U přístupové cesty okrouhlá bašta. Několikrát sídlem loupeživých rytířů, opuštěn v 16. stol. V lese dochovány zbytky věže a paláce. Přístup po značených cestách z osady Klepanda nebo Bradlečké Lhoty.

Bradlečká Lhota

Semily

50°29'4.18"N; 15°23'50.92"E

Obec prvně připomínána r. 1395. Dochovány roubené stavby z 19. stol., býv. rychta z r. 1681 a mlýn z r. 1568. Sousoší Korunování Panny Marie a socha Panny Marie z r. 1850. Výchoďště ke zřícenině hradu Bradlec – viz samostatné heslo.

Bradlo

Šumperk

49°51'14.62"N; 17°3'15.98"E

Nejvyšší bod Ůsovské pahorkatiny (600 m n. m.), zván též Moravský Blaník podle pověsti o spících rytířích. Na vrcholové skále zabezpečená vyhlídka se zábradlím, daleký rozhled, horolezecké terény. V minulosti dějiště exponovaných národnostních manifestací na hranici českého a německého osídlení. Přístup z obcí Libina nebo Nová Hradečná.

Brandlín

Tábor

49°18'20.06"N; 14°47'16.71"E

Ves prvně připomínána r. 1381, nyní část obce Tučapy. Pův. tvrz přestavěna na renes. zámek, upravován v 19. a 20. stol., nevelká budova s věžičkou a nárožními ryzality. Výklenková kaplička z r. 1777.

Brandov

Most

50°38'9.39"N; 13°23'12.42"E

Pohraniční obec doložena poprvé r. 1549, v letech 1853–1921 těžba kamenného uhlí. Barokní kostel sv. Michaela archanděla z let 1720–1730 na místě staršího, před ním socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1730. Pseudogotická hřbitovní kaple Nanebevstoupení Páně. Při hranici na Loupežnické skále (Raubschloss) r. 1986 objeveny malé stopy brandovského hrádku neznámého jména a historie, patrně z 13. stol.

Brandýs nad Labem

Praha-východ

50°11'8.95"N; 14°39'39.48"E

Pův. obec na levém břehu Labe připomínána r. 1304, na město povýšena r. 1581, od r. 1960 část souměstí Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, od r. 1992 památková zóna. Na terase nad řekou pův. gotický hrádek z doby kolem r. 1300, počátkem 16. stol. přestavěn na goticko-renes. zámek, v letech 1547–1918 v majetku císařské rodiny, zámecká zahrada ze 16. stol. spojena se zámkem krytou chodbou zvanou Rudolfínka. Zámek od r. 1995 v majetku města a zpřístupněn veřejnosti. Pod zámkem renes. kamenný mlýn z r. 1603 přes mlýnské rameno s barokní sochou sv. Jana Nepomuckého, v sousedství renes. býv. mlýn, v minulosti s 11 koly největší v Čechách, a barokní pivovar podle projektu K. I. Dienzenhofera. Katolický kostel Obrácení sv. Pavla, pův. bratrský sbor z let 1541–1542, v sousedství barokní zvonice z r. 1773, děkanství z téže doby a socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1756. Kostel sv. Petra na Hrádku raně gotického původu, přestavěn barokně po třicetileté válce, nyní evangelický. Raně gotický kostel sv. Vavřince z konce 13. stol. upravován barokně, zrušen r. 1785, nyní cirkve čs. husitské, uvnitř dochovány vzácné gotické malby. Novorománská hřbitovní kaple sv. Rozálie z r. 1880. Radnice barokního původu novodobě upravena, renes. Arnoldinovský dům ze 16. stol. na náměstí upraven v letech 1979–1989 na sídlo oblastního muzea založeného r. 1911. Renes. katovna z poloviny 16. stol. se sgrafitovou výzdobou, nyní depozitář muzea. Synagoga z let 1828–1829 užívána do 2. světové války, dochován židovský hřbitov z r. 1568.

Brandýs nad Labem – zámecká věž

Brandýs nad Orlicí

Ústí n. O.

50°0'12.04"N; 16°17'6.01"E

Podhradní ves připomínána r. 1227, na město povýšena r. 1503, od 15. stol. významné centrum Jednoty bratrské, její zakladatel bratr Řehoř tu zemřel r. 1474, pobýval zde i J. A. Komenský. Nad městem zřícenina hradu, založen koncem 13. stol., opuštěn počátkem 16. stol., zachovány zbytky obvodové hradby, paláce a sklepů. Na druhém návrší barokní kostel Nanebevstoupení Páně z let 1787–1788. Pozdně barokní zámek z 2. poloviny 18. stol. přestavěn novobarokně r. 1914, účelově využit. Rehabilitační ústav z r. 1898. Na náměstí secesní radnice z r. 1901 s pamětní síní Komenského a socha Panny Marie z r. 1798. Pod hradním kopcem místo letních pobytů houslového virtuóza Františka Ondříčka (1857–1922), na domě pamětní deska s bustou. Na druhém břehu Tiché Orlice pomník Komenského z r. 1865 na místě jeho údajného úkrytu, na vysokém terénním hřebtu nad ním nevýrazné zbytky hradu Orlík, obydlen v letech 1311–1421, zachován tesaný příkop a základové zdivo.

Brandýs nad Orlicí – pomník Komenského

Brandýsek

Kladno

50°11'17.41"N; 14°9'49.62"E

Obec prvně zmíněna r. 1345, později hornická, spojena s dvěma pův. samostatnými částmi Olšany a Holousy, nejstarší Olšany zmíněny již r. 852. V 19. stol. výroba drátěných lan, u nádraží přestupní hala z r. 1860. Na jihozápadním okraji katastru vodní park Čabárna s botanickou a zoologickou expozicí.

Branišov

Č. Budějovice

48°58'44.15"N; 14°23'44.09"E

Obec prvně připomínána r. 1391. V obci kaple Nejsvětější Trojice z r. 1856 a bohatě zdobené selské usedlosti z 19. stol. U lesa kaple z r. 1915. Severně na ostrůvku v Návesním rybníku tvrzíště Doubičko, pozůstatek tvrze ze 14. stol. a zaniklé po r. 1548.

Branišov

Jihlava

49°27'58.62"N; 15°26'0.81"E

Starobylá ves, nyní část obce Ústí. Barokní kostel sv. Václava z let 1749–1751, obnoven po požáru po úderu blesku r. 1827. Patrová barokní fara z r. 1770. Na návsi barokní socha sv. Jana Nepomuckého.

Branišovice

Brno-venkov

48°57'44.94"N; 16°25'55.22"E

Obec mezi rybníky prvně doložena r. 1222. Architektonicky nevýrazný barokní zámeček z přelomu 17. a 18. stol., nyní účelově využit. Raně gotický kostel sv. Vavřince z poloviny 13. stol. barokně přestavěn v 18. stol. Na severozápadním okraji socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1710. V části zvané Vinohrádky zvonička Svaté Trojice z počátku 18. stol.

Brankovice

Vyškov

49°9'18.19"N; 17°8'7.42"E

Obec prvně zmíněna r. 1348, status městyse z r. 1899 obnoven r. 2006, archeologickým průzkumem v letech 2004–2007 zjištěno osídlení z doby kamenné i bronzové s rozsáhlými nálezy, prokázáno i osídlení keltské a velkomoravské. Jižně na návrší dochováno tvrzíště se zbytky valů, pozůstatek čtvercové tvrze zaniklé v 15. stol. Hodnotný barokní kostel sv. Mikuláše z r. 1714. Kamenný kříž z r. 1774. Na hřbitově pomník obětem střetnutí partyzánů s gestapem v dubnu 1945.

Branky

Vsetín

49°27'36.73"N; 17°53'33"E

Podhorská obec prvně připomínána r. 1270. Prostý barokní zámeček vybudován ze starší tvrze na přelomu 17. a 18. stol., nyní jako starý zámek upraven na sídlo obecního úřadu. Po bliž vystavěn koncem 19. stol. pseudobarokní nový zámek, nyní chátrající, kolem dendrologicky cenný park. Barokní kostel Neposkvrněného početí Panny Marie z r. 1787.

Branná

Šumperk

50°9'5.87"N; 17°0'39.7"E

Horská obec, do r. 1947 zvaná Kolštejn, prvně připomínána r. 1286, památková zóna. Hrad Goldenstein čili Kolštejn poprvé doložen r. 1301, zachováno torzo válcové věže, zbytek

paláce a hradeb. Od r. 1575 přestavován na renes. zámek, během 17. stol. vystavěn tzv. střední a dolní zámek s dlouhým mostem přes příkop a průchodní Černou věží. Objekt v dlouhodobé rekonstrukci s částečnou možností prohlídky. Zajímavá budova fojtství z r. 1570 s vysokou věží a fasádou zdobenou sgrafitem, v 17. a 19. stol. přistavěna další patra. Pův. evangelický, pozděně renes. kostel Zmrtvýchvstání Krista z let 1612–1614 rekatolizován, nově zasvěcen sv. Michaelu archandělu a přestavěn r. 1743. Středisko zimních sportů a horské turistiky. Jihovýchodně na hřebenu Jeseníků při naučné stezce přírodní památka Pasák, skalnatý hřbet s mrazovými sruby, skalními převisy, terasami a izolovanými skalami, z vrcholu rozhled. Mezi Brannou a Ostružnou bunkr U Trati, objekt čs. pohraničního opevnění z r. 1938, možnost prohlídky.

Branov

Rakovník

50°0'47.11"N; 13°50'35.55"E

Obec mezi křivoklátskými lesy prvně zmíněna r. 1551. Zdejší oblast kolem Berounky proslavil ve svých povídkách spisovatel Ota Pavel (1930–1973), v převoznickém domku v Luhu pod Branovem jeho pamětní síň.

Branov – památník Oty Pavla

Bransouze

Třebíč

49°18'12.03"N; 15°45'6.68"E

Obec na pravém břehu Jihlavy prvně doložena r. 1234. Na levém břehu tvrzíště, příkop a val po tvrzi zaniklé v 15. stol. Dochovány domy z 1. poloviny 19. stol.

Brantice

Bruntál

50°3'46.07"N; 17°37'38.64"E

Obec pův. německá doložena r. 1377. Renes. zámek vznikl přestavbou tvrze po r. 1550, klasicistní úpravy z počátku 19. stol., při něm park. Renes. farní kostel Nanebevzetí Panny Marie z r. 1593, upravován r. 1666.

Branžež

Ml. Boleslav

50°30'26.99"N; 15°3'33.08"E

Obec v Českém ráji poprvé doložena r. 1338, nyní společně se sousední osadou Nová Ves vyhledávaná rekreační oblast u Komárovského rybníka (54 ha) s písečnou pláží, tábořištěm, kempem a chatovými osadami. U Nové Vsi v poloze zvané Ušátko stopy skalního hrádku, terénní reliktu na pís-kovcových blocích.

Bratčice

Brno-venkov

49°3'54.39"N; 16°31'24.03"E

Obec prvně doložena r. 1537. Barokní kostel Nejsvětější Trojice z r. 1779 rozšířen a upraven do nynější podoby r. 1873. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1786. V ohradní zdi zahrady křížový kámen.

Bratčice

K. Hora

49°51'19.18"N; 15°25'52.39"E

Obec prvně zmíněna r. 1223. Na hřbitově kostel sv. Václava raně gotického původu z konce 13. stol., rozšířen v 16. stol., věž přistavěna kolem r. 1800. Kaplička Panny Marie z 18. stol. Mlýn rodištěm ing. Jana Pernera (1815–1845), stavitele železnice, pamětní deska. Jihozápadně vrch Tisá skála (392 m n. m.), jediný žulový skalní útvar na Kutnohorsku, na vrcholu dřevěný altán, cvičné horolezecké terény.

Bratronice

Kladno

50°4'4.34"N; 14°0'54.08"E

Obec na dávné lovecké stezce z Prahy do Zbečna prvně zmíněna r. 1227. Pozdně barokní kostel Všech svatých z let 1780–1783. Dva zachované milníky s vytesaným křížem. Závěr života zde strávil herec Petr Haničinec (1930–2007), jeho hrob na místním hřbitově. V náspu silnice na Dolní Bezděkov netypický řešená pevnůstka z r. 1937, příležitostně zpřístupňovaná.

Bratronice

Strakonice

49°21'53.32"N; 13°50'33.42"E

Obec prvně doložena r. 1227 jako majetek jiřského kláštera na Hradčanech. Při jižním okraji na místě tvrze zámeček z r. 1603, barokně upraven v 18. stol. Hospodářské budovy s renes. štíty. Jižně od obce seskupení žulových balvanů zvané Čertův ranec.

Bratrušov

Šumperk

50°0'25.03"N; 16°56'59.53"E

Obec prvně připomínána r. 1371. Pozdně renes. kostel Všech svatých z r. 1603 se střílnami rozšířen r. 1833. Empírová boží muka z 1. poloviny 19. stol. Jižně při silnici pomník 16 vlastencům popraveným gestapem v březnu 1945.

Bratřejov

Zlín

49°13'15.69"N; 17°54'50.97"E

Obec na říčce Dřevnici prvně doložena r. 1468. Dominantní novogotický kostel sv. Cyrila a Metoděje z let 1871–1890. V obci tři sirné prameny. Východně při silnici pomníček připomínající vypálení osady Vařákovy Paseky nacisty v závěru 2. světové války.

Bravantice

N. Jičín

49°45'22.79"N; 18°5'2.78"E

Obec prvně doložena r. 1370. Pův. renes. tvrz z konce 16. stol., obklopená částečně zachovaným vodním příkopem, ve 2. polovině 17. stol. přestavěna na barokní zámek, k hlavnímu patrovému traktu přiléhá trojkřídlá stavba s dvorem. Kolem park z 18. stol., u vjezdu barokní sochy sv. Františka a Jana Nepomuckého. Jižně od obce přes říčku Bílovku tzv. Kněžský most, technická památka.

Bravinné

N. Jičín

49°45'10.82"N; 17°57'42.55"E

Malá ves prvně připomínána r. 1377, nyní část města Bílovec. Mariánský kostel z let 1887–1889, kříž z r. 1900. Nad vsí dochován hranolový dřevěný větrný mlýn německého typu s přístupnou muzejní expozicí.

Brdo

Kroměříž

49°10'14.72"N; 17°18'32.64"E

Nejvyšší vrchol Chřibů (587 m n. m.), na něm 24 m vysoká kamenná rozhledna z r. 2004 s vyhlídkovou plošinou ve výši 21 m. Severovýchodně na hřebenu osada Bunč, významné turistické a rekreační středisko, název podle Christiana Alexia Buntsche, syndika z Uherského Hradiště, který se tu ukrýval za morové epidemie r. 1682. Turistická chata vybudována Klubem českých turistů v letech 1920–1924, nyní penzion. Obnovená dřevěná zvonička z 1. poloviny 20. stol. Místo partyzánských bojů r. 1945, pomník. Dále k východu na hřebenu přírodní památka Komínky, největší pískovcový skalní útvar Chřibů.

Brloh

Písek

49°19'39.51"N; 14°1'8.66"E

Ves poprvé uváděna r. 1359, nyní část obce Drhovie. Ve dvoře na západním okraji tvrz ze 14. stol., písemně zmiňována až r. 1601, v 17. stol. přestavěna na renes. zámek a po r. 1712 na sýpku. Kromě patrové budovy se sgrafity dochována okrouhlá bašta, nyní v soukromém vlastnictví a opravě, přístupná jen přistavěná kaple Narození Panny Marie. Jižně od vsi na Žižkově vrchu stopy hradiště z doby bronzové.

Brloh

Louny

50°19'9.08"N; 13°49'36.93"E

Ves připomínána r. 1295, nyní část města Louny. Kostel sv. Havla doložen ve 14. stol., nově vystavěn barokně r. 1763. U něj hřbitov se zdobenou bránou z 19. stol. Rodiště citolibského kantora a zakladatele tamější hudební tradice Václava Jana Kopřivy (1708–1789).

Brloh

Č. Krumlov

48°55'40.38"N; 14°13'12.27"E

Podhorská obec založena počátkem 14. stol. Rožmberky jako poddanská ves. Pův. gotický kostel sv. Máří Magdalény ze 14. stol. kromě věže zbořen a v letech 1697–1704 nahrazen novým barokním se zasvěcením sv. Šimona a Judy. Barokní fara z r. 1716. Kaple sv. Floriána a Jana Nepomuckého z let 1706–1715.

Brložec

K. Vary

50°3'34.78"N; 13°4'8.94"E

Ves připomínána r. 1358, nyní část obce Štědrá. Barokní zámek z 18. stol. na místě gotické tvrze v 70. letech 20. stol. vyhořel a r. 1984 jeho zbytky odstraněny. Na návsi pův. gotický kostel sv. Michaela archanděla, do nynější podoby upraven r. 1814, uvnitř gotické a renes. náhrobníky. Empírová lidová architektura. Ve 20. a 30. letech 20. stol. tu pobýval spisovatel Karel Čapek.

Brná

Ústí n. L.

50°37'22.76"N; 14°4'38.18"E

Ves prvně zmíněna r. 1383, nyní část města Ústí nad Labem. Pozdně barokní kaple z r. 1756. Termální koupaliště z r. 1931 se zdrojem vody v hloubce 327 m, na Labi loděnice.

Brňany

Litoměřice

50°28'48.36"N; 14°8'36.74"E

Obec prvně připomínána r. 1057. Pozdně barokní zámeček z 2. poloviny 18. stol. Kaple Panny Marie Bolestné z r. 1723.

Brněnská přehrada

Brno-město

49°13'58.64"N; 16°30'59.19"E

Vodní nádrž, běžně označovaná jako Brněnská, dříve též Kníničská přehrada, vybudována na řece Svatce v letech 1936–1940, zatopila část obce Kníničky. Betonová hráz o délce 120 m a výšce 23 m vytváří jezero o rozloze 259 ha, délka vzdutí hladiny dosahuje 10 km. Součástí přehrady hydroelektrárna. Vodní nádrž lemovaná po obou březích lesy slouží převážně rekreaci, v sezóně provozována lodní doprava.

Brníčko

Šumperk

49°53'51.72"N; 16°58'18.93"E

Obec vzniklá jako podhradí na přelomu 13. a 14. stol. poprvé doložena r. 1356. Pozdně románský kostel Narození Panny Marie přestavěn barokně v 18. stol. Na kopci nad obcí rozsáhlé zříceniny hradu stejného jména založeného počátkem 14. stol., od r. 1434 v majetku významného rodu Tunklů z Brníčka, stoupců Jiřího z Poděbrad, hrad proto zničen r. 1471 uherským vojskem Matyáše Korvína. Kromě mohutného příkopu a valu dochovány zbytky paláce, pláštové zdi, věže a parkánové hradby.

Brníčko – zřícenina hradu

Brníkov

Litoměřice

50°22'40.24"N; 14°4'43.89"E

Zemědělská ves připomínána r. 1372, nyní část obce Mšené-lázně. Barokní špýchar z 18. stol., empírová kaple z 19. stol. Na křižovatce historický kamenný rozcestník z r. 1593. Severozápadně od vsi u silnice tzv. Brníkovské eso, místo nad serpentinami s vynikajícím výhledem na panorama Českého středohoří.

Brníkov – středověký rozcestník

Bрниště

Č. Lípa

50°43'18.74"N; 14°42'16.8"E

Obec na Panenském potoce připomínána r. 1352. Pozoruhodný kamenný most z konce 18. stol. se zdobeným kameným zábradlím. V místní části Jáchymov založené r. 1788 v minulosti lázně. Chráněné lípy.

Brno

Brno-město

49°11'44.62"N; 16°36'45.13"E

Historické správní středisko Moravy, druhé největší město u nás, od r. 2002 krajské město Jihomoravského kraje, prvně zmíněno v Kosmově kronice r. 1091, městská práva od r. 1243. Založeno na soutoku Svatky a Svitavy pod župním hradem na návrší Petrov, na konci třicetileté války v letech 1643 a 1645 neúspěšně obléháno Švédý, poté přebudováno na mohutnou barokní pevnost, která odolala Prusům. Hradby zbořeny počátkem 19. stol., z městského opevnění zachována jen Měniňská brána. Na dominantním vrchu Špilberk pův. gotický hrad, založen kolem r. 1270, renesančně přestavěn v letech 1593–1594, za třicetileté války přebudován na barokní pevnost, od r. 1820 vězení, nyní městské muzeum. Druhou dominantu představuje vrch Petrov s biskupstvím a katedrálou sv. Petra a Pavla, gotická stavba románského původu s dvojicí novogotických věží. Z církevních staveb dále vyniká gotický kostel sv. Jakuba Většího ze 14.–15. stol. s 92 m vysokou věží a renes. jezuit-ský kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1598–1602. Mezi kláštery nejstarší klášter cisterciáků na Starém Brně z přelomu 10. a 11. stol. s kostelem Nanebevzetí Panny Marie z r. 1322, od r. 1782 klášter augustiniánů, v němž působil zakladatel genetiky Johann Gregor Mendel (1822–1884). Dále gotický dominikánský klášter z let 1228–1239 s barokním kostelem sv. Michala z let 1658–1667, klášter augustiniánů poustevníků z r. 1356 s barokním kostelem sv. Tomáše z let 1665–1677, klášter kapucínů z r. 1603 obnovený r. 1651

s kostelem Nalezení sv. Kříže z r. 1656, františkánský klášter s kostelem sv. Máří Magdalény z let 1651–1673, klášter voršílek s kostelem sv. Josefa z r. 1653, klášter milosrdných bratří s kostelem sv. Leopolda z let 1749–1771. K minoritiskému klášteru z 13. stol. s pův. gotickým kostelem sv. Janů při barokní přestavbě v letech 1729–1733 doplněna Loreta. Ze dvou evangelických kostelů tzv. Červený postaven v novogotickém slohu v letech 1863–1865, Betlémský v novorenes. slohu v letech 1894–1895.

Stavbám světským dominuje Stará radnice z 13. stol. s pozdně gotickým portálem z let 1510–1511, v průjezdu zavěšen pověstný Brněnský drak, dar Turků z r. 1680. Nová radnice vybudována po r. 1672 u kláštera dominikánů. Ve středu města mnoho historických domů a paláců se středověkými jádry. Na náměstí Svobody morový sloup z r. 1679, na Zelném trhu kašna Parnas z let 1693–1695. Mezi novorenes. stavby patří především Besední dům z let 1871–1873, Mahenovo divadlo z r. 1882 a budova JAMU z r. 1862. Klenot moderní architektury představuje vila Tugendhat z let 1930–1931 podle projektu Ludwiga Miese van der Rohe, zapsaná od r. 2001 v seznamu kulturního dědictví UNESCO. Dobu 2. světové války připomíná čestné pohřebiště na Ústředním hřbitově a komplex Kounicových kolejí z let 1922–1923 v Žabovřeskách, za německé okupace úřadovna gestapa s mučirnou a popravističem. Mezi významná kulturní zařízení patří Janáčkovovo divadlo z r. 1965 a řada dalších divadel, Moravská galerie, Moravské zemské muzeum, Muzeum města Brna, Technické muzeum, hvězdárna a planetárium z let 1959 a 1991 a v městské části Pisárky areál Výstaviště z r. 1928 o rozloze 76 ha s nedalekým muzejním pavilónem Anthropos z r. 1962.

Mezi rodáky vynikají architekt Adolf Loos (1870–1933), hudební skladatel Erich Wolfgang Korngold (1897–1957), básníci František Halas (1901–1949) a Ivan Blatný (1919–1990), spisovatelé Bohumil Hrabal (1914–1997) a Milan Kundera (1929), hudební vědec Miloš Štědroň (1942), dirigent Zdeněk Mácal (1936), zpěvačka Eva Pilarová (1939) a herci Hugo Haas (1901–1968), Karel Höger (1909–1977), Vlasta Fialová (1928–1998), Vlasta Chramostová (1926) nebo Dagmar Veškrnová-Havlová (1953).

Významnější okrajové městské části – viz samostatná hesla.

Brno-Bystrc

Brno-město

49°13'21.1"N; 16°31'14.8"E

Pův. ves prvně zmíněna r. 1373, součást Brna od r. 1960. Kostel sv. Janů (Křtitele a Evangelisty) doložen r. 1531, podstatně přestavěn v 19. stol. Při severním okraji zoologická zahrada z r. 1953 o rozloze 65 ha a Brněnská přehrada – viz samostatné heslo. Západní okraj katastru tvoří přírodní park Podkomorské lesy s Podkomorskou myslivnou, v níž žila Helenka, postava z Mrštíkova románu Pohádka máje, před ní její socha, v lesích Helenčina studánka s bronzovým reliéfem s motivy Pohádky máje a Říšova studánka. Rodiště sochaře Jakuba Obrovského (1882–1949).

Brno-Chrlice

Brno-město

49°7'55.11"N; 16°39'23.45"E

Starobylá ves připomínána již ve 2. polovině 11. stol., součástí Brna od r. 1971. Středověká tvrz přestavěna r. 1561 na renes. zámek, v 18. stol. přestavěn barokně, od r. 1864 letní sídlo brněnských biskupů, upraven r. 1935 a později pro účelové využití. Barokní kaplička z r. 1699 upravena r. 1908, barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1712. Rodiště filo-

zofa a fyzika světového jména Ernsta Macha (1838–1916), pamětní deska.

Brno-Ivanovice

Brno-město

49°9'9.79"N; 16°39'14.99"E

Ves prvně připomínána r. 1351 v majetku velehradského kláštera, součástí Brna od r. 1971, památková zóna vesnického charakteru. Tvrz ze 14. stol. přestavěna v letech 1682–1686 na barokní zámek, upraven v 18. stol., účelově využit. U vchodu barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1766. Na náměstí barokní socha sv. Floriána z r. 1749. Arťeský vrt, zvaný Balbínův pramen, s kvalitní pitnou vodou.

Brno-Komárov

Brno-město

49°10'37.06"N; 16°37'3.85"E

Ves pův. zvaná Luh doložena r. 1104, název Komárov od r. 1318, k Brnu připojena r. 1919, nyní součást městské části Brno-jih. Ve 12. stol. zřízeno proboštvství třebského kláštera benediktnů, zaniklo r. 1527. Jeho součástí románský kostel sv. Jiljí z konce 12. stol., přestavěn v 15. stol. goticky a v 17. stol. barokně, věž přistavěna v letech 1788–1796, současná podoba z r. 1872, nejstarší církevní stavba města.

Brno-Královo Pole

Brno-město

49°13'9.07"N; 16°35'32.36"E

Pův. ves prvně připomínána v polovině 13. stol., od r. 1844 městys, na město povýšena r. 1905, k Brnu připojena r. 1919. Kartuziánský klášter založen r. 1375, zrušen r. 1782, poté využíván armádou, nyní vysoká škola. Cihlový klášterní gotický kostel Nejsvětější Trojice s barokním průčelím, nyní farní. Městské centrum se secesními a novějšími stavbami. Husův sbor z r. 1925. Severně pod Zaječí horou u pramene poutní kaple sv. Antonína z r. 1849, přestavěna a rozšířena r. 1924. Proslulý strojírenský podnik.

Brno-Líšeň

Brno-město

49°12'26.45"N; 16°41'14.14"E

Pův. ves prvně zmíněna r. 1249, na městys povýšena r. 1558, součástí Brna od r. 1944. Renes. tvrz z poloviny 16. stol. přestavěna po r. 1720 na barokní zámek, klasicistně upraven po r. 1819, kolem anglický park, objekt vrácen v restituci rodině Belcredi. Kostel sv. Jiljí gotického původu přestavěn barokně r. 1718, před ním sousoší Nejsvětější Trojice z r. 1725. Na býv. nádraží muzeum městské hromadné dopravy, sbírka kolejových vozidel Technického muzea.

Brno-Obřany

Brno-město

49°13'55.76"N; 16°38'56.8"E

Ves prvně připomínána r. 1278, k Brnu připojena r. 1919, nyní součást městské části Brno-Maloměřice a Obřany. Pův. ves podhradím stejnojmenného hradu – viz samostatné heslo. Kostel sv. Václava románského původu z počátku 13. stol., nyní v barokní podobě z let 1643–1645 s gotickým jádrem. Na nábreží secesní a funkcionalistické vily. Zahradní železnice z r. 1990 s dopravou osob. Výhodně na návrší nad Svitavou hradiště z doby bronzové, dochován přes 2 km dlouhý val.

Brno-Řečkovice

Brno-město

49°14'49.19"N; 16°35'23.39"E

Ves prvně zmíněna r. 1277, k Brnu připojena r. 1919, nyní součást městské části Brno-Řečkovice a Mokrá Hora. Tvrz doložená r. 1464 přestavěna po r. 1623 jezuiti na barokní zámek, nyní v obecním majetku. Gotický kostel sv. Vavřince přestavěn barokně v letech 1716–1718 a upraven v letech 1850 a 1900. V býv. kasárnách sbírka autobusů a trolejbusů Technického muzea.

Brno-Soběšice

Brno-město

49°15'10.22"N; 16°37'23.1"E

Ves prvně doložena r. 1286, k Brnu připojena r. 1971, nyní součást městské části Brno-sever. Klášter klarisek z let 1995–1997. Na vrchu Strom (404 m n. m.) 19 m vysoká kovová rozhledna Ostrá horka z r. 2008.

Brno-Tuřany

Brno-město

49°8'34.45"N; 16°40'15.22"E

Městská část prvně připomínána jako ves r. 1208, k Brnu připojena r. 1947. Kaple sv. Anny z let 1693–1698 rozšířena v letech 1804–1806 na mohutný poutní kostel Zvěstování Panny Marie s novobarokním dvojevěžím z let 1888–1890, uvnitř cenná Madona z pův. kostela z doby kolem r. 1300. U kostela mariánské sousoší z r. 1690 a socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1728. Kubistický Husův sbor z r. 1927. Mezinárodní letiště z r. 1958.

Brno-Zábrdovice

Brno-město

49°11'56.24"N; 16°37'25.44"E

Historická ves doložena r. 1209 v souvislosti se založením kláštera premonstrátů, k Brnu připojena r. 1850, nyní rozdělena mezi městské části Brno-střed, Brno-sever a Brno-Židenice. Barokní klášterní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1661–1668 na místě raně gotické baziliky, v letech 1753–1755 přistavěna kaple Panny Marie Čenstochovské, průčelní dvojevěží se sochami světců z konce 17. stol. Býv. konvent od r. 1784 využíván jako zdravotnické zařízení. Býv. románský kostelík sv. Kunhuty z r. 1211 upravený r. 1778, jediný pozůstatek pův. románského klášterního areálu. Barokní fara z 2. poloviny 18. stol., před kostelem socha Panny Marie Křtinské z r. 1736. Funkcionalistické městské lázně z let 1930–1931. Muzeum romské kultury z r. 2005.

Brno-Židenice

Brno-město

49°11'57.87"N; 16°38'20.27"E

Ves prvně zmiňována r. 1210, k Brnu připojena r. 1919. Novodobý kostel sv. Cyrila a Metoděje z let 1932–1935. Funkcionalistický Husův sbor z 30. let 20. stol. Rozsáhlý židovský hřbitov z r. 1852 s novorománskou obřadní síní z r. 1900.

Brod nad Dyjí

Břeclav

48°52'29.75"N; 16°32'8.25"E

Obec prvně připomínána r. 1353, současný název od r. 1950. Pozdně barokní kostel sv. Jana Nepomuckého z r. 1770. Na návsi barokní sochy sv. Jana Nepomuckého a Floriána, na návrší za obcí kaple. Severovýchodně Ptáčí poloostrov na jižním břehu Mušovské nádrže, významné hnízdiště ptactva.

Brod nad Tichou

Tachov

49°50'2.57"N; 12°44'29.32"E

Obec prvně uváděna r. 1243, současný název od r. 1960. Na návrší kostel sv. Jakuba románsko-gotického původu, barokně přestavěn v 17. a 18. stol., opraven v letech 1992–1995, barokní fara. Poblíž tvrziště, příkopy a valy tvrze zničené křižáky r. 1431. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1738. V Karolině dolině v 19. stol. významné železářny a cukrovar, nyní kemp.

Brodce

Ml. Boleslav

50°19'51.11"N; 14°51'58.42"E

Obec pův. zvaná Brodec na obou březích Jizery prvně zmíněna r. 1130, název podle zdejšího brodu přes řeku, status městyse ze 16. stol. obnoven r. 2008. Od 15. stol. část na pravém břehu zvaná Horky, od r. 1849 obě části odloučeny, kostel, zámek v místě býv. tvrze a pivovar tak zůstaly v Horkách – viz heslo Horky nad Jizerou. V Brodcích secesní radnice, nyní upravena na penzion s restaurací. Barokní sousoší Panny Marie Růžencové z poloviny 18. stol. Cukrovar z 19. stol. ukončil v závěru 20. stol. činnost. Jižně předním památkou Stará Jizera, botanická rezervace u dvou splechů říčních ramen.

Brodek u Konice

Prostějov

49°32'57.73"N; 16°49'56.93"E

Obec prvně připomínána r. 1575, pův. Německý Brodek. Klasicistní kostel sv. Petra a Pavla z let 1801–1802.

Brodek u Prostějova

Prostějov

49°22'8.24"N; 17°5'20.9"E

Obec prvně připomínána r. 1278, historický status městyse z r. 1376 obnoven r. 2006. Raně barokní zámek z r. 1685 vystavěn na místě starší tvrze, nově postaven ve vrcholném baroku v letech 1707–1709 a upraven v letech 1750–1755. Patrová budova s čelním rizalitem a mansardovou střechou vrácena ve zchátralém stavu v restituci r. 1992, postupně obnovována stejně jako anglický park z r. 1837. Barokní kostel Povýšení sv. Kříže z let 1707–1726 se slonovinovým krucifixem, barokní fara z r. 1784. Na náměstí hanácký statek se žudrem z 19. stol. Hasičské muzeum založeno r. 1983.

Brodek u Přerova

Přerov

49°29'0.99"N; 17°20'18.47"E

Obec prvně zmíněna r. 1301, status městyse z r. 1909 obnoven r. 2009. Novorománský kostel Narození sv. Jana Křtitele z r. 1893 opraven r. 1993. Zvonkohra s 22 zvony z r. 1999, dílo proslulé místní zvonářské dílny Marie Tomáškové-Dytrychové.

Broumov

Náchod

50°35'6.5"N; 16°20'4.85"E

Pův. městečko připomínáno r. 1256, po staletí majetek břevnovského kláštera benediktinů, na město povýšeno r. 1348, památková zóna. Dochovány zbytky hradu a dvou věží ze 14. stol. Řada historických městských domů ze 16.–19. stol., stará radnice z r. 1419 přestavěna r. 1838. Mariánský sloup z r. 1706. Klášter benediktinů s kostelem sv. Vojtěcha založen před r. 1322, opevněn společně s hradem, přestavěn barokně v 17. stol., býv. biskupský hrad a objekty kláštera

přestavěny barokně v letech 1726–1748 K. I. Dienzenhoferem. Děkaný kostel sv. Petra a Pavla gotického původu z 13. stol. barokně upraven v letech 1679–1682. Kostel sv. Václava vystavěn r. 1729 K. I. Dienzenhoferem, zrušen Josefem II., obnoven r. 1885. Špitální barokní kostel sv. Ducha s přílehlým špitálem vybudován r. 1689, přestavěn r. 1735. Cenný hřbitovní dřevěný kostel Nanebevzetí Panny Marie pův. z 13. stol., znovu postaven r. 1459, nejstarší dochovaná dřevěná stavba na českém území, v ochozu dřevěné desky s nápisy a renes. i klasicistní náhrobníky. Na dolním náměstí socha sv. Floriána z 1. poloviny 18. stol., na mostě do Hejtmánkovic sochy sv. Jana Nepomuckého a Václava z poloviny 19. stol. Muzeum Broumovska založeno r. 1945, od r. 1980 v klášteře. V městské části Olivětín pův. biskupský pivovar a pův. dřevěná kaple Panny Marie Bolestné z r. 1601, přestavěna barokně r. 1701.

Broumov

Tachov

49°53'22.8"N; 12°35'41.4"E

Obec prvně doložena r. 1523. V letech 1749–1870 v provozu železná huť a drátovna, zřícenina hamru v údolí Hamerského potoka. Barokní sousoší sv. Víta v kotli z r. 1749, patrona měditepců. Majitel panství, rod Heimhausenů, nechal vystavět tři záměčky. Jánský záměček pozdně barokní z konce 18. stol., zvaný též Johanneshof nebo Kastnerův záměček, pův. letní sídlo nazýváno podle někdejší sochy sv. Jana Nepomuckého, nyní chátrá. Barokní patrový Svatovítský záměček z doby kolem r. 1750 sloužil jako lesní a baňský úřad. Západně od obce lovecký záměček Neuheimhausen z let 1875–1876, spíše charakteru vily. Novodobý kostelík sv. Anny z let 1929–1931.

Broumy

Beroun

49°57'11.13"N; 13°51'8.73"E

Obec na okraji křivoklátských lesů prvně zmíněna r. 1358. V lokalitě U Dvora býv. broumská sklárna z doby císaře Rudolfa II. postavená r. 1599 sklářem Kryštofem Schürerem, huť proslula především výrobou technického skla pro císařské alchymistické laboratoře, zachováno stavení sklářské hutě, kdysi obydlí glasmistra. V budově staré školy pamětní síň obce.

Brozánky

Ústí n. L.

50°36'29.04"N; 13°56'17.6"E

Ves zmíněna r. 1156 jako majetek teplického kláštera, nyní část obce Řehlovice. Kostel sv. Václava gotického původu z r. 1352, barokně přestavěn r. 1718. Sousoší Piety z 18. stol. Pozdně barokní kamenný most přes Bílinu z konce 18. stol. uzavřen, nahrazen betonovou lávkou v sousedství.

Brozany nad Ohří

Litoměřice

50°27'16.98"N; 14°8'43.75"E

Obec poprvé připomínána r. 1276, historický status městyse z 15. stol. obnoven r. 2007. V jihozápadní části na návrší dochována patrová renes. tvrz z doby po r. 1550 se sgrafitovou fasádou, studnou a můstkem přes příkop, pod ní renes. mlýn z konce 16. stol. Pův. románský kostel sv. Gotharda z počátku 13. stol. přestavěn goticky a později renesančně, u něj socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1726. Na návsi empírový hostinec a fara.

Brtnice

Jihlava

49°18'17.67"N; 15°40'38.84"E

Historická obec na říčce Brtnici prvně připomínána r. 1234, na město povýšena r. 2000, památková zóna. Gotický hrad z 15. stol. přestavěn koncem 16. stol. na renes. zámek, přitom přistavěn zámecký kostel sv. Matouše z r. 1588, od r. 1641 zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie a po obnově r. 1831 blahoslavené Juliáně z Collalto. Na nádvoří kašna z r. 1670, zámek v soukromém vlastnictví uzavřen, přístupný zámecký park. Na náměstí renes. radnice z 2. poloviny 16. stol. s atikovou nástavbou, renes. a barokní měšťanské domy, rodný dům proslulého architekta Josefa Hoffmanna (1870–1956) s muzejní expozicí. Barokní kostel sv. Jakuba Většího z let 1776–1784 na místě starší stavby. Pavlánský klášter z let 1636–1644 po zrušení r. 1784 upraven na výrobní prostory a obytný dům. Dvojice barokních mostů přes řeku se sochařskou výzdobou, první u radnice, druhý, tzv. Židovský pod zámekem, šest soch na něm z let 1715–1718. Ve městě sloupy s barokními sochami Panny Marie a sv. Rocha, Josefa, Tomáše, Antonína a Leopolda, vesměs z 2. poloviny 17. stol. Na návrší proti zámku barokní kaple Panny Marie Pomocné z r. 1680, po zrušení upravena na byty. Severovýchodně od města židovský hřbitov ze 17. stol.

Brtnice

Brtnický hrádek

Děčín

50°55'35.71"N; 14°25'19.57"E

Skutečný název nejmenšího ze skalních hrádků v oblasti Českého Švýcarska není znám, nyní označován jako Brtnický hrádek. Založen na přelomu 13. a 14. stol., zanikl patrně již za nájezdu Žitavských r. 1339. Na vrcholovém skalisku dochováno vytesané sklepení, nad nímž zřejmě stála dřevěná věž jako jediná hradní stavba, podoba sklepení však v 19. stol. změněna při budování útulku horským spolkem. Ve skále zachovány též otvory po trámech. V blízkosti mohutný skalní převis zvaný Velký pruský tábor, který sloužil jako úkryt obyvatel za prusko-rakouských válek v 18. stol. i r. 1866. K němu i ke zbytkům hrádku vedou odbočky ze značené cesty.

Brtníky

Děčín

50°56'55.29"N; 14°26'39.45"E

Protáhlá přípotoční ves poprvé doložena r. 1346, nyní část obce Staré Křečany. Barokní kostel sv. Martina z let 1714–1717 s hranolovou věží odstřelen r. 1975. Zachován hřbitov s ohradní zdí a branou s klasicistními sochami sv. Martina a Floriána z r. 1859, klasicistní hřbitovní kaple

z r. 1850. Na Křížovém vrchu na místě býv. větrného mlýna pozdně barokní kaple Nejsvětější Trojice z r. 1768 s křížovou cestou a kapličkou Božího hrobu, soubor opraven koncem 20. stol. Roubené a hrzděné lidové stavby. Jihozápadně od vsi stával pozdně barokní lovecký zámček Šternberk z let 1771–1774, zbořen r. 1995. Východiště ke zříceninám dvou skalních hrádků, Brtnického a Vlčího – viz samostatná hesla.

Brůdek

Domažlice

49°22'2.17"N; 13°0'51.08"E

Malá ves založena počátkem 17. stol. na místě zaniklé vsi Zdemily, nyní část městyse Všeruby. Místo památné bitvou, v níž r. 1040 kníže Břetislav I. porazil ve Všerubském průsmyku císařské vojsko Jindřicha III. Bojiště tradicí kladeno do blízkosti kostelíka sv. Václava postaveného v letech 1669–1671 na místě staršího, připomínaného r. 1390. Na protějším návrší Tannaberk malebná dominanta barokního poutního kostela sv. Anny vystavěného v letech 1712–1717 na místě dřevěné kaple. Impozantní stavba s hranolovou věží vyhořela po úderu blesku r. 1865, rychle však opravena. Úplná devastace nastala po 2. světové válce, kdy v sousedství zanikla fara, škola i hostinec. Zdemolovaný kostel opraven v letech 1992–1995, ukradený oltářní obraz nahrazen kopíi.

Brumov-Bylnice

Zlín

49°4'51.16"N; 18°1'16.63"E

Obec Brumov založena ve 13. stol. jako podhradí, po sloučení se sousední vsí povýšena r. 1965 na město Brumov-Bylnice, od r. 1995 památková zóna. Nad Brumovem hrad románsko-gotického původu, doložen r. 1255, sloužil jako pevnost za husitských i uherských válek, opuštěn po požáru r. 1820. Zachována část pláštové zdi, nárožní věže a suterénní prostory paláce, po archeologickém průzkumu zřícenina v sezóně zpřístupněna, rozhled do kraje. Ve středu města v jádře gotický kostel sv. Václava, barokně přestavován v 17. a 18. stol. Na protějším návrší kaple sv. Anny z r. 1888, na severním okraji města židovský hřbitov. Na náměstí barokní socha sv. Gotharda z r. 1773, sousoší Nejsvětější Trojice z r. 1777 a kašna z r. 1808. Městské muzeum z r. 2004. Pod hradem romantické údolí se soustavou rybníků, u mostu památná lípa. Rodiště historika a spisovatele Jana Jiřího Ignáce Středovského (1679–1713) a spisovatele Ludvíka Vaculíka (1926).

Brumovice

Břeclav

48°57'44.73"N; 16°53'53.03"E

Obec prvně připomínána r. 1141, v 16. stol. početná komunita novokřtěnců a českých bratří. Barokní kostel sv. Antonína Paduánského z r. 1784 vznikl rozšířením kaple z r. 1716, upravován v letech 1798 a 1901–1903. Rodiště spisovatele Jana Herbena (1857–1936), pamětní deska na rodném domku.

Brumovice

Opava

50°0'53.96"N; 17°44'32.41"E

Obec doložena r. 1377. Dominantní jednolodní kostel Narození Panny Marie z r. 1523 s mohutnou věží přestavěn barokně v letech 1783–1784, u něj kamenný kříž z r. 1847. Drobná barokní kaplička z r. 1762.

Bruntál

Bruntál

49°59'23.87"N; 17°27'46.24"E

Město založeno jako hornické kolem r. 1213, v okolí těžba drahých kovů a od 16. stol. též železné rudy. Na místě gotického hradu vystavěn po r. 1556 renes. zámek s arkádovým nádvořím a schodišťovou věží, od r. 1621 v majetku Řádu německých rytířů a v 18. stol. upraven barokně, nyní sídlo vlastivědného muzea. Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie raně gotického původu z 13. stol. dostavěn koncem 14. stol., barokně upravován v 18. stol. a v 19. stol. částečně regotizován. Pozdně barokní komplex piaristického kláštera s kostelem Panny Marie Utěšitelky z let 1731–1752. Raně barokní hřbitovní kaple sv. Michala z r. 1674. Na náměstí mezi historickými domy vyniká tzv. Gabrielův dům s pozdně renes. štítem z počátku 17. stol. a empírově upravená radnice. Dochovány zbytky hradeb s okrouhlou baštou. V okolí města několik třetihorních a čtvrtihorních sopek, především Uhlířský vrch s barokním poutním kostelem – viz heslo Moravskoslezský Kočov.

Brušperk

Frýdek-Místek

49°42'5.06"N; 18°13'21.82"E

Pův. obec na Ondřejnici doložena r. 1269, na město povýšena r. 1921, památková zóna. Kostel sv. Jiří gotického původu z počátku 14. stol., renes. věž přistavěna v letech 1577–1588, barokně upravován v letech 1744–1774. V ohradní zdi 14 kapliček křížové cesty z r. 1781. Ve středu města několik historických domů, řada barokních soch a křížů. Empírová kaple Panny Marie Bolestné. Na severním okraji města větrný mlýn holandského typu z počátku 19. stol., upraven na obytný objekt. Severovýchodně na okraji Brušperského lesa sirný minerální pramen Širkovica. Rodiště a památník spisovatele Vojtěcha Martínka (1887–1960).

Bruzovice

Frýdek-Místek

49°42'57.38"N; 18°23'39.48"E

Obec prvně připomínána r. 1305. Raně barokní kostel sv. Stanislava z r. 1676, věž přistavěna v letech 1775–1776, kostel přestavěn v letech 1842–1845, na schodišti barokní sochy sv. Anny s Pannou Marií a sv. Jana Nepomuckého. Chráněný statek z r. 1858 se stodolou.

Břasy

Rokycany

49°50'14.59"N; 13°34'45.12"E

Průmyslová obec připomínána r. 1838. Od 17. stol. do r. 1969 v okolí povrchová i hlubinná těžba uhlí, v letech 1848–1876 vysoká pec, válcovna v letech 1852–1920 využita jako sklárna, od 19. stol. výroba chemikálií a keramického zboží. V místní části Vranov pamětní deska radisty skupiny Silver A Jiřího Potůčka (1919–1942), který tu prožil dětství, jako člen skupiny Antropoid zastřelen za heydrichiády.

Břeclav

Břeclav

48°45'40.9"N; 16°53'21.44"E

Pův. románský zeměpanský hrad doložen kolem r. 1045. Obec na Dyji, centrum Podluží, povýšena na město r. 1872, důležitá dopravní křižovatka, první město na českém území, kde byla vybudována železnice, trať do Vídně pochází z r. 1839. Hrad po r. 1534 přestavěn na renes. zámek, jeho současná podoba pochází z romantizujících úprav na počátku 19. stol., kdy byly dostavěny tři věže napodobující

hradní zříceniny. Střed města silně poškozen bombardováním na podzim 1944, zničen i barokní kostel, nový kostel sv. Václava dostavěn až r. 1995. Novorománská synagoga s maurskými prvky obnovena v letech 1997–1999 na muzeum, galerii a koncertní síň, severně od ní židovský hřbitov. Jižně od města jako součást Lednicko-valtického areálu (viz samostatné heslo) Pohansko, na místě významného velkomoravského hradiště z 9.–11. stol. empírový zámek z r. 1812 s muzejní expozicí archeologických nálezů. V soustedví linie bunkrů z let 1937–1938, po rekonstrukci některé příležitostně přístupné jako vojenské muzeum. Dále k jihovýchodu lovecký empírový zámek Lány z počátku 19. stol.

Břečštejn

Trutnov

50°35′0.72″N; 15°49′48.31″E

Hrad Břečštejn, zvaný též Bruštejn nebo Silbrštejn, založen před r. 1450, zpusťl koncem 16. stol. Na zalesněném návrší zachovány zbytky hradeb, válcové věže a paláce. Pod hradem osada Hrádeček, známé letní sídlo býv. prezidenta Václava Havla.

Břest

Kroměříž

49°21′1.37″N; 17°26′10.08″E

Hanácká obec prvně připomínána r. 1220. Pův. renes. kostel sv. Jakuba Většího doložen r. 1517, po požáru z r. 1679 barokně přestavěn r. 1708 a doplněn o věž. Fara z r. 1620 přestavěna r. 1839, u ní skupina památných lip. Sochy sv. Jana Nepomuckého z r. 1753 a Panny Marie Hostýnské z r. 1925. Západně od obce na říčce Moštěnce zachovalý mlýn.

Břevnice

Havl. Brod

49°37′48.66″N; 15°36′39.62″E

Obec prvně zmíněna r. 1351. Na okraji barokní zámek z konce 18. stol., úpravy ve 20. stol. stavebně znehodnocen, okolní anglický park zanikl. Kamenný barokní kříž z r. 1760. U potoka památný smrk. Východiště ke zřícenině hradu Ronovec – viz samostatné heslo.

Břeží

Břeclav

48°49′10.05″N; 16°33′55.12″E

Pohraniční obec prvně uváděna r. 1310. Barokní kostel sv. Jana Křtitele z let 1691–1696 později upravován. Severně nad obcí přírodní památka Dunajovické kopce, soubor holých vrchů se vzácnou stepní květenou mezi vinicemi chráněn od r. 1990, z nejvyššího vrcholu Velká Slunečná (286 m n. m.) daleký rozhled. V okolí četné pevnůstky z 30. let 20. stol.

Břeží

Písek

49°31′58.35″N; 14°16′41.54″E

Ves prvně uváděna v 15. stol., nyní část obce Kovářov. Výklenková kaplička z r. 1887. Západně na vrchu Větrník základy větrného mlýna zbořeného r. 1850. Severně boží muka na paměť bojů ve třicetileté válce.

Břeží

Zdár n. S.

49°20′34.82″N; 16°12′57.79″E

Malá obec prvně zmíněna r. 1348. Pozděně barokní kostel Jména Panny Marie z r. 1752 opraven po zničení r. 1849, věž z r. 1861. Fara z r. 1788. Při silnici do Milešína smírčí kříž.

Břeží

Praha-východ

50°0′53.23″N; 14°41′53.47″E

Obec prvně připomínána r. 1303. Na hřbitově na návrší kostel sv. Bartoloměje gotického původu, barokně přestavěn r. 1733. Na návsi barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 18. stol. Severně v lese nad říčkou Výmolou zachovaný systém valů a příkopů halštatského hradiště, zvaného Šance.

Břeží u Týna nad Vltavou

Č. Budějovice

49°10′48.75″N; 14°23′24.89″E

Ves padla za obět stavbě jaderné elektrárny, vybudované v jejím těsném sousedství a uvedené do provozu v letech 2002–2003, zdaleka viditelné čtyři chladicí věže. Ze vsi zachován renes. zámek Vysoký Hrádek, přestavěn r. 1805, na konci 20. stol. opraven pro potřeby informačního centra jaderné elektrárny, nyní část obce Temelín. Severozápadně na místě zaniklé vsi Křtěnov zachován kostel sv. Prokopa gotického původu z konce 13. stol., později barokně přestavěn, u něj zděná hranolová zvonice. Jihovýchodně osada Býšov s gotickou věžovitou tvrzí ze 14. stol., opuštěna v 17. stol. a využívána jako sýpka nebo skladiště.

Březín

Plzeň-sever

49°57′43.46″N; 13°8′1.27″E

Ves prvně zmíněna r. 1321, nyní část obce Nečtiny. Na návsi pův. gotický kostel sv. Bartoloměje, zcela přestavěn barokně v letech 1722–1725, kolem soubor zděných patrových statků. Jihozápadně od vsi čedičový Pekelný vrch, na jeho odtěženém vrcholu stával raně středověký hrádek ze 13. stol.

Březina

Rokycany

49°48′28.55″N; 13°36′1.08″E

Obec prvně zmíněna r. 1379 po dobudování hradu po Jindřicha z Elsterberka. Hrad Březina na nevysoké skalce chráněn od skalní šíje příkopem, v čele stála obytná věž, obydlen do r. 1651. Šternberky přestavěn r. 1810 na altán zvaný Salón, opravený po r. 2000. Poblíž vystavěn v letech 1790–1808 Jáchymem ze Šternberka empírový zámek, žil tu i jeho bratr Kašpar Maria, přírodovědec a spoluzakladatel Národního muzea, v okolí založen park s cizokrajnými dřevinami. Po r. 1950 v zámku lesnické učiliště, zchátralý objekt získal v restituci Zdeněk Sternberg. Severozápadně od vsi v místě zvaném Na rozcestí památný dub starý asi 300 let. Východně na vrchu Hradiště (619 m n. m.) rozsáhlé slovánské hradiště z 8.–10. stol. s vysokými valy a dvěma patrnými branami, na nejvyšším místě obnovený altán s výhledem na severozápad. V chatě pod Hradištěm a v zámku trávil ve 30. letech 20. stol. prázdniny herec a komik Vlasta Burian (1891–1962).

Březina – zbytek hradu tzv. Salón

Březina

Ml. Boleslav

50°32'49.86"N; 15°21'1.95"E

Obec na levém břehu Jizery prvně připomínána r. 1225. Gotický kostel sv. Vavřince z přelomu 13. a 14. stol. renesančně přestavěn v 16. stol., u něj bedněná zvonice s renes. epitařem z r. 1654. Na návsi výklenková kaplička, v jižní části obce kovárna. Roubená barokní fara z 18. stol. s mansardovou střechou. Východně od obce rybník Žabakor, rozlohou 45 ha největší v Českém ráji, s přilehlým rybníkem Oběšenec r. 1998 prohlášen přírodní rezervací, významná botanická a zoologická lokalita. U něj žárové pohřebiště lidu popelnicových polí ze 7.–5. stol. př. n. l.

Březina

Pelhřimov

49°29'46.14"N; 15°5'22.92"E

Ves prvně zmíněna r. 1299, nyní část obce Hořepeč. V ní pův. hrad Konipas, zvaný též Hořepeč, založen v polovině 13. stol., zpustl před r. 1457, z jeho zdiva vystavěna dvojice špýchárek, zachovány příkopy a sklepení. V sousedství vznikla počátkem 16. stol. tvrz přestavěná r. 1765 na barokní zámek, upravený novorenesančně r. 1893, hodnotná zámecká kaple Čtrnácti sv. Pomocníků.

Březinka

Ml. Boleslav

50°28'41.93"N; 14°46'40.31"E

Ves na jižním okraji rozsáhlého lesního komplexu, nyní část města Bělá pod Bezdězem. Zachovány patrové roubené statky s empirovými branami. Rodiště Václava Krolmuse (1787–1861), buditelského kněze, amatérského archeologa a národopisce. Severovýchodně v lesích na průsečiku osmi cest mýšina Valdštejnsko, ze 6 barokních loveckých pavilónů z r. 1725 dochovány pouze dva, jeden upraven na myslivnu. Z pův. sochařské výzdoby zachovány pod přístřešky dvě

sochy granátníků z doby kolem r. 1760 v hraběcích valdštejnských barvách.

Březiny

Svitavy

49°41'26.14"N; 16°7'4.22"E

Obec poprvé doložena r. 1702 kolem sklářské hutě. Kaple sv. Rocha a smířcí kříž. Na hřbitově pohřben buditel a spisovatel Josef Václav Justin Michl (1810–1862), zvaný Drašar, hrdina stejnojmenného románu Terezy Novákové, pamětní deska. V obci památné lípy, Luňáčkova ve stáří až 500 let a Drašarova stará asi 250 let. Severně a západně v lesích skalní útvary Čtyři palice, Milovské a Rybenské perničky, cvičné horolezecké terény.

Březnice

Tábor

49°15'7.6"N; 14°30'52.67"E

Obec prvně připomínána r. 1293. Tvrz doložena r. 1510 zpustla v 17. stol., část kamenné hradby se dvěma baštami a obytnou budovou dochována v hospodářském dvoře.

Březnice

Příbram

49°33'29.31"N; 13°57'9.1"E

Ves při stříbrných dolech nad říčkou Vlčavou vznikla v 13. stol., od r. 1327 městečkem, koncem 16. stol. povýšena na město. Dominantní památku představuje renes. zámek, pův. gotický hrad, čtyřkřídlý objekt s arkádovým nádvořím a mohutnou vstupní věží, zachována část gotického opevnění s baštami, objekt veřejnosti přístupný. V sousedství zámku barokní pivovar z r. 1725. Náměstí dominuje barokní jezuitský kostel sv. Ignáce a Františka Xaverského, při něm býv. jezuitská kolej, pod ním barokní most přes Vlčavu se sochařskou výzdobou. Pod náměstím zachovalá židovská čtvrť Lokšany se synagogou a radnicí, klasicistně upravena v 19. stol. Při silnici severozápadně od města židovský hřbitov. Hřbitovní kostel sv. Rocha z let 1643–1649. Městské muzeum v dlouhodobě rekonstrukci, galerie Ludvíka Kuby od r. 1950 v prostorách zámku.

Březnice

Zlín

49°11'1.75"N; 17°39'12.87"E

Obec prvně připomínána r. 1397, za 2. světové války odbojové centrum. Kostel sv. Bartoloměje gotického původu doložen r. 1437, do současné podoby přestavěn v 19. stol. Na návsi památná lípa ve stáří asi 300 let. Jižně na hřebenu Kříby památník odboje z r. 1955.

Březník

Třebíč

49°10'18.92"N; 16°11'41.63"E

Obec prvně připomínána r. 1237, leží mezi řekami Oslavou a Chvojnicí, jejich kaňonovitá údolí tvoří rozsáhlou přírodní rezervaci. Dominantní románsko-gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie z konce 12. stol. upraven r. 1338 a 1782, generální oprava v letech 1999–2001. Východiště ke zřícenině hradu Lamberk (viz samostatné heslo), v jeho sousedství rekreační areál.

Březno

Louny

50°21'21.19"N; 13°43'58.78"E

Ves na břehu Ohře prvně zmíněna r. 1238, nyní část města Postoloprty. Na návsi kříž z r. 1743. Rodiště kronikáře

Václava Březana (kolem 1568–1618). Východně od vsi archeologický skanzen s rekonstruovanými pravěkými a raně středověkými stavbami na místě dlouholetých výzkumů, přístupný v sezóně.

Březno

Ml. Boleslav

50°24'22.2"N; 15°0'19.56"E

Obec prvně připomínána r. 1255, status městyse ze 16. stol. obnoven r. 2008. V místě vyhořelého renes. zámku postaven r. 1770 dvoukřídlý barokní zámek, kolem něj anglický park, nyní v soukromém vlastnictví a rekonstrukci. Z pův. stavby zachována renes. zvonice z počátku 16. stol. Na náměstí barokní kostel sv. Václava z r. 1718 a sochy sv. Floriána z r. 1727 a Prokopa z r. 1730. Na hřbitově socha sv. Linhart z r. 1752.

Březno

Chomutov

50°23'58.57"N; 13°25'17.75"E

Obec na okraji uhelných dolů doložena r. 1281. Dominantní poutní barokní kostel sv. Petra a Pavla z let 1739–1763, údajně podle plánů K. I. Dienzenhofera, věže o výšce 32 m přistavěny v letech 1764–1765. V dubnu 1945 tudy projížděly vězeňské transporty a během několikadenní zástávky zemřelo více než 300 vězňů, pohřbeni na místním hřbitově – pietní místo. Východně od obce geologická a botanická přírodní památka Střezovská rokle.

Březolupy

Uh. Hradiště

49°7'19.18"N; 17°34'53.39"E

Obec na říčce Březnici prvně doložena r. 1261. Středověká tvrz přestavěna v letech 1650–1658 na barokní zámek stojící uprostřed neudržovaného parku, účelově využit. Kostel Nanebevzetí Panny Marie středověkého původu upraven v 18. stol. barokně, nyní v pseudoslohové podobě. V dolní části obce kemp.

Březová

Uh. Hradiště

48°55'38.46"N; 17°44'13.91"E

Obec prvně zmiňována r. 1351. Novogotický kostel sv. Cyrila a Metoděje z let 1865–1868 na místě malé svatyně z let 1757–1759, opraven r. 2000. V obci prameny železité kyselky.

Březová

Sokolov

50°8'48.4"N; 12°38'50.06"E

Pův. malá obec prvně zmíněna r. 1353, rozvoj až po 2. světové válce výstavbou sídliště pro uhelné doły a sklárny, povýšena na město r. 1960. Ze staré zástavby zachována jen usedlost s barokní bránou.

Březová nad Svitavou

Svitavy

49°38'43.46"N; 16°31'1.02"E

Obec připomínána kolem r. 1300, status města z r. 1497 obnoven r. 1999, od poloviny 19. stol. rozvoj textilního průmyslu. Na náměstí dochovány empírové domy z doby kolem r. 1800, barokní radnice přestavěna secesně r. 1912. Gotický kostel sv. Bartoloměje ze 14. stol. přestavěn barokně r. 1725 a opraven r. 1993. Sousoší sv. Jana Nepomuckého z r. 1732. Sloup Panny Marie z r. 1690. Barokní kaple Čtrnácti sv. Pomocníků z r. 1710 se sochami z r. 1740. Západně nad

městem 20 m vysoká dřevěná rozhledna Járy Cimrmana z r. 2007 s plošinou ve výšce 15 m. Jihovýchodně motokrosový areál.

Břežany

Znojmo

48°52'10.61"N; 16°20'27.89"E

Obec prvně zmiňována r. 1222. Na místě tvrze doložen r. 1562 vybudován počátkem 18. stol. trojkřídlý barokní zámek, při empírové přestavbě v letech 1818–1819 přistavěno čtvrté křídlo s průjezdem. Zámek nyní účelově využit, v okolním parku barokní sloup Nejsvětější Trojice z r. 1714. Barokní kostel Zvěstování Panny Marie z let 1766–1769 postaven náhradou za starý gotický.

Břežany

Rakovník

50°0'19.5"N; 13°34'52.23"E

Obec založena po r. 1039 polskými zajatci knížete Břetislava I., písemně doložena r. 1414. Kostel sv. Markěty pův. ze 16. stol. přestavěn do barokní podoby r. 1727. Na návsi sýpka z r. 1797.

Břidličná

Bruntál

49°54'48.88"N; 17°22'28.39"E

Obec založena kolem r. 1320, do r. 1950 název Frýdlant nad Moravicí, na město povýšena r. 1973. Kostel sv. Tří Králů renes. původu z r. 1577 založen jako luteránský, od r. 1655 katolický se současným zasvěcením. Starokatolický pamětní kostel Josefa II. z r. 1911, nyní smuteční síň. Od 19. stol. prádelna lnu, r. 1930 přeměněna na kovohutě na zpracování hliníku, v důsledku rozvoje průmyslu rozsáhlá nová výstavba.

Bříství

Nymburk

50°7'56.9"N; 14°50'30.97"E

Obec v sousedství dálnice připomínána r. 1318. Pův. románský kostel Nalezení sv. Kříže z poloviny 13. stol. přestavěn goticky a pak upraven barokně r. 1722. Na návsi socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1702. Dochovány statky s barokními branami z konce 18. stol. Na Břístevské hůře za dálnicí zřícenina kaple Povýšení sv. Kříže z r. 1714, vyhořela r. 1818.

Břvany

Louny

50°24'5.71"N; 13°43'25.3"E

Ves prvně doložena r. 1436. Jednolodní kostel sv. Martina z r. 1501, upravován r. 1720. Na místě fary stávala středověká tvrz. Sochy sv. Jana Nepomuckého z 18. stol. a sv. Rocha z r. 1932. Dochovány několik usedlostí ve stylu selského baroka. Vývěr uhličitě kyselky Praga známé léčivými účinky již od r. 1670. Jihozápadně od obce skupina čedičových balvanů Kamenné stádo, podle pověsti jde o zkamenělé sedláky.

Buben

Píseň-sever

49°46'50.25"N; 13°11'27.26"E

Hrad Buben nad ústím Plešnického potoka od Mže založen po r. 1333 patrně vladyky z Dolan, od nichž odvozuje svůj původ rozvětvený a dosud existující rod pánů z Bubna, jako středisko nevelkého panství. Po r. 1471 sídlem zemanských rodů, v polovině 16. stol. opuštěn a stal se zříceninou. Kolem vnitřního nádvoří zachováno zdivo paláce, zbytek brá-

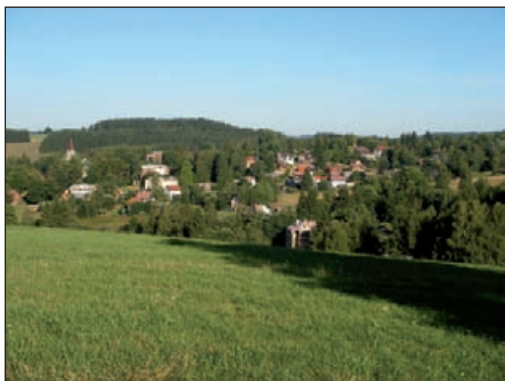
ny a věžovitého stavení. Za lávkou na opačném břehu řeky obnovený Zámecký mlýn s vodním kolem. Východišti ke zřícenině jsou vsi Plešnice a Újezd nade Mží.

Bublava

Sokolov

50°22'26.6"N; 12°30'15.79"E

Obec prvně doložena r. 1601 jako hornická osada Schwaderbach při železnorudných dolech a hamrech. Od počátku 20. stol. vyhledávaná rekreační oblast. Pseudogotický kostel Nanebevzetí Panny Marie z r. 1885, památník čtyř českých četníků zavražděných henleinovci v září 1938. Torzo nedostavěného aquaparku. Nad obcí Olověný vrch (802 m n. m.) s turistickou chatou Bleiberg, její součástí 16 m vysoká zděná a dřevem obložená rozhledna z r. 1933, na svazích lyžařské terény.

Bublava

Bubovice

Příbram

49°33'3.68"N; 13°55'46.55"E

Ves prvně připomínána ve 14. stol., nyní část obce Volenice. Na hřbitově gotický kostel sv. Václava z 1. poloviny 14. stol., nová věž postavena r. 1907, objekt upravován v letech 1922–1926, ve zdi náhrobníky z 15. a 16. stol. Západně nad sousední místní částí Pročevily poutní barokní kostel sv. Barbory, osmiboká stavba s ambity z 1. poloviny 18. stol., ze hřbitova od kostela daleký rozhled.

Bučina

Ústí n. O.

49°53'43.83"N; 16°11'29.52"E

Obec prvně zmiňována r. 1167. Pseudogotický kostel sv. Jakuba Většího z r. 1887 na místě gotické stavby vyhořel r. 1872. Evangelický toleranční kostel z r. 1786 opraven novorenesančně v letech 1883–1886.

Bučovice

Vyškov

49°8'53.7"N; 17°0'35.42"E

Obec pod Ždánickým lesem prvně zmíněna r. 1322, na město povýšena po r. 1600, v 19. stol. rozvoj textilního a dřevozpracujícího průmyslu. Severně na vrchu Kalvárie tvrzíště s valem a příkopem tvrže z 13.–15. stol. Významný renes. zámek z let 1567–1582, čtyřkřídla dvoupatrová stavba s nádvorními arkádami a nárožními věžemi z r. 1633. Na nádvoří býv. kašna z let 1635–1637 se sochou Baccha. V bohatě zdobených interiérech přístupná zámecká expozice a sídlo městského muzea. Přilehlá renes. zahrada rekonstruována v letech 1960–1965. Na náměstí barokní radnice

z r. 1765 a památník osvobození z r. 1981. Raně barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1637–1641 upraven v letech 1748 a 1826–1830. U něj Žarošická kaple z r. 1826, sochy sv. Jana Nepomuckého z r. 1722 a Jana Sarkandra z r. 1770 a litinový kříž z r. 1852. Dochován židovský hřbitov ze 17. stol. Hodnotný kubistický dům z r. 1914. Rodiště hudebního vědce Jana Racka (1905–1979) a herce Miroslava Doležala (1919–2009).

Budeč

Jindř. Hradec

49°5'13.07"N; 15°35'27.03"E

Obec prvně zmíněna r. 1251. Renes. zámek vznikl v 16. stol. přestavbou tvrže, rozsáhlý komplex budov upraven barokně a empírově. Pův. opevněný gotický kostel Zvěstování Panny Marie ze 14. stol., obvodové renes. zdívo se sgrafity, upraven po požáru r. 1771, před ním barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1727. Barokní fara ze 17. stol.

Budenice

Kladno

50°19'10.3"N; 14°5'57.7"E

Ves v údolí Vranského potoka připomínána ve 14. stol., nyní část obce Jarpice. Za farou pozůstatky středověkého tvrzíště, tvrz zbořena r. 1748. Koncem 17. stol. vystavěn trojkřídový barokní zámek, přestavěn r. 1758, při něm anglický park, objekt účelově využit. Na okraji vsi barokní sýpka. Na jih od zámku kaštanová alej k návrší s osamělým barokním kostelem sv. Isidora z r. 1682, u něj hřbitov a knížecí hrobka Kinských z let 1836–1841. U zámku barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 18. stol., u kostela socha sv. Isidora z r. 1673 na pilíři.

Budětice

Klatovy

49°17'0.48"N; 13°35'6.24"E

Obec prvně zmíněna r. 1290. Románský kostel sv. Petra a Pavla z let 1240–1250 barokně přestavěn r. 1676 a upraven r. 1765. Západně od něj hřbitovní kaple Panny Marie z 19. stol. Ve výklenkové kapličce při silnici barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 18. stol. Kovárna s výhni a zařízením z 19. stol., technická památka. Severně od obce na vrchu Džbán, nazývaném též Čbán, založen ve 13. stol. hrad, opuštěn po vybudování blízkého Rabí, dochovány základy okrouhlé věže, valy a příkopy.

Budětsko

Prostějov

49°35'14.81"N; 16°55'37.32"E

Obec prvně připomínána r. 1378. Pozdně barokní kaple sv. Anny z konce 18. stol., dvoje boží muka ze 17. stol. Rodiště pedagoga a politika Františka Tilšera (1825–1913), u rodného domu na Zavadilce pomník s pamětní deskou z r. 1934. Severovýchodně pramen Ochozské kyselky, u něj pův. lázně, nyní rekreační zařízení. Východně v údolí Žleb býv. mlýn s erbovní deskou z r. 1733.

Budislav

Tábor

49°17'35.8"N; 14°50'34.74"E

Obec na Černovickém potoce prvně připomínána r. 1357. Na místě pův. tvrže r. 1754 vystavěn barokní zámek, čtyřkřídla patrová budova s věžovitým rizalitem ve středu jižního křídla účelově využita, pod ní rozlehlý Zámecký rybník. V sousedství kostel Nanebevzetí Panny Marie gotického původu ze 14. stol., barokně přestavěn v 18. stol. Barokní fara

z r. 1759. Na návsi socha Panny Marie z konce 18. stol. Vý-
chodně dominantní Budislavská hora (559 m n. m.) se sto-
letým porostem lípy stříbrné.

Budislav

Svitavy

49°48'5.29"N; 16°10'20.89"E

Obec prvně připomínána r. 1318, nyní převážně rekreační
ráz. Uprostřed obce skály zvané Zámeček a Hradisko. Zá-
padně Nový rybník s významnou ornitologickou lokalitou.
Severozápadně pískovcová skalní města Městské a Toul-
covy Maštale s úzkými soutěskami, vyhledávaný turistický
cíl. Severně na Jarošovském kopci ocelodřevěná Toulcovova
rozhledna z r. 2002, konstrukce o výšce 16 m s vyhlídkovou
plošinou ve výšce 12 m.

Budislavice

Plzeň-jih

49°30'19.27"N; 13°42'58.73"E

Ves připomínána r. 1352, nyní část obce Mladý Smolivec.
Raně gotický kostel sv. Jiljí z 2. poloviny 13. stol., barok-
ně upraven v letech 1728–1731, před ním pamětní kříž
z r. 1851. Pseudorománská kaple sv. Jana Nepomuckého
z r. 1896.

Budiškovice

Jindř. Hradec

49°4'27.96"N; 15°31'52.05"E

Obec připomínána r. 1353. Gotická tvrz přestavěna r. 1579
na renes. zámek, čtyřkřídlá dispozice svírající nádvoří s ar-
kádami barokně upravena r. 1760, další úpravy koncem
19. stol., nyní účelově využit. Na nádvoří kamenná kašna
z r. 1697, před zámkem socha sv. Jana Nepomuckého z po-
čátku 18. stol. Kolem park a obora z 18. stol. se vzácnými
stromy. Západně od obce v lese nepatrné zbytky hradu
Krumvald, založen kolem r. 1300, opuštěn již r. 1399, do-
chovány příkopy a valy.

Budišov

Třebíč

49°16'21.07"N; 16°0'20.89"E

Obec prvně připomínána r. 1194, historický status městyse
z r. 1538 obnoven r. 2006. Na místě vodní tvrže vysta-
ven koncem 16. stol. čtyřkřídlý dvoupatrový renes. zámek,
barokně přestavěn v letech 1715–1744, sala terrena z let
1724–1730, nyní uvnitř expozice se zoologickými sbírkami
a depozitářem Moravského zemského muzea. Kolem roz-
lehlý park z doby barokní přestavby s řadou soch z počátku
18. stol. Před zámkem pozoruhodná nádrž z jediného bal-
vanu z 2. poloviny 19. stol. Zdaleka viditelný kostel Nane-
bevzetí Panny Marie a sv. Gotharda románského původu
z 13. stol. upraven goticky kolem r. 1414 a barokně r. 1715,
renes. věž ze 16. stol., cenné vnitřní zařízení. Kolem hřbitov
s barokní branou a soškami andělů z r. 1728. Fara renes. pů-
vodu, na náměstí sousoší Nejsvětější Trojice z let 1723–1730,
barokní sochy sv. Rodiny, Jana Nepomuckého a Václava z let
1726–1730. Na samotě Věterák severně od městyse větrný
mlýn holandského typu z 19. stol.

Budišov nad Budišovkou

Opava

49°47'42.57"N; 17°37'28.34"E

Horní město na říčce Budišovce připomínáno r. 1301,
v minulosti těžba břidlice, olova a stříbra. Barokní radnice
z r. 1635 znehodnocena novogotickou přestavbou. Mohutný
dvojvěžový barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let

1747–1755, dvojvěží přistavěno v letech 1847–1912. U něj
barokní fara z r. 1734, barokní socha Panny Marie z r. 1795
a smírčí kříž ze 16. stol. Technickou památku představuje
barokní kamenný most z r. 1773, na něm barokní socha
sv. Jana Nepomuckého z r. 1725. U mostu patrový vodní
mlýn z poloviny 18. stol. Muzeum břidlice z r. 1996, expozice
obnovena r. 2008.

Budkov

Jindř. Hradec

49°8'39.04"N; 15°10'52.58"E

Malá ves mezi rybníky doložena r. 1399, nyní část obce Stří-
žovice. Na břehu zachována tvrz z přelomu 15. a 16. stol.,
obdélná budova s patrem upravena na sýpku a r. 1921 na
byty, dochovány i zbytky příkopu a valu. Přilehlý rybník
Hejtman (72 ha) založen r. 1567, západně pod hrází v osadě
Rozkoš pův. tvrz upravena v 19. stol. na průmyslový provoz,
u ní pseudogotický zámeček býv. majitelů továrny z polovi-
ny 19. stol. s věží a zdobenou fasádou. Renes. dvanáctiboká
kašna z r. 1599.

Budkov

Prachatice

49°4'14.51"N; 14°0'34.79"E

Obec prvně doložena r. 1354 jako vladcké sídlo. Gotická
tvrz připomínána r. 1370, upravována pozdně goticky i re-
nesančně, nakonec barokně přestavěna na sýpku. Technic-
ké památky představují dvouobloukový kamenný most ze
16. stol. a zděný mlýn renes. původu z r. 1557 východně od
obce. V okolí slovanské mohyly.

Budkov

Třebíč

49°3'13.02"N; 15°39'37.06"E

Obec prvně zmiňována r. 1353. Velká tvrz ze 14. stol. upra-
vena počátkem 16. stol. pozdně goticky a v letech 1545–1555
přestavěna na renes. zámek, z pův. stavby zachována vstupní
věž, na nádvoří renes. arkády, účelově využit. Při zámku an-
glický park. Gotický kostel sv. Martina upraven do barokní
podoby v letech 1743–1745, věž z r. 1729. Na hřbitově ba-
rokni kaple sv. Jana a Pavla z let 1710–1720 a barokní sochy
sv. Jana Nepomuckého a Jana Sarkandra.

Budyně nad Ohří

Litoměřice

50°24'16.43"N; 14°7'45.39"E

Na místě v bažinaté krajině při Ohří r. 1173 připomínán
knížecí dvorec, od 2. poloviny 13. stol. město s čtyřkřídlým
královským vodním hradem, od r. 1336 v držení šlechtic-
kých rodů. Hrad r. 1585 přestavěn na renes. zámek, dvě kří-
dla zbořena při úpravách v letech 1823–1840, v 80. letech
20. stol. opraven, v přístupných interiérech Jandovo městské
muzeum a replika alchymistické dílny. Město vyhlášeno
památkovou zónou. Na náměstí radnice z r. 1506, gotický
kostel sv. Václava z 13. stol., barokně přestavěn r. 1669, a ně-
kolik cenných městských domů. Barokní kamenný most
z r. 1773 přes Malou Ohří, před ním mlýn s renes. jádrem
z r. 1535 a barokní špitál z r. 1708. Zachovány drobné zby-
tky městského opevnění. Na jižním okraji hřbitovní kostel
Panny Marie Sněžné gotického původu ze 14. stol., barokně
přestavěn r. 1791, při něm barokní kostnice z r. 1766 upra-
vená na smuteční síň. Jihovýchodně za městem zachovalý
židovský hřbitov.

Budyně nad Ohří – vodní hrad

Buchlov

Uh. Hradiště

49°6'25.64"N; 17°18'39.85"E

Hrad románského původu se dvěma hranolovými věžemi prvně zmiňován r. 1300, jeden z největších a nejzachovalejších hradů na Moravě. Pův. zeměpanský hrad na hřebeni Chřibů (520 m n. m.) od r. 1406 dáván do zástavy, r. 1511 propuštěn z královského majetku, v 15.–16. stol. rozšířen o pozdně gotické křídlo, renes. předhradí a další stavby. Po třicetileté válce na protějším kopci zvaném Modla vybudována r. 1672 barokní kaple sv. Barbory s hrobkou majitelů až do nejnovější doby. V 1. polovině 19. stol. hrad změněn na muzeum s přírodovědeckými a exotickými sbírkami. Na hradní terase tzv. lípa nevinny nad čtvercovým kamenem. Hrad v sezóně přístupný veřejnosti.

Buchlovice

Uh. Hradiště

49°5'7.2"N; 17°20'26.73"E

Obec prvně zmíněna r. 1207, status městyse z r. 1805 obnoven r. 2006. Pův. lenní statek, od r. 1540 součást buchlovského panství. Kostel sv. Martina doložen r. 1398, barokně nově vystavěn v letech 1640–1643 a rozšířen v letech 1921–1922, před ním sochy sv. Petra a Pavla z r. 1748. Barokní fara z doby po r. 1670. Na náměstí barokní mariánský sloup. Kaple sv. Alžběty, pův. bratrská z r. 1549, od r. 1644 katolická, v letech 1976–1978 upravena na smuteční síň. Muzeum Podhradí z r. 2006, jeho součástí infocentrum. Nejvýznamnější památku představuje barokní zámek podle vzoru italských vil v podobě dvou protilehlých půlkruhových budov svírajících čestný dvůr. V letech 1699–1707 postaven tzv. dolní zámek jako panské reprezentační sídlo, v letech 1710–1738 pak protilehlá stavba, později nazvaná Flora či horní zámek, užitkový prostor a obydlí služebnictva. Současně kolem založena terasovitá zahrada a park o rozloze 19 ha, pův. francouzský, později anglický, nyní se stálou výstavou fuchsii. Zámek od r. 1945 v majetku státu a zpřístupněn veřejnosti. Severozápadně přírodní památka Holý kopec s rezervací lesní bučiny a stopami pravěkého hradiště. Jihozápadně osada Smraďavka, zvaná též Leopoldov, u kaple sv. Kříže sirovodíkový pramen známý od 16. stol., u něj barokní lovecký zámeček z let 1670–1680 a býv. lázně z počátku 19. stol., nyní regenerační centrum. Kolem rekreační oblast u vodní nádrže Pod Sovínem, u lesní cesty kamenný kříž na místě vraždy buchlovského pána Jindřicha Praksického r. 1582.

Bujanov

Č. Krumlov

48°42'13.09"N; 14°25'45.07"E

Obec prvně zmíněna r. 1347, německy zvaná Angern, český název doložen v 15. stol. Dochována budova přepážní stanice koněspřežky, upravena na školu. V sousedním býv. strážním domku zřízeno r. 1995 muzeum koněspřežné dráhy s částí obnoveného kolejíště.

Bukol

Mělník

50°18'51.36"N; 14°23'37.18"E

Ves starobylého založení prvně zmiňována kolem r. 1295, nyní část obce Vojkovice. Na návrší románská hřbitovní kaple sv. Bartoloměje, barokně upravena v 18. stol. Říční přívoz do Lužce nad Vltavou pro pěší a cyklisty.

Bukov

Ždár n. S.

49°26'35.34"N; 16°14'1.77"E

Hrad zvaný též Buková nebo Lísek založen na ostrohu nad Bukovským potokem v 2. polovině 13. stol., v majetku pánů z Bukova do r. 1500, poté zpuštěl. Dochován hluboký příkop s valem, zbytek okrouhlé věže a částečně zajištěné základy dalších budov. Zřícenina leží jihovýchodně od obce Bukov mimo značené cesty.

Buková

Plzeň-jih

49°32'12.19"N; 13°9'35.73"E

Obec prvně zmíněna r. 1356. Středověký kostel sv. Jiří gotického původu doložen r. 1369, jeho věž má cibulovou bání. Pod kostelem ze čtyř stran uzavřený vrchnostenský dvůr v podobě z 19. stol., pod jeho budovami zbytky sklepů pův. tvrze. Východně od obce na hrázi památný Kačereňský dub starý asi 400 let.

Buková u Příbramě

Příbram

49°45'16.43"N; 14°3'54.43"E

Obec prvně zmíněna r. 1336. Pozdně barokní zámek z let 1751–1764, trojkřídlá patrová stavba upravená v 20. stol. Na návisi kaple sv. Zikmunda z r. 1888. Jihovýchodně na rozcestí barokní boží muka. Severovýchodně v části Malá Buková v dubnu 1945 sídlo partyzánského oddílu, před domem žulový pomník.

Bukovany

Příbram

49°34'27.6"N; 14°6'10.97"E

Obec pod vrchem Pteč prvně zmíněna r. 1318. Trojkřídly pozdně renes. zámek z konce 16. stol., upraven v 17. a 20. stol., v jižním křídle zámecká kaple z r. 1774, nyní v něm Dětská odborná léčebna Ch. G. Masarykové. U cesty kaple sv. Josefa z konce 18. stol.

Bukovany

Hodonín

49°2'28.85"N; 17°5'59.81"E

Obec prvně zmíněna r. 1201. Novodobá kaple sv. Anny z r. 1995. Jižně nad obcí Bukovanský mlýn, 15 m vysoká zděná imitace větrného mlýna holandského typu z r. 2004 s otáčivými lopatkami, v interiéru galerie a muzeum, v nejvyšším patře ve výši 11 m vyhlídkový ochoz rozhledny.

Bukovec

Domažlice

49°35'13.51"N; 12°59'43.14"E

Starobylá obec uváděna již r. 1177. Její stáří dokládá i kostel Nanebevzetí Panny Marie románského původu z doby kolem r. 1200, ve 14. stol. podstatně upraven goticky a r. 1772 barokně. V interiéru malovaný kazetový strop. Románská plastika anděla uložena v plzeňském muzeu.

Bukovec

Frýdek-Místek

49°33'1.4"N; 18°49'44.73"E

Nejvýchodnější obec na českém území prvně uváděna r. 1353, výrazné polské osídlení. Kostel Nanebevzetí Panny Marie z r. 1939 přestavěn a rozšířen r. 2002. V polské škole regionální muzeum Karola Piezgy. V obci chráněný jilm horský, největší u nás a starý přes 360 let. Dochováno množství roubených chalup. Východně přírodní památka Na Zadkach, rašelinná louka s orchidejemi. V okolí lyžařské terény.

Bukovina

Znojmo

49°0'6.46"N; 15°55'51.27"E

Nevelký hrad nad potokem Nedveka postaven počátkem 14. stol., páni z Bukoviny jako první majitelé doloženi v letech 1337–1406. Zanikl zřejmě za česko-uherských válek, r. 1481 již uváděn jako pustý. Dochovány zbytky zdíva, opevnění a okrouhlé věže, tzv. bergfritu. Zřícenina dostupná po značené cestě z Jiřic u Moravských Budějovic.

Bukovinka

Blansko

49°17'39.22"N; 16°48'21.23"E

Obec prvně připomínána r. 1265. Kostel Nanebevzetí Panny Marie románského původu z 13. stol. po požáru z r. 1772 obnoven r. 1773 barokně. Kaple Jména Panny Marie z r. 1875.

Bukovník

Klatovy

49°13'19.62"N; 13°39'38.63"E

Obec doložena r. 1251 jako vladcké sídlo. Románský kostel sv. Václava z poloviny 13. stol. barokně upraven koncem 17. stol., z pův. stavby dochována apsida, portál a dvojité okénko.

Bukovno

Ml. Boleslav

50°26'46.87"N; 14°50'26.58"E

Obec prvně zmíněna r. 1387. Na návsi barokní kostel sv. Jana Nepomuckého z let 1769–1770, před ním socha Panny Marie z r. 1749.

Bulhary

Břeclav

48°49'47.43"N; 16°45'6.61"E

Vinařská obec prvně zmíněna r. 1244. Renes. kostel sv. Jiljí z r. 1582 přestavěn barokně r. 1769. Pozdně barokní hřbitovní brána z konce 18. stol. a márnice v podobě vinného sklepa z téže doby. Západně Milovický les se dvěma obořami. Severozápadně u břehu Dyje Pustý zámek, opevněné hradiště z doby bronzové. Jihovýchodně Nejdecké hradiště, slovanské hradiště z 8.–10. stol.

Bulovka

Liberec

50°58'5.11"N; 15°7'24.17"E

Obec doložena r. 1381 jako lužickosrbská ves, německy zvaná Bullendorf. Obyvatelé se v 17. stol. aktivně účastnili odporu vedeného kovářem Stelzigem (viz heslo Dolní Řasnice), místní rychtář potrestán vysokou pokutou. Jednoduchý kostel sv. Michaela archanděla z r. 1341, barokně upraven r. 1741 a znovu přestavěn r. 1891, spolu s farou tvoří malebný soubor. Chráněný kovový kříž na pískovcovém podstavci z r. 1804.

Burkvíz

Bruntál

50°7'59.79"N; 17°34'24.98"E

Nevelký slezský hrad založen na kopci nad osadou Burkvíz, nyní částí Města Albrechtice, asi v 2. polovině 13. stol., název z německého Burgwiese, tedy Hradní louka, zdejším německým obyvatelstvem nazýván Luginsland. Dějiny hrádka neznámé, při archeologickém průzkumu nalezeny základy čtyřhranné obytné věže a v příkopu vyzděná studna, areál obkroužen příkopem a valem. Hrad zanikl r. 1474 za bojů s uherským králem Matyášem Korvínem, zřícenina leží mimo značené cesty.

Bušanovice

Prachatice

49°6'48.01"N; 13°56'17.19"E

Obec prvně zmíněna r. 1315. Dochovány stavby selského baroka z dílny Jakuba Bursy. Sluneční elektrárna z r. 2007, v době výstavby největší v ČR. V sousední osadě Želibořice patrová sýpka s portálem pozdně gotické tvrze. Jižně místní část Dolní Nakvasovice, rodiště vynikajícího lidového stavitele Jakuba Bursy (1813–1884), ve vsi jeho stavby.

Buškovice

Louny

50°13'24.03"N; 13°22'20.68"E

Ves připomínána r. 1197, nyní část města Podbořany. Na návrší terénní stopy po gotické tvrzi ze 14. stol. Na návrší kostel Narození Panny Marie s gotickým jádrem, barokně přestavěn r. 1717. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1713.

Buškův hamr

Č. Budějovice

48°50'4.71"N; 14°37'21.49"E

Hamr na Klenském potoce v těsném sousedství Trhových Svin založen r. 1780 a od r. 1820 do 70. let 20. stol. ve vlastnictví rodiny Bušků, až do r. 1950 vyráběno především hospodářské nářadí, v letech 1990–1995 rekonstruován. Plně funkční technická památka se třemi vodními koly, která pohánějí buchar, brus a dmychadlo. Přístupný návštěvníkům během turistické sezóny včetně býv. obydlí.

Buškův hamr

Buštěhrad

Kladno

50°9'11.2"N; 14°11'14.01"E

Obec pův. zvaná Buštěves připomínána r. 1209, současný název od r. 1880, na město povýšena r. 1911. Pův. tvrz rozšířena kolem r. 1450 na hrad, jeho zbytky dosud patrné mezi domovní zástavbou, zejména hradba a brána. V letech 1699–1705 vystavěn barokní zámek, v letech 1847–1918 v majetku habsburské císařské rodiny. Barokní zámecká kaple změněna na farní kostel Povýšení sv. Kříže. Na náměstí osmiboká kaple sv. Máří Magdalény se zvonící z r. 1848. Kaple sv. Prokopa se zvonící z konce 19. stol. a tři výklenkové kapličky z 18. stol., sv. Anny, sv. Salvátora a Nejsvětější Trojice. Tzv. toskánský sloup z konce 17. stol. a morový sloup z počátku 18. stol. Býv. pozdně gotický panský pivovar barokně přestavěný r. 1755. Mládí zde trávil spisovatel Ota Pavel (1930–1973), ve městě od r. 2002 jeho malé muzeum, v témže roce otevřena naučná stezka historií Buštěhradu. V letech 1772–1775 objevena ložiska černého uhlí, v souvislosti s jeho těžbou zřízena tzv. Buštěhradská dráha, pův. koňská železnice spojující Prahu a Lány, později přestavěná na parní provoz, jako zbytky pův. trati zachovány propustky a zářezy v lesích.

Buzice

Strakonice

49°25'20.94"N; 13°55'40.76"E

Obec prvně připomínána r. 1384. Na jihozápadním okraji v lesíku tvrz, kolébka rodu Buziců, z něhož vyšly významné rody pánů z Rožmitálu, Valdeka a Házmburka, patřící ve středověku k nejmocnějším v Čechách. Zachována hradba, budovy upravené na sýpku a třípatrová obytná věž. V okolí řada rybníků, největší z nich Buzický biologický rybník. Výchoďně sejpy po rýžování zlata.

Býčkovice

Litoměřice

50°33'36.51"N; 14°12'57.02"E

Obec připomínána r. 1197 v majetku tepelského klášteřa, v letech 1233–1421 sídlo johanitské komendy. Empířový kostel Povýšení sv. Kříže z let 1834–1836. Pozdně barokní fara z doby po r. 1750. Na návsi barokní kaplička z 18. stol. Dochovány dřevěné lidové stavby.

Býchory

Kolín

50°4'4.34"N; 15°16'25.05"E

Obec prvně zmíněna r. 1352. Gotický kostel sv. Bartoloměje upraven v letech 1854–1855. V místě zvaném V Louce zbytky tvrzíště. V lesním parku novogotický zámeček, v letech 1904–1916 v majetku houslového virtuóza Jana Kubelíka (1880–1940), narodil se tu jeho syn Rafael (1914–1996), světově proslulý dirigent. Na západním průčelí pamětní deska. Richterova vila z r. 1924 postavena pro Adolfa Richtera, stavitele kolínského železničního úseku, nyní účelově využita. Na vrchu Homole lužické nebo slovanské hradiště.

Bykáň

K. Hora

49°53'52.48"N; 15°14'44.34"E

Starobylá ves prvně zmíněna r. 1283, nyní část obce Křečovice. Kostel Nanebevzetí Panny Marie gotického původu ze 14. stol. barokně přestavěn r. 1720. Zděná zvonice a fara z téže doby, barokní sochy sv. Prokopa a Jana Nepomuckého. Při silnici pozdně barokní býv. hostinec z let 1760–1780 s vysokým štítem.

Bylany

Kolín

50°3'52.67"N; 14°54'32.21"E

Ves prvně zmíněna r. 1295, nyní část obce Chrástany. Území s pravěkým osídlením, v letech 1895–1897 objeveno pohřebiště ze 7.–3. stol. př. n. l., podle nálezů definována bylanská kultura. Jihovýchodně výšinné sídliště Okrouhlík z doby železné a bronzové. Pozůstatky pozdně gotické tvrze z 15. stol. dochovány ve zdivu statku. Pozdně barokní kostel sv. Bartoloměje z r. 1769 na místě gotické stavby doložené r. 1364. Secesní vila z počátku 20. stol., zvaná Zámeček, nyní účelově využita.

Bylany

K. Hora

49°56'19.02"N; 15°14'12.14"E

Malá ves připomínána již před r. 1150, nyní část obce Miskovice. Dochovány stavby lidové architektury ze 17.–18. stol., mlyn z 2. poloviny 18. stol. v průčelí se sochou sv. Jana Nepomuckého. Výklenková kaple sv. Vojtěcha z r. 1892 nad silným pramenem, od středověku zdroj pitné vody pro Kutnou Horu. Na jihovýchodním okraji odkryta osada nejstarších zemědělců v Čechách z mladší doby kamenné (4000 let př. n. l.). Jižně nad Vrchlicí hradiště Cimburk z doby bronzové.

Bynovec

Děčín

50°49'14.83"N; 14°15'50.28"E

Obec doložena r. 1515. Kaple Nejsvětější Trojice z r. 1788 se zvoničkou, boží muka z r. 1764, socha Piety z r. 1734. Barokní zámek z let 1703–1709 po požáru r. 1791 zanikl ve stavbě hospodářské budovy. Pův. spojen 4 km dlouhou kočárovou cestou se skalní vyhlídkou Belveder pod nynější obcí Labská Straň. Na skalním bloku 180 m nad hladinou Labe vybudována v letech 1701–1711 vyhlídková terasa a salla terrena v podobě umělé jeskyně. Nejstarší vyhlídka Českého Švýcarska se stala vyhledávaným turistickým cílem, od r. 1889 tu stojí kamenný hostinec, nyní hotel.

Bystré

Rychnov n. Kn.

50°19'17.66"N; 16°15'24.51"E

Obec prvně zmiňována r. 1475. Na hřbitově barokní kostel sv. Bartoloměje z let 1716–1719 s rokokovými nástropními malbami v místě středověké svatyně ze 14. stol., přestavěn po požáru r. 1750.

Bystré

Svitavy

49°37'46.04"N; 16°20'44.06"E

Obec na staré zemské stezce zmiňována r. 1098, od 14. stol. městem, od r. 1990 památková zóna. V sousedství středověké tvrze vybudován v letech 1586–1590 renes. zámek, tvrz přestavěna v letech 1654–1655 na tzv. malý zámek, barokní úpravy po r. 1710, zámek účelově využit, kolem anglický park z 19. stol. Dominantní barokní kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie Karmelské z let 1722–1726 se dvěma věžemi na místě raně gotické stavby. Barokní fara z r. 1692. Na náměstí barokní radnice z let 1716–1719. Barokní sochy sv. Prokopa a Šebestiána z r. 1714, cenná socha Sedmibolestné Panny Marie z r. 1725. Na mostě sochy sv. Václava z r. 1888 a Jana Nepomuckého z r. 1713. V dřevěné Brtounově chalupě z r. 1723 ševcovské minimum, připomíná obuvnickou tradici města.

Bystřany

Teplice

50°37'31"N; 13°51'56.39"E

Obec doložena r. 1509, v 19. stol. průmyslový rozvoj. Kaple Neposkvrněného početí Panny Marie z r. 1811, novorománský evangelický kostel z konce 19. stol. Na hřbitově tzv. Rotunda, hrobka francouzských vojáků z 2. světové války, obnovena r. 2005.

Bystřec

Ústí n. O.

50°0'25.88"N; 16°37'37.48"E

Obec prvně připomínána r. 1227. Pozůstatky tvrziště ze 14. stol. zničeny v letech 1964–1965 při stavbě koupaliště a tanečního parketu. Na hřbitově empírový kostel sv. Jakuba Většího z let 1827–1832 s kamennou věží z r. 1779, pův. součástí dřevěné stavby. Kaple Nejsvětější Trojice z počátku 18. stol. Socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1812.

Bystrice

Jičín

50°23'37.33"N; 15°14'49.57"E

Obec prvně doložena r. 1365. Gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie ze 14. stol., loď novogoticky upravena a věž přistavěna r. 1857, pod ním socha sv. Václava z r. 1892. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1769.

Bystrice

Benešov

49°43'55"N; 14°40'3.12"E

Obec prvně uváděna v letech 1258–1278, od r. 1471 městysem, na město povýšena r. 1997. Gotický kostel sv. Šimona a Judy ze 14. stol. vyhořel r. 1645, obnoven barokně r. 1666 a opraven r. 1899. Barokní fara z konce 17. stol. Socha sv. Jana Nepomuckého z 19. stol. Západně starobylá místní část Nesvačily s románským kostelem Nalezení sv. Kříže z 12. stol. barokně upraveným kolem r. 1700. Poblíž benešovské letiště.

Bystrice

Frýdek-Místek

49°38'13.05"N; 18°43'30.11"E

Obec na řece Olši s významnou polskou menšinou prvně doložena r. 1423. Dřevěný katolický kostel Povýšení sv. Kříže z konce 16. stol. přestavěn r. 1899. Evangelický kostel z r. 1811 s věží přistavěnou po r. 1848.

Bystřice nad Pernštejnem

Žďár n. S.

49°31'23.55"N; 16°15'42.26"E

Obec pův. zvaná pouze Bystrice prvně zmíněna r. 1238, na město povýšena r. 1580, současný název po r. 1925, nová stavba v 50. letech 20. stol. v důsledku rozmachu oranového průmyslu v okolí. V rohu náměstí v jádře gotický kostel sv. Vavřince z 13. stol., barokně přestavěn r. 1699, dvojevěž z let 1750–1753, zásadně opraven po požáru r. 1841. Renes. hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice z r. 1615, pův. evangelický, jako katolický otevřen r. 1719. Před tzv. Černým Vrškem barokní kaple sv. Anny z r. 1749. Renes. stará radnice upravena r. 1809, nyní sídlo městského vlastivědného muzea. Na náměstí renes. a barokní domy s klasicistními fasádami, kašna z r. 1892 s plastikami sv. Cyrila a Metoděje, mariánský sloup z r. 1727 a kamenný kříž s Pietou z r. 1881. Před školou socha T. G. Masaryka z r. 1938, obnovena r. 1990. Město rodištěm MUDr. Františka Veselého (1862–1923), balneologa a zakladatele lázni v Luhačovicích. Severně místní část Karasín, součástí zdejšího lyžařského areálu betonová, 28 m vysoká rozhledna z r. 2002 s vyhlídkovou plošinou ve výši 25 m. Myslivna na horním okraji vsi rodištěm spisovatele Gustava Pflagra Moravského (1833–1875).

Bystrice nad Úhlavou

Klatovy

49°18'12.77"N; 13°9'11.69"E

Ves prvně uváděna r. 1339, nyní část města Nýrsko. Na místě tvrze ze 14. stol. vystavěn hrad, později upraven na renes. zámek, novogoticky přestavěn v letech 1848–1852. Na návrší nad vsí barokní kaple Nejsvětější Trojice z r. 1697, od ní daleký výhled, před ní 300 let stará lípa.

Bystrice pod Hostýnem

Kroměříž

49°24'0.25"N; 17°40'23.18"E

Město pod památnou moravskou horou prvně uváděno r. 1368. Tvrz doložená r. 1440 přestavěna ve 2. polovině 16. stol. na renes. zámek, vyhořel r. 1594 a vypálen r. 1622, majitelé prodán r. 1935 armádě, zchátralá stavba od r. 1992 majetkem města a opravována, ve zpřístupněné části sbírky městského muzea, zejména keramiky. Nepřístupný cenný zámecký park s pomníkem maršála Ernsta Gideon Loudona (1717–1790), česky zvaného Laudon. Radnice z r. 1595 přestavěna r. 1842 a později znovu upravována. U mostu torzo středověkého pranýře. Barokní kostel sv. Jiljí z r. 1744 na místě gotické stavby. Na starém hřbitově barokní kaple sv. Vavřince z let 1760–1763. Zajímavý oddělený soukromý hřbitov rodiny Loudonů z r. 1894. Ve městě založena r. 1861 proslulá Thonetova továrna na ohýbaný nábytek, Thonetův zámeček z let 1873–1877. Mezi novodobé památky patří fontána Duha, Kamenná fontána a kašna s vodní sochou Panny Marie Vítězné ochránčyně Moravy. Město rodištěm básníka Františka Táborského (1858–1940) a malíře Františka Ondruška (1861–1932). Východiště na vrch Hostýn – viz samostatné heslo.

Bystřice pod Lopeníkem

Uh. Hradiště

48°58'31.12"N; 17°45'42.84"E

Ves na potoce Bystřička poprvé doložena r. 1374, od r. 1405 samostatná obec s tvrzí Ordějov. Tvrz, později hospodářský dvůr, zcela zanikla r. 1986. Nad obcí kapličky Nanebevzetí Panny Marie a sv. Anny z poloviny 18. stol. Jihozápadně od obce vybudována v letech 1969–1971 vodní nádrž Ordějov využívaná k rekreaci a rybolovu.

Byšice

Mělník

50°18'34.48"N; 14°36'39.06"E

Obec prvně doložena r. 1321. Na návsi v místě pův. tvrze zchátralý barokní zámek z r. 1790. Barokní kostel sv. Jana Křtitele z let 1690–1693 upraven počátkem 18. stol. Židovský hřbitov z r. 1609. Potravinářský průmysl.

Byšičky

Nymburk

50°10'51.46"N; 14°47'40.94"E

Jedna z nezachovalejších barokních vsí založena hrabětem Šporkem jako typická okrouhlice r. 1717, nyní část města Lysá nad Labem. Uprostřed návsi pseudogotická kaple sv. Václava z r. 1888 se čtveřicí památných lip. V blízkém okolí přírodní památky Hrbáčkovy tůně a Řehačka, polozarostlá jezírka a slepá labská ramena. U nich zbytek kamenného gotického mostu.

Byšičky – návse

Býšť

Pardubice

50°7'54.36"N; 15°54'43.02"E

Obec prvně doložena r. 1360. Na hřbitově dominantní kostel sv. Jiří, pův. dřevěný gotický, zbořen r. 1796 a nahrazen nyníjší pozdně barokní stavbou v podobě z r. 1823. Chráněný tzv. horní mlýn z 18. stol. Rodiště Eduarda Nápravníka (1839–1915), hudebního skladatele, dirigenta a ředitele carské opery v Petrohradu, pamětní deska ve škole.

Bzenec

Hodonín

48°58'18.56"N; 17°16'12.86"E

Vinařské město prvně doloženo r. 1231 jako podhradí gotického hradu. Hrad z 13. stol. na kopci severně od města zničen v husitských válkách r. 1431, zanikl beze stopy. Na návrší zvaném Starý hrad nyní zřícenina kaple sv. Floriána a Šebestiána z r. 1703, zničena ustupujícími Němci r. 1945. Pův. zemanská tvrz z 15. stol. přestavěna v 16. stol. na renes. zámek a v letech 1709–1710 barokně, v letech 1853–1855 vybudová

ván nový zámek ve stylu anglické gotiky, poznamenán požárem r. 1952. Při něm barokní zahrada přecházející v anglický park, v parku památná Bzenecká lípa stará asi 900 let. Dominantní barokní kostel sv. Jana Křtitele z let 1696–1702 na místě gotické stavby z 13. stol., věž z r. 1746. Před kostelem sloup Nejsvětější Trojice z r. 1764. Na náměstí barokní domy. Městské muzeum z r. 1937 obnoveno r. 2004. Synagoga z r. 1863 zbořena r. 1960, dochován židovský hřbitov z 17. stol. Jižně od města přírodní památka Váté písky se stepní faunou i flórou, cenná botanická lokalita zvaná též Moravská Sahara, největší území vátých písků u nás.

Bzí

Plzeň-jih

49°32'45.89"N; 13°29'20.66"E

Ves doložena r. 1115, nyní část obce Letiny. Nad ní klasicistní vrchnostenský dvůr s roubenou stodolou. Jižně na hoře Bzí, zvané nyní Jezevčí skála (608 m n. m.) kázal v září 1419 plzeňský kněz Václav Koranda Husovo učení, na místě zvaném Korandovy kameny pamětní deska. Jihozápadně kaplička sv. Rozálie z r. 1717, která s třemi dřevěnými kříži označuje morové hroby rodiny Tressů.

Bzí

Č. Budějovice

49°10'56.44"N; 14°32'32.33"E

Ves poprvé zmíněna r. 1345, nyní část obce Dolní Bukovsko. Stará tvrz ze 14. stol. přestavěna r. 1650 na barokní zámek se čtyřmi křídly kolem nádvoří, s průčelí vystupuje mohutný rizalit, bosovaný vstupní portál s reliéfy erbů a slunečními hodinami, účelově využit. Na zámek navazuje hospodářský dvůr.

Bzová

Beroun

49°53'49.49"N; 13°52'4.29"E

Obec prvně připomínána r. 1390. Kaplička sv. Jana Nepomuckého se zvoničkou obnovena po požáru r. 1877. Na jižním okraji býv. větrný mlýn ze 16. stol., upraven r. 1839 na obytný dům, přestavbami znehodnocen.

Cebiv

Tachov

49°49'39.34"N; 12°58'43.48"E

Obec doložena r. 1115 jako majetek kladrubského kláštera, později vladýcký dvůr. Goticko-renes. tvrz po požáru r. 1657 postupně přestavěna na barokní zámek na půdorysu H se dvěma portály a mansardovou střechou, od r. 1995 prázdný a zchátralý. Hodnotné barokní sochy Immaculaty a sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 18. stol.

Cehnice

Strakonice

49°12'54.78"N; 14°1'43.83"E

Obec prvně připomínána r. 1342. Na okraji pův. gotická, renesančně přestavěná tvrz s arkádovou chodbou a zbytky sgrafit, objekt účelově využit. Na návsi empírová kaple Nejsvětější Trojice.

Cep

Jindř. Hradec

48°55'11.91"N; 14°48'23.57"E

Obec obklopená lesy a rybníky poprvé doložena r. 1404. Na návsi kostel sv. Jana Křtitele z let 1869–1871. Zachována lidová stavba z r. 1758.

Cep

ditele knihovny strahovského kláštera v Praze, jeho pomník z r. 1900 na náměstí.

Cerhonice

Písek

49°25'1.34"N; 14°3'22.28"E

Obec prvně doložena r. 1291. Na místě středověké tvrze barokní zámek z r. 1688, upraven v letech 1808–1810. Patrová budova s mansardovou střechou rodištěm spisovatele a dramatika Ladislava Stroupežnického (1850–1892), prvního dramaturga Národního divadla. Tři výklenkové kaple z 18. stol.

Cerhonice – zámek

Cerekvice nad Bystřicí

Jičín

50°19'57.74"N; 15°43'22.18"E

Obec prvně doložena r. 1357. Na místě gotické tvrze ze 14. stol. trojkřídly barokní zámek z 1. poloviny 18. stol., opraven po požáru r. 1936 a účelově využit. Barokní kostel Zvěstování Panny Marie z r. 1719, centrální stavba oválného půdorysu se silničním průjezdem ve věži. Novorománská hřbitovní kaple sv. Štěpána z r. 1852. Východně na návrší Lysice zřícenina raně barokní kaple sv. Vavřince z 2. poloviny 17. stol. Dochován patrový roubený dům. Sochy sv. Jana z Boha z r. 1755 a sv. Jana Nepomuckého z r. 1837. Na hřbitově pomníky padlých v bitvě r. 1866.

Cerekvice nad Loučnou

Svitavy

49°53'57.05"N; 16°12'59.54"E

Obec prvně doložena r. 1132 v majetku litomyšlského kláštera. Empírový kostel sv. Václava z r. 1842 na místě vyhořelé gotické stavby ze 14. stol. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1863. Kamenný most z r. 1830. Dochovány empírové lidové stavby z 1. poloviny 19. stol.

Cerhenice

Kolín

50°4'19.66"N; 15°4'26.15"E

Obec prvně připomínána r. 1295, historický status městyse ze 16. stol. obnoven r. 2007. Barokní zámek z let 1770–1771 přestavěn po r. 1850, při něm zbytek renes. tvrze. Na návrší Beránek prostý barokní kostel sv. Jana Nepomuckého z r. 1734. Na náměstí barokní socha Panny Marie Bolestné z 18. stol. a kamenný kříž z r. 1924. Hodnotný pozdně barokní statek z konce 18. stol. Na jižním okraji pozdně barokní výklenková kaplička Panny Marie z r. 1800. Rodiště Jana Bohumíra Dlabáče (1758–1820), obrozeneckého kněze, spisovatele a sběratele literárních pamětí, od r. 1802 ře-

Cerhovice

Beroun

49°50'58.36"N; 13°50'3.2"E

Obec prvně zmíněna r. 1275, status městyse z r. 1516 obnoven r. 2007. Pozdně gotický kostel sv. Martina z 15. stol. barokně přestavěn po r. 1730, před ním rokoková socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1788. V parku památník obětem železničního neštěstí r. 1868. Na hřbitově cenná hrobka rodiny Rothlingshöferovy s Myslbekovým reliéfem z r. 1881. Západně přírodní památka Studánky, rezervace luk na prameništích se vzácnými rostlinami. Severně nad místní částí Třenice ve stráni Třenické hory od r. 2007 rozhledna na 30 m vysoké telekomunikační věži s volně přístupnou vyhlídkovou plošinou ve výšce 20 m.

Cetechovice

Kroměříž

49°10'25.16"N; 17°15'46.44"E

Obec pod hřebenem Chřibů prvně připomínána r. 1141. Na místě vodní tvrze z 15. stol. zaniklé ve třicetileté válce vybudován barokní zámek z doby kolem r. 1667, významně přestavěn v letech 1731–1738, po restituci v soukromém vlastnictví. Kostel Navštívení Panny Marie středověkého původu celkově opraven r. 1853. Na návsi barokní socha sv. Jana Nepomuckého. V okolí ložiska načervenalého mramoru, těžen od r. 1680.

Cetkovice

Blansko

49°34'42.41"N; 16°43'20.1"E

Zemědělská obec prvně připomínána r. 1160, od 13. stol. v majetku kláštera Hradisko u Olomouce. Pozdně barokní zámek z r. 1762 vybudován pův. jako klášterní rezidence, po zrušení kláštera r. 1784 změněn na faru. Raně barokní kostel sv. Filipa a Jakuba z r. 1699 podstatně přestavěn v 19. stol.

Cetoraz

Pelhřimov

49°27'18.54"N; 14°57'21.19"E

Zemědělská obec prvně doložena r. 1307. Pův. gotický kostel sv. Václava z 13.–14. stol. barokně přestavěn koncem 17. stol. Barokní fara z 2. poloviny 18. stol. Severozápadně od obce rekreační rybník Valcha.

Cetviny

Č. Krumlov

48°36'58.21"N; 14°32'53.31"E

Ves německy zvaná Zettwing založena rakouskými kolonisty ve 13. stol., po 2. světové válce vysídlena a zlikvidována, její území součástí obce Dolní Dvořiště. Dochována jen vzácná raně gotická stavba kostela Narození Panny Marie ze 14. stol. v podobě z 15. stol., zchátralý objekt zachráněn nadšenci a rodáky a znovu vysvěcen r. 2003. U mostu přes Malší pomník člen finanční stráže Jaroslava Nováka, zastřeleného r. 1938.

Cetviny

Cikháj

Žďár n. S.

49°38'43.45"N; 15°57'58.95"E

Obec pod Žákovou horou prvně připomínána r. 1368, v 17. stol. sklářská huť, později výroba dřevěného zboží. V severovýchodní části osamělý statek Walddorf, pův. zemědělský dvůr žďárského kláštera. Kamenná zvonice z r. 1861, formanská hospoda ze 16. stol., mlýn z r. 1848, technická památka. Za 2. světové války v okolí působilé partyzánské oddílů, u obce památník z r. 1975 a amfiteátr. Východiště na Žákovu horu – viz samostatné heslo.

Cimburk

Svitavy

49°42'31.24"N; 16°44'0.1"E

Hrad na kopci nad Městečkem Trnávka založen kolem r. 1300, nazván podle erbu zakladatele Ctibora z Lipnice. Z majetku moravských markrabat později přešel do rukou

šlechtických rodů, za třicetileté války opěrný bod císařských, po r. 1766 opuštěn, od zapálení bleskem r. 1776 ve zřícenině. V areálu vybudováno v 60. letech 20. stol. letní divadlo v přírodě.

Cimburk

Kroměříž

49°6'3.86"N; 17°12'49.12"E

Hrad na okraji Chřibů vybudován v letech 1327–1333 jako druhý toho jména na Moravě. Na vrchu ve výšce 421 m n. m. vznikla významná stavba podle francouzského vzoru. Hlavní věž o výšce 23 m doplněna další strážní věží na sousedním pahorku. Hrad v 15. stol. dobyt moravskými husity a uherským vojskem Matyáše Korvína, zradou znovu dobyt r. 1623, odolal však dobývání Švédy. Kolem r. 1705 opuštěn, zřícenina od r. 1990 udržována občanským sdružením, placená prohlídka umožňována během turistické sezóny.

Cínovec

Teplice

50°43'50.95"N; 13°46'15.4"E

Pohraniční horská ves prvně připomínána r. 1378, nyní část města Dubí. Od středověku těžba rud cínu, mědi a stříbra, od konce 19. stol. i wolframitu a lithiové slídy, ukončena po vyčerpání zásob r. 1990, nyní rekreační charakter. Frekventovaný silniční přechod do SRN. Barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie z let 1729–1732.

Církvice

Ústí n. L.

50°35'27.05"N; 14°2'25.72"E

Ves na břehu Labe doložena r. 1357, nyní část města Ústí nad Labem. Barokně upravený, pův. gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, v současné podobě od r. 1701. Na hřbitově jediná česká hrázděná zvonice. Lidová barokní socha sv. Jana Nepomuckého z 18. stol.

Církvice

K. Hora

49°56'44.68"N; 15°20'8.18"E

Obec poprvé uváděna r. 1165. Uprostřed na hřbitově kostel sv. Vavřince gotického původu, barokně přestavěn r. 1684, u něj hranolová barokní zvonice. Před ním barokní lidová socha sv. Jana Nepomuckého, raně barokní fara se dvěma štíty.

Citice

Sokolov

50°9'41.76"N; 12°36'50.23"E

Obec prvně zmiňována r. 1370. Novodobý kostel Povýšení sv. Kříže z r. 1930. Pomník obětí hornické stávký v květnu 1894, monumentální kamenické dílo z 20. let 20. stol.

Cítoliby

Louny

50°20'0.03"N; 13°48'42.82"E

Obec prvně uváděna r. 1325, status městyse z r. 1879 obnoven r. 2006. Na náměstí barokní zámek ze 3. čtvrtiny 17. stol., upravován v letech 1717 a 1731, při něm park. Nádherný morový sloup Nejsvětější Trojice z r. 1725, další sloup téhož zasvěcení z r. 1680. Pův. gotický kostel sv. Jakuba Většího barokně přestavěn r. 1719. Zámecký park, kostel i jeho okolí tvoří pozoruhodnou galerii plastik M. B. Brauna. V 18. stol. významné středisko hudební kultury na zdejším dvoře hrabat Pachtů proslavené skupinou hudebníků v čele s kantorskou rodinou Kopřivů. Rodišť hudebního sklada-

tele a varhaníka Karla Blažeje Koprivy (1756–1785), hudebního vědce a skladatele Zdeňka Šestáka (1925) a architekta Josefa Mockera (1835–1899), pamětní deska.

Citonice

Znojmo

48°52'53.84"N; 15°57'57.52"E

Obec prvně zmiňována r. 1252. Pozdně barokní kostel sv. Jana a Pavla z doby kolem r. 1769 upravován v letech 1814 a 1841. Barokní socha sv. Jana Nepomuckého. Dochovány hodnotné lidové stavby, zejména stodoly.

Cítov

Přerov

49°28'8.06"N; 17°19'32.15"E

Obec prvně doložena r. 1283. Barokní zámek z r. 1765, pův. letní sídlo olomouckých dominikánek, zbořen r. 1827 a r. 1845 nahrazen empírovou stavbou obklopenou anglickým parkem, nyní účelově využít. Barokní kostel sv. Jiří z r. 1735 rozšířen r. 1805. Starý vodní mlýn z r. 1739.

Cítov

Mělník

50°22'18.29"N; 14°23'56.6"E

Obec prvně doložena r. 1268. Středověká tvrz nahrazena v 18. stol. jednoduchým barokním záměčkem. Pův. románský kostel sv. Linharta barokně přestavěn r. 1753, u něj barokní zděná zvonice z počátku 18. stol., mariánský sloup z r. 1713. V okolí těžba šterkopísků.

Cizkrajov

Jindř. Hradec

49°1'49.16"N; 15°23'23.27"E

Obec prvně doložena r. 1301. V dominantní poloze pův. gotický kostel sv. Petra a Pavla, nyní v pozdně gotické podobě z doby po r. 1500, upravován v 18. a 19. stol. Severně od kostela tvrziště se základy čtvercové stavby tvrže zaniklé asi r. 1440. Barokní fara z r. 1731. Na skále socha sv. Jana Nepomuckého z 1. poloviny 18. stol., na návsi sochy sv. Floriána a Josefa z konce 19. stol. Západně v údolí Bolíkovského potoka pozdně renes. mlýn z doby po r. 1580 se sgrafitovou výzdobou. Jižně na zalesněném vrchu poutní místo Montserrat z r. 1651 s velkým barokním poutním kostelem Panny Marie Bolestné z let 1712–1716, zrušen r. 1785, obnoven novorománsky v letech 1858–1865.

Cizkrajov – Montserrat

Cornštejn

Znojmo

48°56'3.48"N; 15°42'55.76"E

Hrad založen počátkem 14. stol. jako královská pevnost na skalnatém ostrohu obkrouženém údolím Dyje k posile pomezího Bítova na protějším břehu, od r. 1343 udělen králem v léno, po husitských válkách rozšířen. Pro vzpouru Hynka z Lichtenburka proti králi Jiřímu v letech 1464–1465 obléhán a dobyt, stopy po ležení obléhatelů zachovány. Pobořený hrad poté opraven a zdokonalen, kolem r. 1550 však opuštěn a zpustl. Zřícenina během zabezpečovacích prací přístupná pouze o letních prázdninách.

Cornštejn – zřícenina hradu

Cotkytle

Ústí n. O.

49°56'9.39"N; 16°43'26.17"E

Obec poprvé připomínána r. 1350. Barokní poutní kostel sv. Jana Nepomuckého z r. 1727, u něj kamenné sousoší Ukřižování z r. 1797 a socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1814. Lidová roubená architektura.

Ctiněves

Litoměřice

50°22'35.2"N; 14°18'26.66"E

Obec pod Řípem připomínána r. 1318. Pozdně barokní kostel sv. Matouše z konce 18. stol. na místě románského, z něhož se dochovala apsida. Pověst do místa klade hrob praotce Čecha.

Cuknětejn

Č. Budějovice

48°46'40.76"N; 14°45'18.69"E

Vzácně dochovaná, mohutně opevněná pozdně středověká tvrz vystavěna v letech 1488–1491 Vilémem Pouzarem z Michnic a renesančně upravována po r. 1618. Dodnes si zachovala ráz venkovského hrádka, obytné budovy svírají nádvoří, východní vstupní křídlo nahrazuje útočistnou věž, jihozápadní nároží zpevňuje osmiboká dvoupatrová věž. Objekt nyní v soukromém vlastnictví a prochází rekonstrukcí.

Cuknětejn

Cvikov

Č. Lípa

50°46'42.2"N; 14°37'53.44"E

Obec prvně zmíněna r. 1352, na město povýšena r. 1391. Poblíž náměstí pův. gotický kostel sv. Alžběty, doložen jako farní r. 1367, přestavěn renesančně v letech 1553–1558, věž dokončena r. 1580, barokně upraven r. 1726. Raně barokní sousoší Panny Marie a tří světců z r. 1697, barokní socha sv. Prokopa z 18. stol. Na náměstí empírová radnice s věží z počátku 19. stol. Nad městem Křížový vrch s barokní křížovou cestou a kaplí z r. 1845, v minulosti dějiště pašijových her. Severozápadně od města Martinovo Údolí, pův. lázně z r. 1834, nyní respirační a dětská léčebna.

Cvilín

Bruntál

50°47'25"N; 17°43'39.2"E

Hrad Cvilín, označovaný též Šelenburk nebo Lobenstein, založen českým králem ve 13. stol., prvně doložen r. 1253, do 2. poloviny 15. stol. v majetku opavských Přemyslovců. Po dobytí uherským vojskem Matyáše Korvína obnoven jako lovecký, opuštěn po třicetileté válce. Dochovány rozsáhlé zbytky hradeb, okrouhlá věž, studna a příkop. Zřícenina volně přístupná po značené cestě.

Cvrčovice

Brno-venkov

48°59'31.37"N; 16°30'57.66"E

Obec prvně zmíněna r. 1276. Na místě středověké tvrze postaven koncem 16. stol. renes. zámek, v 18. stol. upraven barokně, po r. 1920 zmodernizován na vilu, účelově využit. Barokní kostel sv. Jakuba Staršího z r. 1690 na místě gotické stavby, věž z r. 1828, upraven r. 1885. Před kostelem barokní socha sv. Jana Nepomuckého z r. 1734. U hřbitova socha sv. Urbana z r. 1750.

Čábuze

Prachatice

49°6'51.45"N; 13°42'41.16"E

Ves doložena ve 14. stol., nyní část obce Vacov. Zachovány roubené domy a kamenný klenutý most ze 17. stol. přes Horský potok. Na návsi kaple sv. Cyrila a Metoděje z poloviny 19. stol. V okolí sepy po rýžování zlata.

Čachtotín

Havl. Brod

49°41'40.28"N; 15°36'39.21"E

Obec prvně připomínána r. 1352. Kostel sv. Vavřínce gotického původu ze 14. stol. obnoven po třicetileté válce barokně a upravován v 19. stol. V rohu hřbitova hranolová zděná zvonice z 19. stol. s hodinami.

Čachovice

Ml. Boleslav

50°16'31.54"N; 14°56'47.64"E

Obec prvně doložena r. 1297. Středověká dřevěná tvrz zanikla beze stop po r. 1595, na jejím místě nyní stodola. Dominantní Husův sbor z r. 1936. Severně v místní části Struhy dochována v hospodářském dvoře budova patrové renes. tvrze, silně poznamenané přestavbami, a raně barokní kostel sv. Petra a Pavla z konce 17. stol.

Čachrov

Klatovy

49°16'2.47"N; 13°18'24.94"E

Obec v údolí Ostružné připomínána r. 1352, status městyse z r. 1904 obnoven r. 2006. V centru mohutná věžovitá tvrz ze 14. stol., později upravena na sýpku, barokní zámek přistavěný k tvrzi r. 1740 vyhořel a byl r. 1977 zbořen. Gotický kostel sv. Václava ze 14. stol. s věží z r. 1804, v interiéru gotické malby z doby založení. Dochováno několik lidových staveb. Soukromé muzeum železničních drezín.

Čakov

Č. Budějovice

48°58'45.49"N; 14°18'31.03"E

Obec prvně doložena r. 1262. Na návsi raně gotický kostel sv. Linharta z doby kolem r. 1300, v 19. stol. při novodobé úpravě přistavěna věž. Barokní fara z r. 1787, kašna z r. 1869. Kaplička sv. Václava z r. 1883. Dochovány selské usedlosti z 19. stol.

Čalovice

Třebíč

49°8'11.99"N; 16°5'53.29"E

Hrad, často označovaný jako tvrz, založen koncem 13. stol., písemně zmíněn až r. 1392, brzy potom zanikl požárem patrně za bojů mezi moravskými markrabaty, v 16. stol. zanikla i stejnojmenná ves pod ním. Ze stavby nad pravým břehem Jihlavy, nyní nad vodní nádrží Dalešice, zachován hluboký příkop, části zdí, věže a základy hradeb odkryté při

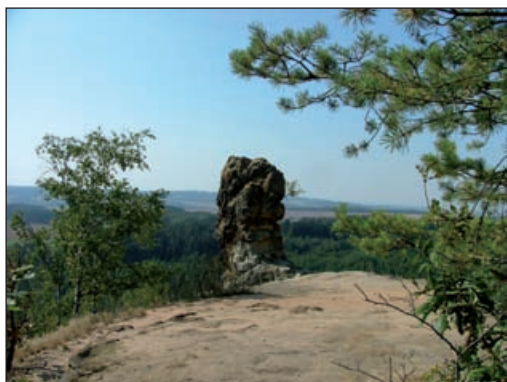
archeologickém průzkumu, podhradí zatopeno. Kolem zříceniny vede Pivovarská cyklotrasa z Dalešic.

Čap

Č. Lípa

50°33'17.11"N; 14°28'31.42"E

Skalní hrad Čap z konce 14. stol. zmíněn r. 1402 v majetku Berků z Dubé, opuštěn koncem 16. stol. Dochovány pouze prostory tesané ve skále a cisterna. Výrazný skalní útvar Čapská palice, útes se skalním kyjem jako jediné ukázka zvětvávání železitého pískovce, z místa daleký rozhled.

Čap – Čapská palice

Čáp

Náchod

50°34'28.26"N; 16°7'27.33"E

Nejvyšší vrchol (786 m n. m.) komplexu Adršpašsko-teplických skal leží na jižním okraji Teplického skalního města, poněkud zarůstající kruhový rozhled. Přístup z osady Skály – viz samostatné heslo.

Čáslav

K. Hora

49°54'28.25"N; 15°23'27.93"E

Historické město na Haberské stezce připomínáno r. 1260, r. 1421 dějištěm sněmu, který odmítl Zikmunda za českého krále a přijal tzv. čtyři artikuly pražské. Zachován dosti souvislý pás městského opevnění s 15 baštami a gotická válcová tzv. Otakarova věž, chránící zbořenou Brodskou bránu. Dominantní gotický kostel sv. Petra a Pavla z let 1270–1350 s románskou sakristií a věží z r. 1400, v něm před 2. světovou válkou nalezena lebka Jana Žižky. U kostela pomník Matouše Ulického z 1. poloviny 20. stol. připomíná zdejšího kaplana popraveného r. 1627. Na náměstí mariánský sloup z r. 1746, klasicistní kašna z konce 18. stol., radnice z let 1769–1770 a pomník Jana Žižky z r. 1881 podle Myslbekova návrhu. Novorománský evangelický kostel z let 1864–1869, sbor církve čs. husitské z r. 1925. Novorománské Dusíkovo divadlo z r. 1869. Dochována řada v jádře gotických a renes. domů. Na předměstí barokní špitální kostel sv. Alžběty z let 1718–1728 s renes. zděnou zvonicí. Sousolí sv. Jana Nepomuckého, Antonína a Josefa z poloviny 18. stol. Novoklasicistní budova městského muzea z r. 1884. Býv. synagoga z let 1899–1900. V býv. vojenském autoparku muzeum zemědělské techniky. Rodiště klavíristy a hudebního skladatele Jana Ladislava Dusíka (1760–1812), spisovatele Rudolfa Těsnohlídky (1882–1928) a básníka Jiřího Mahena (1882–1939). Severozápadně v místní části Lochy raně gotický kostel sv. Bonifáce z 13. stol., přestavěn v 17. stol. a r. 1871.

Čáslav – pomník Matouše Ulického

Čáslavice

Třebíč

49°9'7.84"N; 15°46'17.73"E

Obec poprvé doložena r. 1240. Vznikla pod románským dvorcem, z něhož zachován kostel sv. Martina románského původu z přelomu 12. a 13. stol., přestavěn goticky kolem r. 1250, po požáru z r. 1681 rozšířen r. 1703 a upraven barokně v letech 1763–1765. Barokní fara z r. 1773. Pův. empírová myslivna, rodiště literárního vědce a kritika Bedřicha Václavka (1897–1943), umučeného nacisty, na násvi jeho pomník z r. 1981, památník v rodném domě zrušen r. 1996. Obec též rodištěm literárního kritika a překladatele Bedřicha Fučíka (1900–1984). Součástí obce hrad Sádek – viz samostatné heslo.

Částkov

Tachov

49°45'25.19"N; 12°40'30.21"E

Obec prvně zmiňována r. 1272. Na místě tvrze vystavěn kolem r. 1700 patrový zámček s mansardovou střechou. Na násvi barokní kostel sv. Anny z doby kolem r. 1765, vysoký kamenný kříž z r. 1927.

Častohostice

Třebíč

49°0'51.88"N; 15°49'10.66"E

Obec prvně zmíněna r. 1459. Dominantní kostel sv. Barbory pozdně románského původu vznikl patrně přestavbou románské rotundy, upraven r. 1548 a rozšířen v letech 1740–1745, jeden z nejpozoruhodnějších venkovských kostelů na Moravě.